

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE
SOSYAL KARŞILAŞTIRMA VE PSİKOLOJİK BELİRTİLER
ARASINDAKİ İLİŞKİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma YILMAZ

**Enstitü Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ

HAZİRAN-2010

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE
SOSYAL KARŞILAŞTIRMA VE PSİKOLOJİK
BELİRTİLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma YILMAZ

Enstitü Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Enstitü Bilim Dalı : Psikolojik Danışmanlık ve rehberlik

Bu tez 22/ 06 / 2010 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı	Jüri Üyesi	Jüri Üyesi
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Koç	Yrd. Doç. Dr. Murat İskender	Doç. Dr. Engin Yılmaz

Kabul
 Red
 Düzeltme

Kabul
 Red
 Düzeltme

Kabul
 Red
 Düzeltme

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Fatma YILMAZ

21.05.2010

ÖNSÖZ

Ergenlik, en genel tanımıyla çocukluk ve yetişkinlik arasında kalan bir geçiş dönemidir. Bu çalışmanın örneklemini oluşturan 15-19 yaş grubu da bu tanıma dahil olacağından ergen kimliği altında değerlendirilmiştir. Bu dönem, toplumsallaşmanın geliştiği, kişiliğin oluştuğu, bedensel, cinsel, bilişsel, duygusal olgunlaşmanın hız kazandığı, aynı zamanda bireyin bu değişimlere uyumda zorlandığı, çalkantılı bir dönem olarak görülmektedir. Birey yaşamının her döneminde olduğundan daha fazla olarak ergenlik döneminde kendisini diğer bireylerle kıyaslayarak, benliğini ve kişiliğini oluşturma çabası içine girecektir. Bu kıyaslama, sosyal karşılaştırma bilgisiyle gerçekleşmektedir. Ergen, sosyal karşılaştırma bilgisini kullanarak yetenekleri, akademik başarısı ve kişiliğine ilişkin değerlendirmeleri alırken; bu karşılaştırmanın ergenin psikolojisi üzerinde de birtakım doğurguları olacaktır. Bu çalışmada amaç bireyin yaptığı bu sosyal karşılaştırmanın onun psikolojik belirtileri üzerindeki etkisi ve bazı değişkenlere göre ilişkisini incelemektir.

Bu araştırmanın sonuçlanmasında birçok kişinin emeği geçmiştir. Başta, kendisiyle çalışmayı şans olarak gördüğüm değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd Doç. Dr Mustafa Koç'a teşekkürü bir borç bilirim.

Bana her türlü konuda yardımcı olan sevgili yeğenlerim Hazal, Ömer, Egemen ve Çağrı'ya, bireyi olmaktan gurur duyduğum ve her koşulda yanımda olan aileme, biricik annem Gülten Ünal'a, beni bir yerlerden izlediklerini düşündüğüm eşsiz eşime ve canım babam Tahir Ünal'a ve çalışmamın her aşamasında çözümlerini yanı başımda bulduğum kıymetlime minnettarlıklarımı sunarım.

Son olarak bu tezi; gurur duyduğum kızım Ezgi Liva'ya, gurur duysun diye ithaf ediyorum.

Fatma YILMAZ

21.Mayıs.2010

İÇİNDEKİLER

TABLO LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	ix
ÖZET.....	x
SUMMARY.....	xi
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
1.1. Kavramsal Çerçeve.....	8
1.1.1. Sosyal Karşılaştırma.....	8
1.1.2. Sosyal Karşılaştırma Kuramı.....	9
1.1.3. Sosyal Karşılaştırma Nedenleri.....	12
1.2. Ergenlik.....	18
1.2.1. Ergenlik Tanımları.....	18
1.2.2. Ergenlik Kuramları.....	20
1.2.3. Ergenlik Dönemi Genel Özellikleri.....	23
1.2.4. Ergenlikte Bilişsel Gelişim.....	25
1.2.5. Ergenlikte Cinsel Gelişim.....	26
1.2.6. Ergenlikte Duygusal Gelişim.....	27
1.2.7. Ergenlikte Sosyal Gelişim.....	29
1.2.8. Ergenlikte Bedensel Gelişim.....	31
1.2.9. Ergenlikte Kişilik Gelişimi.....	32
1.2.10. Ergenlik Döneminde Karşılaşılabilecek Sorunlar.....	35
1.3. İlgili Araştırmalar.....	43
BÖLÜM 2: YÖNTEM.....	61
2.1. Araştırma Modeli.....	61
2.2. Evren ve Örneklem.....	61
2.3. Veri Toplama Araçları.....	63
2.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	63
2.3.2. Semptom Tarama Listesi.....	64

2.3.3.Sosyal Karşılaştırma Ölçeği.....	68
2.3.4.Verilerin Analizi.....	70
2.3.5.Verilerin Analiz Teknikleri.....	70

BÖLÜM 3: BULGULAR..... 72

3.1. Örneklemeye Ait Bulgular.....	72
3.1.1. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Cinsiyetlerine İlişkin Bulgular.....	72
3.1.2. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Yaşlarına İlişkin Bulgular.....	72
3.1.3. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Kardeş Sayılarına İlişkin Bulgular.....	73
3.1.4. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Doğum Sıralarına İlişkin Bulgular.....	73
3.1.5.Örneklemi Oluşturan Bireylerin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine İlişkin Bulgular.....	74
3.1.6.Örneklemi Oluşturan Bireylerin Öğrenim Gördükleri Alanlara İlişkin Bulgular.....	74
3.1.7.Örneklemi Oluşturan Bireylerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	75
3.1.8. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Baba Eğitim Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	75
3.1.9. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Anne Mesleğine İlişkin Bulgular.....	76
3.1.10. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Baba Mesleğine İlişkin Bulgular.....	76
3.1.11.Örneklemi Oluşturan Bireylerin Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzeye İlişkin Bulgular.....	77
3.1.12.Örneklemi Oluşturan Bireylerin Algılanan Akademik Başarı Düzeyine İlişkin Bulgular.....	77
3.1.13. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Seçmeyi Düşündükleri Mesleklere İlişkin Bulgular.....	78
3.1.14.Örneklemi Oluşturan Bireylerin Süregelen Bir Hastalığa Sahip Olup Olmama Durumuna İlişkin Bulgular.....	78
3.2.Problem Durumuna İlişkin Bulgular.....	79
3.2.1.Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Toplam Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	79

3.2.2.Düşük Orta ve Yüksek Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Toplam Ruh Sağlığı Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	79
3.2.3.Düşük Orta ve Yüksek Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Ruh Sağlığı Alt Boyutları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	81
3.2.4.Düşük Orta ve Yüksek Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Ruh Sağlığı Alt Boyutlar Arasındaki Farka Ait Bulgular.....	82
3.3.Alt Problemlere İlişkin Bulgular.....	83
3.3.1.Kız ve Erkek Öğrencilerin Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	83
3.3.2.Öğrencilerin Yaşlarına Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	84
3.3.3.Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	85
3.3.4.Öğrencilerin Doğum Sırasına Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	85
3.3.5.Öğrencilerin Özel ve Devlet Okul Türlerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	86
3.3.6.Öğrencilerin Alan Türlerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	87
3.3.7.Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	87
3.3.8.Öğrencilerin Anne Mesleklerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	88
3.3.9.Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	89
3.3.10.Öğrencilerin Baba Mesleklerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	90
3.3.11.Öğrencilerin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	91
3.3.12.Öğrencilerin Algıladıkları Akademik Başarı Düzeyine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	91

3.3.13.Öğrencilerin Seçmeyi Düşündükleri Mesleklere Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	92
3.3.14.Öğrencilerin Süregelen Bir Hastalığa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ort. Arasındaki Farka İlişkin Bulgular.....	93
3.3.15.Öğrencilerin Cinsiyetleri İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	94
3.3.16.Öğrencilerin Yaşları İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	96
3.3.17.Öğrencilerin Kardeş Sayıları İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	99
3.3.18.Öğrencilerin Dünyaya Geliş Sırası İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	100
3.3.19.Öğrencilerin Özel ve Devlet Okul Türlerine İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	101
3.3.20.Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Alanlar İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	103
3.3.21.Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyleri İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	105
3.3.22.Öğrencilerin Anne Meslekleri İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	106
3.3.23.Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyleri İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	108
3.3.24.Öğrencilerin Baba Meslekleri İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	110
3.3.25.Öğrencilerin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzey İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	112
3.3.26.Öğrencilerin Algıladıkları Akademik Başarı Düzeyi İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	114
3.3.27.Öğrencilerin Seçmeyi Düşündükleri Meslekler İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	115
3.3.28.Öğrencilerin Bir Hastalığa Sahip Olup Olmama Durumu İle Ruh Sağlığı Belirtileri Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular.....	117

SONUÇ VE TARTIŞMA.....	118
KAYNAKÇA.....	129
EKLER.....	138
ÖZGEÇMİŞ.....	145

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Başvuruların Tanı Dağılımı.....	41
Tablo 2: Veri Analiz Teknikleri ve Gerekçeleri.....	70
Tablo 3: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları.....	72
Tablo 4: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Yaşlarına Göre Dağılımları	72
Tablo 5: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları.....	73
Tablo 6: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Doğum Sıralarına Göre Dağılımları.....	73
Tablo 7: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Dağılımları.....	74
Tablo 8: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Öğrenim Gördükleri Alanlara Göre Dağılımları.....	74
Tablo 9: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	75
Tablo 10: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları.....	75
Tablo 11: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Anne Mesleğine Göre Dağılımları.....	76
Tablo 12: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Baba Mesleğine Göre Dağılımları.....	76
Tablo 13: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Dağılımları.....	77
Tablo 14: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Algıladıkları Akademik Başarı Düzeyine Göre Dağılımları.....	77
Tablo 15: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Seçmeyi Düşündükleri Mesleklere Göre Dağılımı.....	78
Tablo 16: Örneklemi Oluşturan Bireylerin Süregelen Bir Hastalığa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımları.....	78
Tablo 17: Sosyal Karşılaştırma Düzeyi ile Toplam Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki....	79
Tablo 18: Düşük Orta ve Yüksek Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Toplam Ruh Sağlığı Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	79
Tablo 19: Düşük Orta ve Yüksek Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Ruh Sağlığı Alt Boyutları Arasındaki İlişki.....	81

Tablo 20: Düşük Orta ve Yüksek Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Ruh Sağlığı Alt Boyutları Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Anova Sonuçları..	82
Tablo 21: Kız Ve Erkek Öğrencilerin Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları t Değerleri.....	83
Tablo 22: Öğrencilerin Yaşlarına Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	84
Tablo 23: Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	85
Tablo 24: Öğrencilerin Doğum Sırasına Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	85
Tablo 25: Öğrencilerin Özel ve Devlet Okul Türlerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	86
Tablo 26: Öğrencilerin Alan Türlerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	87
Tablo 27: Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	87
Tablo 28: Öğrencilerin Anne Mesleklerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları t Değerleri.....	88
Tablo 29: Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	89
Tablo 30: Öğrencilerin Baba Mesleklerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	90
Tablo 31: Öğrencilerin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	91
Tablo 32: Öğrencilerin Algıladıkları Akademik Başarı Düzeyine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	91
Tablo 33: Öğrencilerin Seçmeyi Düşündükleri Mesleklere Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri.....	92
Tablo 34: Öğrencilerin Süregelen Bir Hasalığa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları t Değerleri.....	93
Tablo 35: Kız ve Erkek Öğrencilerin Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Değerleri.....	94

Tablo 36: Öğrencilerin Yaşları İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	96
Tablo 37: Öğrencilerin Kardeş Sayıları İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	99
Tablo 38: Öğrencilerin Dünyaya Geliş Sıraları İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	100
Tablo 39: Öğrencilerin Özel ve Devlet Okul Türleri İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Değerleri.....	101
Tablo 40: Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Alanlar İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	103
Tablo 41: Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyleri İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	105
Tablo 42: Öğrencilerin Anne Meslekleri İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Değerleri.....	106
Tablo 43: Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyleri İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	108
Tablo 44: Öğrencilerin Baba Meslekleri İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	110
Tablo 45: Öğrencilerin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzey İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	112
Tablo 46: Öğrencilerin Algıladıkları Akademik Başarı Düzeyi İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	114
Tablo 47: Öğrencilerin Seçmeyi Düşündükleri Meslekler İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri.....	115
Tablo 48: Öğrencilerin Bir Hastalığa Sahip Olup Olmama Durumu İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Değerleri.....	117

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: İnsanların Sosyal Karşılaştırma Yapma Nedenleri.....	12
--	----

Tezin Başlığı: Ortaöğretim Öğrencilerinde Sosyal Karşılaştırma ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişki

Tezin Yazarı: Fatma YILMAZ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa KOÇ

Kabul Tarihi: 22 / 06 /2010

Sayfa Sayısı: xi(ön kısım) + 137 (tez) + 8 (ekler)

Anabilimdalı: Eğitim Bilimleri

Bilimdalı: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Bu araştırmanın temel amacı; ortaöğretim öğrencilerinin sosyal karşılaştırma düzeylerinin psikolojik belirtileri üzerindeki etkisini tespit etmektir. Araştırmanın diğer bir amacı da; öğrencilerin sosyal karşılaştırma ve psikolojik belirtilere sahip olma düzeylerini demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemektir. Araştırma karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışma 2009-2010 eğitim öğretim döneminde yapılmıştır. Araştırmanın örneklemi; Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaöğretime devam eden öğrencilerden oranlı örnekleme ve tesadüfi örnekleme yöntemleriyle seçilmiş 191 kız 177 erkek olmak üzere 368 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilere Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Semptom Tarama Listesi ve araştırmacı tarafından hazırlanan Bilgi Formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi için istatistik programı kullanılarak örnekleme ait değişkenlerin frekans ve yüzde değerleri bulunmuştur. Demografik özelliklerin sosyal karşılaştırma ve psikolojik belirti düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa yol açıp açmadığı ise varyans analizi ve scheffe testi yardımıyla ölçülmüştür. Araştırmada temel olarak aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Sosyal karşılaştırmanın psikolojik belirtiler üzerinde etkisi ne düzeydedir?

Sosyal karşılaştırma ve psikolojik belirti düzeyleri demografik özelliklere göre değişmekte midir?

Araştırmanın bulgularından elde edilen sonuçlara göre; Sosyal karşılaştırma düzeyi yüksek olan bireylerde psikolojik belirtiye rastlanmamış. Karşılaştırma düzeyi orta ve düşük olarak belirlenen bireylerde ise psikolojik belirtiler gözlenmektedir. Öğrencilerin kendilerini diğerleriyle kıyaslama bağlamında sosyal karşılaştırma düzeyi arttıkça psikolojik belirtilerde azalma olmaktadır. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür. Kız ve erkek öğrencilerin psikolojik belirtilere sahip olma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, kız öğrencilerin somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlılık, depresyon, anksiyete, öfke-düşmanlık, fobik-anksiyete ve paranoid düşünce belirtilerine erkek öğrencilerden daha fazla sahip oldukları bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ergenlik, sosyal karşılaştırma, psikolojik belirtiler.

Sakarya University Institute of Social Sciences   Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: The Correlation Between the Social Comparison and Psychological Symptoms in Secondary Education Students

Author: Fatma YILMAZ

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Mustafa KOÇ

Date of Approval: 22 / 06 / 2010 **Nu. of Pages:** xi(pre text)+137(main body) +8(appendices)

Department: Educational Sciences

Subfield: Psychological Counseling and Guidance

The main purpose of this research is to determine the effect of the social comparison level of secondary education students on their psychological symptoms. Another purpose of the research is to ascertain whether the level of social comparison of students as well as their level of having psychological symptoms varies depending on demographic characteristics. The research has been carried out by means of comparative correlational scanning model.

This study was made in the 2009-2010 academic year. The sample of the research consists of 368 students, 191 of which were female and 177 were male, selected by means of proportional sampling and random sampling methods from the students studying in the secondary education schools affiliated to the Ministry of National Education. Social Comparison Scale, Symptom Scanning List and an Information Form prepared by the researcher have been applied to the students. For the analysis of the obtained data, the frequency and percentage values of the sample has been determined by use of a statistic program. Whether demographic characteristics create a significant difference on the levels of the social comparison and psychological symptoms has been ascertained by means of variance analysis and scheffe's test. In the research, responses have been sought basically for the following questions:

What is the extent of the effect of social comparison on psychological symptoms?

Do the levels of social comparison and psychological symptoms vary depending on demographic characteristics?

According to the results obtained from the findings of the research, psychological symptom has not been observed in the individuals having higher social comparison levels; whilst psychological symptoms have been observed in the individuals, whose comparison levels have been determined as middle and lower. In parallel with the increase in the social comparison levels of the students in terms of comparing themselves with the others, their psychological symptoms decrease. It has been observed that there is not a significant difference between the social comparison point averages of the female and male students. When the point averages of having psychological symptoms in the female and male students have been compared, it has been ascertained that the female students, in comparison with the male students, have more symptoms of somatization, obsessive-compulsive, interpersonal sensitivity, depression, anxiety, anger-hostility, phobic-anxiety and paranoid thought.

Keywords: Puberty, social comparison, psychological symptoms.

GİRİŞ

Latince büyüme, olgunlaşmak (adolescere) anlamına gelen ergenlik dönemi biyolojik, psikolojik ve sosyal değişimin hız kazandığı aynı zamanda bu alanların birbiri ile yoğun ve sürekli etkileşim halinde olduğu bir yaşam evresidir.

Bu dönemde ergen, hem sosyal çevrede yerini bulmaya çalışmakta hem de kendisiyle, geleceğiyle ilgili plan ve hedeflerini oluşturma ve gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Ergenlik dönemi, kişiliğin oluştuğu, bireyin toplumsallaştığı ve bu dönemin ardından gelecek olan yetişkinlik dahil, tüm yaşamına şekil vereceği psikolojik, biyolojik, toplumsal biçimlenme ve gelişme çağıdır.

Bu biçimlenme, gelişme ve olgunlaşmanın hızlı yaşandığı dönemde ergen, dönemin niteliği olarak ve bunun yanında bazı dış koşullarında sebep olmasıyla birtakım sorunlar ve çatışmalar yaşamaktadır. Özellikle aile ile yaşayacağı çatışmalarda anne ve babanın düşüncelerini eleştirecek ve doğruluğunu sorgulayacaktır. Aileden bağımsız olup, akran gruplarına yaklaşmaya çalışacak, çevreden gelen her türlü öğüt ve uyarı genci kızdıracaktır. Bu davranışların nedeni özerk olma isteği ve kimlik sorunu mücadelesidir.

Kişinin kendi özelliklerini tanıması, kişilik gelişiminde önemli bir konudur. Bireylerin kendisi ile ilgili düşünceler, değerler ve davranışlar boyutunda fikir sahibi olma arzusu ergenlikte artmaktadır

Ergenin duygusal, fizyolojik ve sosyal ihtiyaçlarını giderme çabası kişiliğin oluşumunda temel teşkil etmektedir.

Ergen, gelişme ve olgunlaşma dönemindeki bu gereksinimlerini karşılarken diğerleriyle zorunlu ve doğal olarak etkileşim halindedir. Bu etkileşimin bir yönü de kendisini diğer insanlarla kıyaslamasıdır. Birey kendisi hakkındaki bilgileri, tutumları, başarı ya da başarısızlıklarını,

yeteneklerini, kendine ilişkin algısını başkalarıyla kendisini kıyaslayarak yani karşılaştırarak elde etmektedir.

Sosyal karşılaştırma kavramı adı altındaki bu süreç, gayri ihtiyari, istem dışı, kendiliğinden gelişmektedir. Sosyal karşılaştırma çevremizi, çevremizdeki bireyleri aynı zamanda kendimizi anlamlandırma sürecinde oldukça önemlidir.

Özellikle kişiliğin olgunlaşma dönemi olarak kabul edilen ergenlikte sosyal karşılaştırma belirgin bir yer tutar.

Öte yandan, yapılan bu karşılaştırmalar sonucu ergen kendisini değersiz ve yetersiz hissettiğinde bir takım olumsuz sonuçlar da doğacaktır. Sosyal karşılaştırma; çoğu zaman sosyal yaşantı sonucunda istemsiz ve dürtü olarak ortaya çıktığı ve farklı yetenek ve görüşten insanların oluşturduğu heterojen gruplarda birtakım benlik değeri problemlerine yol açtığı, okul iş yeri, hastane gibi ortamlarda yapılan çalışmalar sonucu elde edilen bulgulara sahiptir.

Buna sebep olarak da sosyal karşılaştırmaların bireyde olumlu ve olumsuz manada bilişsel ve duygusal sonuçlarıdır. Kimi özellikler bakımından kendisinden daha üstün olan diğer bireylerle karşılaştırmalar yapması, kişiyi olumsuz anlamda etkileyecek. Bunun yanında kendisini daha aşağı düzeyde gördüğü bireylerle karşılaştırması duygusal ve bilişsel yapısı üzerinde olumlu etkiye sahip olacaktır. Sosyal karşılaştırma kimliğin oluşması ve bireyin kendisini geliştirmesi açısından önemli bir süreçtir

Antony ve diğ. (2005), sosyal fobisi olan 59 kişi ve klinik bir kontrolden geçmeyen 58 kişinin sosyal karşılaştırma süreçlerini değerlendirdiklerinde; sosyal fobisi olanların yukarı doğru karşılaştırma yaptıklarını tespit etmiştir. Sosyal fobisi olan bireyler kontrol grubundaki bireylerden sosyal karşılaştırmayı takiben daha fazla değişim göstermişler. Örneğin, yapılan yukarı doğru karşılaştırmalar bireylerde artan anksiyete ve depresyona sebep olmuştur.

Festinger'e (1954) göre, insanlarda düşünce ve yeteneklerini değerlendirmek için bir dürtü vardır. Kişi, düşünce ve yetenekleri

hakkında bir kaniya varmak için nesnel bir ölçütle karşılaştırma eğilimindedir. Söz konusu nesnel ölçütü bulmanın mümkün olmadığı koşullarda birey karşılaştırma yapmak için diğer insanlara yönelecektir.

Birey kişiliğine ilişkin olumlu ve olumsuz özellikleri değerlendirmek veya kendisi hakkındaki algısını oluşturmak amacıyla bu karşılaştırmaları yapmak durumundadır.

Bu çalışma, ergenlerin kendilerini diğerleriyle karşılaştırma düzeylerinin ortaya çıkardığı psikolojik belirtilerin varlığını ve düzeyini tespit etmek amacı taşımaktadır.

1. Problem Cümlesi

Ortaöğretim öğrencisi olan 15/19 yaş aralığındaki ergenlerin sosyal karşılaştırma düzeyi ile psikolojik belirtiler arasında ilişki var mıdır?

Alt Problemler

Kız ve erkek öğrencilerin sosyal karşılaştırma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Kız ve erkek öğrencilerin psikolojik belirtileri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Ortaöğretim öğrencisi olan ergenlerin, sosyal karşılaştırma düzeyleri ile a)cinsiyet b)yaş c)kardeş sayıları d)doğum sırası e)özel ve devlet okul türü f)alan türü g)anne eğitim düzeyi ğ)anne mesleği h)baba eğitim düzeyi ı)baba mesleği i)algılanan sosyo-ekonomik düzey j)algılanan akademik başarı k)seçmeyi düşündüğü meslek l)bir hastalığa sahip olma/olmama arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Ortaöğretim öğrencisi olan ergenlerin psikolojik belirtileri ile a)cinsiyet b)yaş c)kardeş sayıları d)doğum sırası e)özel ve devlet okul türü f)alan türü g)anne eğitimi ğ)anne mesleği h)baba eğitim düzeyi ı)baba mesleği i)algılanan sosyo-ekonomik düzey j)algılanan akademik başarı k)seçmeyi düşündüğü meslek l)bir hastalığa sahip olma/olmama arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2. Araştırmanın Önemi

Yapılan alanyazın taramasında ergenlerin psikolojik belirtileri ile ilişkilendirilen araştırmalar yapıldığı görülmüştür. Bu araştırmalar ergenlerin psikolojik belirtilerini, psikolojik belirtileri etkileyen faktörleri ve çeşitli değişkenlere (cinsiyet, yaş, anne-baba tutumları, sosyo-ekonomik durum, kardeş sayısı vb.) göre incelemiş ve önerilerde bulunulmuştur. Ancak sosyal karşılaştırmanın toplam ruh sağlığı üzerindeki etkisini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmanın sonunda ergenlerin sosyal karşılaştırma düzeylerinin psikolojik belirtileri üzerindeki etkisi belirlenecektir.

İnsan ilişkilerinin gözleminde iki temel eğilimden söz edilir. İnsanlar diğerlerine benzemek için çaba gösterirken diğer yandan diğerlerinden farklı olmak, üstün olmak eğilimindedir.

İnsanlardaki diğerlerine benzememe, farklı olma eğiliminin sınırlarını okul aile gibi kurumların belirlemesi ve benzerlik yönünde bireye baskı uygulamasının yanında, birey gelişmek ve kendini gerçekleştirmek adına diğer bireylere benzeme aynı zamanda diğerlerinden farklı olma zorunluluğu hissedecektir. Bu eğilim ister benzeme yönünde isterse farklı olma yönünde olsun her şeyden önce bireyin kendini diğerleriyle karşılaştırması gerekir. Diğerlerine benzeme ve diğerlerinden farklı olma birtakım kişilik özellikleri, yetenek, tutum, görüş ve çeşitli performanslar hatta beden özellikleri dahilindedir. Birey diğerlerinden farklı olma ve diğerlerine benzeme boyutundaki değerlendirmeyi sosyal karşılaştırma yoluyla gerçekleştirir. Sosyal karşılaştırma uzun zamandır sosyal psikologların üzerinde durduğu zorunlu ve insani bir güdüdür

Özellikle kişiliğin olgunlaştığı ergenlik döneminde söz konusu karşılaştırmalar büyük öneme sahiptir.

Bireyin, gündelik hayatında yaşadığı kimi olaylar ve yapılan sosyal karşılaştırmalar sonucu kendisini diğerlerinden yetersiz hissettiği

noktada psikolojik belirtiler göstermesi olasıdır. Bunun tersi durumda psikolojik belirtilerin varlığı da sosyal karşılaştırmanın düzeyini düşüren bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda psikolojik belirtilerin ortaya çıkması sadece travmalar veya kişilik çatışmaları değildir.

Bu araştırma ergenlik dönemindeki bireylerin sosyal karşılaştırma düzeylerinin psikolojik belirtiler üzerindeki etkisini yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik durum, akademik başarı vb. göre farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi ve PDR hizmetleri içinde yer alan grupla danışma, bireysel danışma, kişisel rehberlik gibi hizmetlerine yön vermesi bakımından önemli görülmektedir. Bu araştırma sonuçlarının ayrıca psikolojik danışmanların, öğretmen ve ailelere yönelik olarak hizmetlerinin neler olabileceği konularının, belirlenmesi açısından da yardımcı olabileceği düşünülmüştür.

3. Sayıtlar

Araştırma örnekleminin evreni temsil ettiği düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin verdikleri bilgilerin doğru ve samimi olduğu varsayılmaktadır.

Araştırma sonuçlarına katılımcıların ve uygulama ortamına kontrol dışı faktörlerin düşük düzeyde de olsa etki etmiş olabileceği kabul edilmektedir.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının ölçmek istenen özellikleri doğru olarak ölçebileceği kabul edilmiştir.

4. Sınırlılıklar

Araştırma grubu Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, Sakarya İl'i ortaöğretim öğrencileriyle sınırlı tutulmuştur.

Araştırma bulguları, örneklemin veri toplama araçlarına verdikleri bilgilerle sınırlıdır.

Araştırma, Kişisel Bilgi Formu, Semptom Belirleme Listesi SCL-90-R, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile sınırlı tutulmuştur.

5. Tanımlar

Sosyal Karşılaştırma: Bireylerin kendileri hakkındaki bilgileri, kendilerine dair oluşturdukları kanıları, kendilerini başkalarıyla karşılaştırarak elde ettikleri istem dışı gerçekleşen süreç, sosyal karşılaştırma olarak tanımlanmaktadır.

Somatizasyon: Belli bir bedensel rahatsızlığı düşündüren ancak tıbbi muayeneler sonucunda organik bir durumdan kaynaklandığı belirlenmeyen buna karşın ruhsal etkenlerle ilişkili olduğuna dair ipuçları bulunan ruhsal rahatsızlıkların ortak adıdır (Budak, 2003:680).

Obsesyon-Kompulsiyon (Saplantı-Zorlantı): Bunaltı yaratacak düzeyde kişinin çalışma düzenini, sosyal etkinliklerini veya ilişkilerini bozacak yoğunlukta tekrarlanan saplantılar ve zorlanımlar şeklinde tanımlanan belli davranışlar etrafında yoğunlaşan kaygı bozukluğu (Budak, 2003:651-652).

Kişilerarası Duyarlılık: Kişilerarası duyarlılık, kişilerarası ilişkilerde duyarlılığa sahip bireylerde kolaylıkla incinme ve kırılma, diğerleri tarafından önemsenip değer verilmediğine ve buna paralel kötü davranıldığına inanma, kendini diğerlerinden daha aşağı görme, diğerlerinin yanında iken yanlış bir şeyler yapmamaya özen gösterme gibi yaşantılara neden olarak kişilerarası ilişkilerde problemler yaşanmasına, ilişkinin bozulmasına yol açan bir durumdur (Boyce ve diğ., 1991).

Depresyon: Ümitsizlik, karamsarlık, yetersizlik, kendine güvensizlik, çaresizlik, değersizlik duygusu, önemsiz nedenlerden dolayı suçluluk duyma ya da kendini suçlama, sosyal yaşamdan soyutlanma, ergenlerde ayrıca huzursuzluk, can sıkıntısı, bazı davranışlarda aşırıya kaçma örneğin, aşırı yeme, aşırı uyku veya tam tersi dışavurumları olan ruhsal bir çökkünlük (Budak, 2003:204).

Anksiyete (Bunaltı): Tehlike veya talihsizlik korkusunun ya da beklentisinin yarattığı bunaltı veya tedirginlik (Budak, 2003:432-433).

Öfke-Düşmanlık: Karşısındakine zarar verme, ona acı çektirme isteği bununla birlikte inatçı bir öfke ve içerleme duygusu (Budak, 2003:240).

Fobik-Anksiyete: Belirlenebilir bir olayla, nesneyle, vb orantılı olmayan tedirginlik, kaygı, korku, vb. gibi olumsuz duygularla tanımlanan ve bu duygulardan ötürü genel işleyişte kötüleşmelere yol açan çeşitli uyumsuzluk rahatsızlıkları için kullanılan bir DSM-IV kategorisi (Budak, 2001:433).

Paranoid Düşünceler: Horlandığı, gözetlendiği, kontrol edildiği, dışlandığı vb. abartılı ve kuşkucu bir düşünce yapısı (Budak, 2003:588-589).

Psikotik (psychotic): Psikoza özgü veya psikoza benzeyen rahatsızlıkları niteleyici bir sıfat olarak kullanılır. Kişinin gerçeklikle bağı büyük ölçüde kopmuşsa, kişi kendi algılarını ve düşüncelerini yanlış değerlendirir. Psikotik sıfatı gerçekliğe ilişkin ufak tefek çarpıtmalara uygulanmaz (Budak, 2003:620-621).

BÖLÜM 1: KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.1. Kavramsal Çerçeve

1.1.1. Sosyal karşılaştırma

Sosyal karşılaştırma, bireyin kendisi hakkında bir fikir edinebilmek veya sahip olduğu fikri korumak için kendini diğerleriyle karşılaştırma sürecidir. Sosyal karşılaştırma, kıyas noktası olarak alınan kişi veya gruplara bağlı olarak farklı şekiller alır; örneğin aşağı doğru karşılaştırma, benzerleriyle karşılaştırma gibi, ayrıca karşılaştırma boyutuna göre de farklı şekiller alabilir; örneğin yeteneklerin karşılaştırılması, bilgi ve becerilerin karşılaştırılması gibi (Bilgin, 2003:348) Özellikle Yeteneklerin karşılaştırılmasında seçilen yön yana doğru karşılaştırmadır. Kişinin kendisine benzer diğerleriyle yaptığı karşılaştırma, yeteneğinin düzeyi hakkında bilgi vericidir.

Örneğin; bir spor dalında birey, yeteneğini ve başarısını anlamak için yaş, cinsiyet, deneyim, beden yapısı gibi özellikleri benzer özellikte olan bireylerle kendisini karşılaştıracaktır. Çünkü kendisinden çok daha yetenekli veya daha aşağıda bir beceriye sahip kişilerle yapacağı karşılaştırma gerçekçi sonuçlar vermeyecektir (Bilgin, 2007).

Bireyin yeteneklerini, bedensel özelliklerini, tutumlarını, bilişsel özelliklerini, akademik başarı ya da başarısızlık durumlarını diğer insanlarla karşılaştırıp sahip olduğu özellikler ve kendisi hakkında değerlendirmeler yapması ve birtakım yargılara ulaşması onun sosyal yapı içindeki yerini belirlemesi açısından son derece önemlidir.

Okulda, işyerinde, ailede bireyin kendini değerlendirmesi kendini geliştirmesi, kendisi hakkında bazı fikirler edinmesi için sosyal karşılaştırma bir araçtır (Bilgin, 2007).

Sosyal psikologlar, bireyin diğerleriyle ilişkilerinde iki temel eğilimden söz etmektedir. Bunlardan birincisi, diğerlerine benzemek onlar gibi olmak, onlar gibi davranmak, diğerlerinden geri kalmamak yönünde bir eğilim

ikincisi ise diğerlerinden üstün olmak daha ileride olmak, farkı olmak eğilimidir. Bu eğilim kendisini diğerleriyle kıyaslama, sosyal karşılaştırma yoluyla ortaya çıkar. Sosyal karşılaştırma insani ve zorunlu temele dayalı bir süreçtir (Bilgin, 2007).

1.1.2. Sosyal Karşılaştırma Kuramı

Festinger (1954) kuramında, insanların doğuştan sosyal karşılaştırma yapma eğiliminde olduklarını ileri sürmüştür. İnsanlar kendi yetenek ve düşüncelerini belirlemek, anlamlandırmak ve geliştirmek için, diğer insanlarınkiyle kıyaslamak durumundadırlar. Çevreyle etkileşimimiz sırasında kendi görüşlerimiz, yargılarımız, duygularımız ve tutumlarımızın doğru olup olmadığı hakkında değerlendirmeye ihtiyaç duyarız. Kesin değerlendirmeler yapabilmek içinse mümkün olduğunca fiziksel ve objektif kanıtlar ararız. Bu kanıtların veya ölçümlerin mümkün olmadığı durumlarda da diğer insanlara yöneliriz (Bilgin, 2006).

Festinger, insanların dünya ve kendi yeteneklerini değerlendirmek için objektif ölçütler buldukları takdirde diğer insanların görüşlerini tercih etmeyeceklerini iddia etmiştir (Festinger,1954).

Bu noktada kurama ilişkin eleştirilerden Hogg ve Abrams'a (1988) göre, insanların karşılaştırma yaparken, sosyal araçlara yalnızca fiziksel araçların yokluğunda başvurduğu ileri sürülemez. Sosyal kimlik kuramına göre, sahip olduğumuz tüm bilgiler hatta fiziksel dünyaya ilişkin olanlar da sosyal karşılaştırma yoluyla edinilmiştir (Akt: Demirtaş, 2010).

Objektif değerlendirme ölçütlerinin mümkün olduğu durumlarda bu ölçütlerin uygun ve kabul edilir nitelikte olması da tercih edilir. Ancak ne kadar yetenekli ne kadar dürüst ya da ne kadar akıllı olduğunu öğrenmenin yanında, diğer insanlara göre de ne durumda olduğunu değerlendirmek isteyecektir. Bu nedenle kendimiz, diğerleri ve dış dünyaya ilişkin algımızdan emin olmak için sosyal karşılaştırma sürecine sokmaya güdülenmişizdir.

Festinger' in kuramında, ilk varsayım insanların fiziksel ve sosyal gerçekler hakkında doğru görüşlere sahip olma ihtiyacında olduklarıdır.

Stanley Schacter, Festinger'in bu kuramını duygusal durumlara da uygulayarak genişletmiştir (Bilgin, 2006).

Dolayısıyla sosyal karşılaştırma kuramı, kendini değerlendirme kavramını anlamaya çalışmak için doğmuştur. Festinger 1954'te bu kuramla, bireyin kendi yetenek ve görüşlerini değerlendirmesinin evrensel ve insani güdülerle gerçekleştiğini öne sürer. Bu değerlendirmenin doğru ve gerçekçi olabilmesi için, objektif standartların olmaması kişiyi kendisini başkalarıyla özellikle kendisine benzeyenlerle karşılaştırma yapmaya ve gerekli bilgiye ulaşmaya iter. Festinger geliştirdiği kuramında şu sorulara yanıt aramıştır (Bilgin, 2007);

- 1.** İnsanlar niçin diğer insanlarla karşılaştırma yaparlar?
- 2.** Özellikle kimlerle karşılaştırma yapılır?
- 3.** Sosyal karşılaştırmanın bireyler açısından sonuçları nelerdir?

1. İnsanlar niçin diğer insanlarla karşılaştırma yaparlar: Kuramın çıkış noktası insanların kendi duygularını, düşüncelerini tutumlarını yeteneklerini değerlendirmek ve bir kaniya varmak için başkalarıyla kendileri arasında kıyaslamaya gitmek gibi bir güdüye sahip olduklarıdır.

2. Özellikle kimlerle karşılaştırma yapılır: Festinger, karşılaştırma yapılırken bireyin daha çok kendisine benzeyenleri referans olarak seçtiğini öne sürer. Örnek olarak da satranç oynayan biri, bir şampiyonla veya bir acemiyle oynamaktansa, kendi ayarında ya da biraz daha iyi bir oyuncuyla oynamak ister der.

Kuram, karşılaştırma yapmak için benzer insanları tercih ettiğimiz yönündedir. Ancak yetenekleri karşılaştırırken bizden biraz daha iyi olanları hedef seçeriz. Çok iyi olanlar dikkatimizi çekmez. Bunun yanında düşünce ve duygular karşılaştırılırken diğer insanlardan farklı görüşte ya da daha yoğun duyguda olmak, iyi bir şey olarak düşünülmez.

Zanna, Goethals ve Hill (1975) deneysel çalışmada, deneklere benzer test kitapçıkları dağıtmış. Ancak deneklerin yarısının test kitapçığının kapağında bu testin "kadınların erkeklerden genellikle daha başarılı

olduğu bir sözel beceri testi" olduğu yazılmıştır. Diğer yarısının test kitapçığı kapağında ise "genellikle erkeklerin daha başarılı olduğu bir mantıksal akıl yürütme testi" olduğu yazılmıştır. Test sonunda deneye katılan bireylere yorumlanması imkansız olan (720/104 gibi) puanlar verilmiştir ve istenirse daha önceden başka bir gruba uygulanmış puanların söylenebileceği bilgisi verilmiştir. Çoğunlukla deneklerin puanlarını karşılaştırmak için öğrenmek istedikleri puanlar, kendi cinsleri olmuştur. Böylece hem kendilerine benzer olanlara kıyaslayacaklar hem de daha yetenekli olanlarla kendilerini karşılaştırabileceklerdir. Ancak karşı cinsin daha başarılı olduğu testi almak zorunda olan kişilerden 2 kişi dışında diğer hepsi yine kendi cinsinden olanların puanlarını öğrenmek istemişlerdir. Araştırmada amaç, sosyal karşılaştırma yaparken kendimize benzeyenleri mi bizden daha yeteneklileri mi tercih ediyoruz. Sonuç olarak seçim yapmak durumunda kaldığımızda genellikle kendimize benzeyen insanlar hakkında bilgi edinmeyi tercih ettiğimizdir (Akt: Bilgin, 2006).

3. Sosyal karşılaştırmanın bireyler açısından sonuçları nelerdir: Çok çeşitli yetenek ve görüşleri barındıran heterojen gruplarda sosyal karşılaştırmanın bir takım psikolojik sorunlara (benlik değerini düşürebileceği, kendisini yetersiz hissedebileceği gibi) neden olabileceği deneysel ve teorik çalışmalarla (Gilbert, Giesler ve Morris 1995; Goethals ve Darley 1987) ortaya konmuştur. Özellikle heterojen gruplarda sosyal karşılaştırma bilgisi güçlülerin lehine, zayıfların aleyhine işleyecektir (Bilgin, 2006).

1950'lerde Festinger tarafından ortaya atılan bu kuram, zaman içinde özellikle Wheller, Hakmiller, Wills, Goethals ve Darley, Alicke, Wood, Gibbons gibi teorisyenlerin de katkılarıyla gelişip sürekli yenilenmiştir ve yeni karşılaştırmalar üstünde durmuşlardır; yatay, aşağıya doğru ve yukarıya doğru karşılaştırmalar gibi (Bilgin, 2007).

1.1.3. Sosyal Karşılaştırma Nedenleri

Sosyal karşılaştırma nedeni olarak, pek çok araştırmacı üç temel güdüden bahseder. Kendini değerlendirme, kendini geliştirme ve benlik değerini yükseltme güdüsü (Bilgin, 1995). Teközel'e göre (2000);

Şekil 1. Sosyal Karşılaştırma Yapma Nedenleri

Taylor, Wayment, Carillo (1996) Sosyal karşılaştırma yapma nedeni olarak,

Şekil 1. Sosyal Karşılaştırma Yapma Nedenleri (Mert Teközel, 2007)

1. Kendini Değerlendirme İhtiyacı

Kişinin görüş ve yeteneklerini değerlendirme ihtiyacıdır. Bu anlamda bireye en çok bilgi veren en doğru değerlendirmeler kendisine benzer olan diğerleriyle yaptığı karşılaştırmalardır (Bilgin, 2007).

Benlik bilgisi arayışını etkileyen güdüler arasında yer alan kendini değerlendirme ve kendini doğrulama güdüsü kişinin kendisi hakkında

doğru ve geçerli bilgiye ulaşma isteğidir. İnsanlar kendileri hakkında gerçeği bulma veya kendilerini doğrulama eğilimindedirler. Dolayısıyla bir bilgi arayışına girerler (Yıldız ve Gelmez, 2007).

Kendini değerlendirme ihtiyaı konusundaki yeniliklerden biri Suls (1997) ve arkadaşlarının geliştirdikleri "Aday Modeli" dir. Aday Model; kanaatlerin karşılaştırılıp değerlendirilmesi konusunda geliştirilmiştir.

Bireylerin var olan tercihleri, inançları ve gelecekteki tercihlerini içeren bu modele göre; hali hazırdaki tercihlerin doğruluğu veya yanlışlığı kendisi gibi düşünen kendisine benzer olan diğerlerinin kanaatleriyle karşılaştırma yaparak aynı Őeyi düşünüyor olmak, kendisinin doğru düşündüğünün kanıtı olarak ele alınır. Bu süreç insanların düşüncelerinin doğruluğu ve gelecekteki tercihlerinin ne olacağı teşhisinde de geçerlidir. Yine aynı Şekilde yeteneklerin değerlendirilmesi de aday modeline göre bireyin kendisiyle benzer özellikte olan diğerinin başarısı bireyin kendisinin de başarılı olacağına dair beklenti oluşturur.

Buunk ve diğ.(2005), çalışmaların da 609 ortaokul öğrencisinin notlarıyla ilgili yaptıkları sosyal karşılaştırmaları incelemişlerdir. Öğrencilerin daha çok yukarı doğru sosyal karşılaştırma yaptıkları, karşılaştırmalarda zıtlıklardan çok benzerliklerin hakim olduğu ortaya çıkmıştır. Yani ğrenci gelecekte, iyi not alan arkadaşının notuna benzer notlar almayı beklemektedir.

Bazı araştırmacılara göre, karşılaştırmaya girilen durum hakkında ne bildiğin, neyi yapabildiğin ve karşılaştırmadan ne beklediğin gibi faktörlere bağlı olarak kendine benzer ya da farklı kişilerle karşılaştırmaya girmektedir.

Örneğin; yetersiz oldukları bir dersten sınava giren öğrencilerin kendilerini diğerleriyle karşılaştırmada kullandıkları hedef kendi aldıkları puanla en yüksek ve en düşük puanlar olduğu, iyi bildikleri bir konudan sonraki sınavda ise karşılaştırma için genellikle kendilerine benzer olanların puanlarını hedef seçtikleri gözlenmiştir (Bilgin, 2006).

2. Kendini Geliştirme İhtiyacı

Bireylerin kendilerini geliştirmek amaçlı karşılaştırmalar yapmasıdır. Kendini geliştirme güdüsüyle yapılan karşılaştırmalarda Kişinin kendisinden daha yetenekli daha başarılı bireyleri hedef olarak tercih ettikleri belirtilmiştir (Bilgin, 2006).

Bu durumda, yukarı doğru bir karşılaştırma yapılmış olur. Bireyin kendisinden daha yetenekli bireyleri seçmesi kendi yeteneklerini nasıl geliştireceği konusunda bilgi verici de olabilmektedir. Bazı araştırmalar bireyin kendisinden daha aşağıda olan kişilerin bireyin kendisini geliştirmesinde etkili olabileceğini savunmuşlardır. Ancak Wayment, Taylor ve Cadillo (1994) üniversite öğrencileriyle yaptıkları bir çalışmada aşağı doğru karşılaştırma yapan yani kişilerin kendilerinden daha kötü durumdaki bireylerle yaptıkları karşılaştırmalar sonucunda öğrencilerin akademik başarılarının ve sosyal yeteneklerinin daha kötü duruma geldiği sonucuna varmışlardır.

Öte yandan diğer bazı araştırmalarda da yukarı doğru karşılaştırmanın benlik değerini düşürdüğü gözlenmiştir (Major ve diğer., 1991; Wood ve Taylor, 1991).

3. Benliği güçlendirme ve benliğini olumlu görme ihtiyacı

Kişinin kendisini daha iyi, daha başarılı, daha yetenekli hissetmek üzere yapılan karşılaştırmalar benliği güçlendirme, benliği olumlu görme güdüsüyle yapılır.

Bu karşılaştırma çoğunlukla aşağı doğru karşılaştırmalar şeklindedir ya da kendisine benzer olan diğerleriyle yaptığı karşılaştırmalardır veya benlik değerini artırma güdüsü kişinin kendisini kendinden başarılı, yetenekli gördüğü bireylerle karşılaştırmaktan kaçınması şeklindedir (Bilgin, 2007).

Benliği güçlendirme veya benliğini olumlu görme ihtiyacı kişinin benliğine ilişkin olumsuz bir durum karşısında, yeteneklerine ilişkin bir başarısızlık durumunda, benliği güçlendirmek veya benliğini olumlu görme ihtiyacıyla ya aşağı doğru karşılaştırma ya da yana doğru bir karşılaştırma yapacak olduğudur.

Aşağı doğru karşılaştırma yaparak benlik değerini koruyan birey yapılan araştırmalara göre benliği koruyucu strateji kullanmaktadır. Buna benzer şekilde bireyin karşılaştırma yaparken kullandığı bazı stratejiler şöyledir;

-Kendisinden daha iyi birinin yeteneklerini gözünde abartıp ulaşılmaz kılarak sosyal karşılaştırmadan kaçınabilir. Aynı zamanda da diğerinin özelliklerini takdir etmiş olacak ve bu yüce gönüllülikle kendini iyi hissedecektir (Alicke ve diğ., 1997).

-Özellikle daha başarılı, daha yetenekli hedefler seçilip zaten benden çok iyiydi diyerek karşılaştırmanın sonucunu önceden hazırlayabilir (Shepperd ve Taylor, 1999).

Wheeler ve arkadaşları tarafında yapılmış bir deneyde (1969) denekler dokuz kişilik gruplara ayrılarak yazılı bir test uygulanır. Gruplardan bazılarında testin "entelektüel esnekliği" ölçtüğünü diğerlerine de "entelektüel katılığı" ölçtüğü söylenmiştir. Test sonucunda deneklere performansları hakkında yanlış bilgiler verilmiştir. Her deneye bulunduğu dokuz kişilik grupta kendisinin 5. sırada olduğu söylenmiş, diğerlerinin puanlarını söylemenin mümkün olmadığını ancak gruptaki bir kişinin puanını öğrenebilecekleri, bu durumda en çok kimin puanını öğrenmek istersiniz dendiğinde; denekler sosyal karşılaştırma kuramına göre aşağı yukarı her denek kendilerinden biraz daha iyi durumda olan birinin puanını öğrenmek istemiştir. Bu bulgu insanların değerlendirme yaparken kendilerinden daha iyi durumda olan birini hedef seçtikleri eğilimini ortaya çıkarmıştır. Testin entelektüel esnekliği ölçtüğünü sanan deneklerin çoğu kendilerinde bir üst sıralamada olan denenin puanını, testin entelektüel katılığı ölçtüğünü sanan denekler ise kendilerinden daha az katı olan denenin puanını öğrenmek istemiştir (Bilgin, 2006).

-Birey kendisinden daha başarılı hedef karşısında bende bir diğer konuda daha başarılıyım diyerek karşılaştırmanın kanaat değerini düşürebilir (Mussweiler ve diğ., 2000).

-Kendi performansını diğerlerinden daha zayıf gören bireyler aşağı doğru karşılaştırma yapmayı ya da karşılaştırmadan kaçınmayı tercih edeceklerdir (Bilgin, 2006).

Monteil (1989), yaptığı çalışmada okul ortamında performansını zayıf gören bireyin benlik değeri için, karşılaştırmadan kaçınmak, kendini geliştirmek, diğerleri gibi olmak ya da onları geçmeye çalışmak ve diğer bazı nitelikler bularak karşılaştırmayı terk etmek gibi yollara başvurabilirler. Derslerinde iyi bir performans gösteremeyen bireylerin kendilerini farklı alanlarda öne çıkarmaları bu stratejinin ürünüdür (Akt: Bilgin, 2006).

Bu konuda Lemaine (1979), yaptığı deneyde iki grup çocuk çadır kurma rekabeti içine sokulur. 1.gruba çadır kurmak için gerekli tüm malzemeler verilirken 2.gruba çadır kurmak için eksikli malzeme verilir. Avantajlı grupta, grup üyeleri birbirine daha bağlı iken eksikli grupta ise bağlılığın zayıf, organizasyonun olmadığı görülür. Buna karşılık eksikli grup farklı kıstaslar geliştirerek diğer gruptan öne geçmeye çalışır (örneğin çadıra bir de bahçe ilave etmek gibi) (Bilgin, 2006).

İnsanlar algılarının, tutumlarının duygu ve düşüncelerinin doğruluğu ve geçerliği hakkında bilgi edinmek isterler. Nesnel bir ölçüt bulamadıklarında bunu kendilerini diğer insanlarla karşılaştırarak yapmayı tercih ederler ve özellikle kendilerine benzer insanları seçerler karşılaştırma için. Oysa davranışlar söz konusu olduğunda kendilerinden daha aşağıda yetenek veya performanstakileri karşılaştırma hedefi olarak seçerler. Burada karşılaştırmının yönü aşağı doğrudur. Bu yol olumlu benlik kavramı doğurur (Wills, 1981). Ters durumda yani yukarı doğru bir karşılaştırma da ise öz-saygı üzerinde zararlı etkiler yapabilir denmiştir. Bu zarardan korunmak için kendini değerlendirmeyi sürdürme kuramına göre karşılaştırmadan kaçınma yoluna gidebilirler.

Medvec, Madley ve Gilovich (1995), bu konuda yaptıkları araştırmada 1992 Barselona Olimpiyatları'nda madalya kazanan sporcuların yüz ifadelerini incelemişler, bronz madalya kazanan sporcuların gümüş madalya kazanan sporculardan daha hoşnut olduklarını ve bunun sebebi

olarak gümüş madalya kazanan sporcuların altın madalya kazanan sporcularla yukarı doğru bir karşılaştırma yapmak durumunda olmalarına, bronz madalya kazanan sporcularınsa hiç madalya kazanmamış sporcularla aşağı doğru karşılaştırma yapmalarına bağlarlar (Akt:Yıldız ve Gelmez, 2007).

Karşılaştırma sonucu, insanların kendilerini kötü hissedecekleri, suçluluk duyacakları, farklılıklarını kaybedecekleri durumlarda ya sosyal karşılaştırmadan kaçınacaklar ya da kendilerinden daha az yeteneklilerle karşılaştırma yolunu tercih edecekleridir (Bilgin, 2006).

4. İlişki kurma ihtiyacı

İnsanlar kendilerine benzer olanları seçerken aynı zamanda ortak geçmişe de karşılaştırma için önem verirler. Kendi duygu deneyimlerini değerlendirmek ve karşılaştırmak aynı şeyleri bir diğerinin de yaşamış olmasının verdiği rahatlatıcı etkiden yararlanmak aynı deneyimlere sahip diğeriyle sosyal destek üzerinden ilişki geliştirmek ihtiyacı ile karşılaştırma yaparlar.

Sosyal karşılaştırma kuramının bugün geldiği noktada aşağıdaki şekilde ilgi değişiklikleri gerçekleşmiştir:

Benliğin doğru değerlendirilmesiyle→Benlik değerini artırmaya

Uyuma yönelik zorlamalardan→Karşılaştırmadan kaçınmaya

Yukarı doğru karşılaştırmadan→Aşağı doğru karşılaştırmaya

Benzer olanlarla karşılaştırma yapıldığı hipotezinden→Bazı durumlarda benzer olmayanlarla karşılaştırma yapıldığı hipotezine

Görüş ve yeteneklerin karşılaştırılmasında→Bir bütün olarak benliğin karşılaştırılmasına

Karşılaştırılan kişiden ziyade→Karşılaştırma boyutunun(boyutun kişi için aşinalığı, önemi, benzerliği, kontrol edilebilirliği) vurgulanmasına

Karşılaştırmaya girilen boyutun vurgulanmasından→Karşılaştırmaya girilen boyutu çevreleyen diğer boyutların(örneğin karşılaştırılan kişinin diğer özellikleri) vurgulanmasına

Gerçek ve aktüel karşılaştırmadan→Hayali karşılaştırmaya

Genel örneklemelerden→Özel örneklemelere(kronik veya ölümcül hastalar, hasta veya özürli yakınları, depresifler, benlik saygısı düşük olanlar, ergenler, ilkokul çocukları vb)

Genel modellerden→Bireysel fark modellerine

Birey temelli karşılaştırmalardan→İç-diş grup karşılaştırmalarına

Sonuç olarak kendini tanıma ve kendini bilmeden çok, kendini doğrulama, kendini kabul; öz değerlendirmeden çok öz-onay biçimini almıştır (Teközel, 2000).

1.2. Ergenlik

1.2.1. Ergenlik Tanımları

Ergenlik terimi ile eşdeğer kullanılan terimler adolesan, puberte (latince de pubescere: yani kıllarla kaplanmak), gençlik ve juvenil'dir.

Ergenlik psikolojisi konusunda bugünkü anlamıyla, bilimsel diyebileceğimiz ilk çalışmayı yapan ve Adolescence adlı kitabı yazan G. Stanley Hall'a göre ergenlik yeniden doğuş dönemidir. Hall, filogenetik (türün evrim içinde gelişimi) ile ontogenetik (bireyin yaşam süreci içinde gelişimi) gelişimini simetrik kabul eder. Hall, ergenlik dönemini insan yavrusunun, toplumun bir bireyi olacak şekilde uygarlaşma dönemi olarak görür.

Fransız psikanalist Françoise Dolto da ergenliği ikinci doğum olarak tanımlar ve dönemde bireyin kırılma olduğunu belirtir.

Anna Freud ergenliği "fırtına ve stres dönemi" olarak tanımlarken ergenliği çelişkiler dönemi olarak görür.

Peter Blos'a göre de ergenlik "ikinci ayrılma-bireyselleşme" dönemidir.

Nesne ilişkileri kuramcılarında Jacobson'a göre ise bu evre "yas dönemi" dir. Anne-babadan ayrılma sürecinin ergende yas benzeri bir durum ortaya çıkardığı ve yasin çözümlenmesinin ego ideali gelişiminde önemini vurgular.

Kişiler-arası (interpersonal) ilişkiler kuramının öncüsü olan Sullivan, ergenliği cehenneme benzetir. Fakat son dönemlerde yazarlar ergenlik döneminin yaşamın diğer dönemlerinden daha stresli ve sorunlu olmadığını görüşünü savunmaktadırlar (Offer ve ark. 1990).

Ergenlik dönemi bilişsel-gelişimsel kuramda (Jean Piaget) "Soyut İşlem Evresi" içinde yer alır. David Elkind (1979) bilişsel gelişim içinde, ergenlerin soyut düşünme yeteneğiyle çocuklardan farklı biçimlendikleri benmerkezciliğe dikkat çekmektedir.

Ergen gelişiminin çok boyutlu olması (biyolojik, psikolojik ve toplumsal) ergenliğin sınırlarının net bir şekilde belirlenmesini engellemektedir. Yaş olarak bu süre 12-21 yaş arası kabul edilmektedir (Dahili Bilimler, 2010).

Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasında kalan bir ara dönemdir. Gençlik belirli yaşlarla sınırlı olmayan bir hayat dönemidir. Bununla beraber gençlik kelimesi ergenlik yerine kullanılabilir. Buluş (erinlik, önergenlik) ergenliğin başlarındaki biyolojik-cinsel gelişme dönemidir.

Milli Eğitim Bakanlığı'na göre gençlik, "buluş çağına erme sebebi ile biyo-psikolojik bakımdan çocukluğun sonu ile toplum hayatında sorumluluk alma dönemi olan çocukluk ve genç yetişkinlik arasında kalan 12-24 yaşları arasındaki gruptur".

UNESCO'nun tanımına göre genç, öğrenim yapan ve hayatını kazanmak için çalışmayan ve evi olmayan insandır.

Gençlik çağının başlangıcı ve sonu konusunda ileri sürülen yaş sınırlamaları da birbirinden farklıdır. UNESCO'nun tanımlamasında gençlik çağı, 15-25 yaşları arasında gösterilmektedir. Birleşmiş Milletler Örgütüne göre ise gençlik çağı, 12-25 yaşları arasındadır. Gençliğin başlangıcı, sonu

ve buluğ çağı hakkında ileri sürülen zamanlar göreceli yağ sınırlamalarıdır (Kulaksızoğlu, 2002:33).

Bütün psikososyal gelişme dönemleri içinde ergenlik, en kritik değişimlerin, duygu, yargı ve tutumlarda en keskin gelişmelerin, davranışlarda en çarpıcı bocalamaların yer aldığı yaşam dönemidir.

Biyolojik, psikolojik ve sosyal boyutlarda ani değişmelerle kendini açığa vuran karmaşık bir gelişme sürecidir ergenlik (Onur, 1985:209).

Ergenlik, belirli bir olaydan sonra meydana gelen bir fenomen olmaktan ziyade belirli bir döneme yayılan bir gelişmedir. Ergenlik, çocuklukla yetişkinlik arasındaki bir dönemdir, anlamını kendisinden önce ve sonra gelen olaylardan alır (Şemin, 1992:22).

Ergenlik, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir (Yörükoğlu, 2000:13).

Ergenlik dönemi, biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir (Yavuzer, 2003:262).

Ergen sözcüğü, batı literatüründeki "adolescent" ın karşılığı olarak kullanılmıştır. Latincede büyümek, olgunlaşmak anlamında kullanılan "adolescere" fiilinin kökünden gelmekte olan bu sözcük, yapısı gereği bir durumu değil, bir süreci belirtmektedir; günümüzde, bireyde gözlenebilen hızlı ve sürekli bir gelişme evresi olarak da tanımlanabilmektedir.

1.2.2. Ergenlik Kuramları

1.2.2.a. G. Stanley Hall' un Kuramı

Ergenlik dönemi kavramını psikolojiye kazandırmış bir psikolog olan Hall, Darwin'in evrim teorisinden yola çıkarak çocukluğun evrelerini, insan evrimin evrelerine denk görmektedir. Doğum öncesi evre insan evriminin geçirdiği evrelerin bir özeti niteliği taşımakta, doğum sonrası ilk dönemler ise insanın maymuna benzerlik gösterdiği evredir. 8-12 yaşta hala ilkel bir dönemdedir. Ergenlik dönemi Hall'a göre insanın ilkelik ve uygarlık

arasındaki bir geçiş d6nemidir. Bu nedenle çocukluk ve yetişkinlik arasındaki bu d6nemde bireyin ilkel birtakım tepkileriyle insani olan birtakım değerleri arasında birtakım çelişkiler doğacaktır. Ergenlik d6nemini stres ve fırtına d6nemi olarak nitelemiştir. Hall, ocuklukta kalıtım yasaları egemenken ergenlik d6neminde birey çevresinin etkisiyle belli bir kalıba sokulabilir der: Hall'un kuramı 20.yy başlarında itibarını kaybetmiştir. Bu d6nemde ABD de davranışçı okulun kurucularından John Watson doğumla birlikte kişiliğin gelişmesinde çevrenin kalıttan daha etkili olduğunu ileri s6rm6řt6r. Yine aynı d6nemde psikanalizin kurucusu Sigmund Freud, her Őeyin temelinde cinsellik d6rt6s6n6n yattığını iddia etmiştir. (Kulaksızoğlu, 2002).

1.2.2.b. Psikoanalitik Kuram

Psikoanalitik kuramında Freud gelişimi, temelinde cinsel d6rt6leri aldığı 5 evreye ayırmıştır. Oral d6nem, anal d6nem, fallik d6nem, 6rt6k d6nem ve genital d6nem. Oral evrede, ocuk daha çok emme ve yeme gibi eylemlerle ilgilenir. Haz noktası ağız boşluğu ve dudaklardır. Ardından gelen anal evrede, dışkının boşaltımı ve tutulmasıyla haz noktası an6se y6nelmiştir. Fallik d6nemde ise dikkat genital organlardadır. Çalkantılı geçen bu evrede oedipus ve elektra karmaşası yaşanır. Bunun yanında aynı cinsten ebeveynle 6zdeşim kurulduğu evredir. Durgun geçecek olan 6rt6k d6nem ise 5-6 yaştan 12 yaşa kadar s6recektir. Bu d6nemdeki sakinlik çocuğun buluğa girmesiyle son bulup genital evreyi de kapsayacak olan ilk çocukluğun sarsıntılı ve cinsel çelişkilerinin de yeniden ortaya çıkacağı ergenlik d6nemidir. Freud kuramında ergenlikten ziyade çocukluğa 6nem vermiştir. Ona g6re ergenlikte yaşanan çelişkiler sadece çocukluğun yansımasıdır (Kulaksızoğlu, 2002).

1.2.2.c. 6ęrenme Kuramı

Sosyal 6ęrenme kuramının ilkelerini ergenlik gelişimine uyarlayan Mccandless (1970) davranışların temelinde d6rt6ler olduğunu ileri s6rm6řt6r. Freud' un cinsellik hakkındaki g6r6şlerine katılmakla birlikte, 6ęrenilmiř d6rt6 ve isteklerinde (saldırganlık, merak, kaygı, bağımlılık) insan davranışlarını y6nlendirdiğini belirtmektedir. Birey deneme-yanılma

yoluyla hangi davranışın hangi dürtü sonucu gerçekleştiğini öğrenmiş olur. McCandless, öğrendikleri ile toplumun beklentileri arasında kalan ergenin yaşadığı karmaşa ve çelişkiler üzerinde durmuştur (Kulaksızoğlu, 2002).

1.2.2.d. Sullivan'ın Kuramı

Sullivan, yaptığı çalışmalarda bebeğin cinsel davranışlarına ailenin gösterdiği tepkinin bebekte endişe duygusu yarattığını ileri sürmüştür. Bunun sonucu çocuk kendi cinselliğinden uzaklaşacak, bu durum ergenlikte ihtiyaçların çatıştığı bir dönem olarak yaşanacaktır (Kulaksızoğlu, 2002).

1.2.2.e. Lewin'in Kuramı

Kut Lewin'in geliştirdiği alan kuramına göre ergen davranışları; yaş, zeka, yetenekler ve cinsiyetin yanı sıra aile, arkadaşlar, yaşanılan çevrenin ürünüdür. Yaşam alanı adı verilen bu faktörlerle birey olumlu ve olumsuz hedefler belirler. Hedeflerin çelişmesi artık çocuk gibi davranmamanın gerektiği, bunun yanında, yetişkinlere ait davranışları ve görevleri yerine getirememesinden doğacak boşlukla stresli ve fırtınalı bir dönem yaşayacaktır (Kulaksızoğlu, 2002).

1.2.2.f. Antropoloji Kuramı

Bu kurama göre, ergenlikte duygusal krizin şiddetini toplumsal etmenler belirlemektedir. Bu dönemde yaşanan stres ve buhranın evrensel olmadığı istisnai bir durum olduğundan söz etmişlerdir. Ergenlik yeni bir dönemdir dolayısıyla bir uyum dönemidir. Araştırmacılar bu görüşte hemfikirdir ancak bu dönemin buhranlı ve stresli geçeceğine dair pek fazla kanıt yoktur. Dönemi sıkıntısız geçiren gençler de vardır (Kulaksızoğlu, 2002).

1.2.2.g. Spranger'in Kuramı

Alman psikolog Edward Spranger de ergenlikte yaşanan stres ve buhranın evrensel olmadığına işaret etmiş ve "bireysellik değişebilirliği" adlı bir

kuram ortaya koymuştur. Kurama göre; ergenlik döneminin nasıl atlatılacağı ergenin kişiliğine bağlıdır (Kulaksızoğlu, 2002).

1.2.2.h. Erikson ve Kuramı

Erikson, psiko-sosyal kişilik kuramında, ergenlik dönemine özellikle önem vermiş ve bu dönemin bir değişim dönemi olduğu "kimlik krizi" veya "kimlik karışıklığı" ile ağıklanması gerektiğini ileri sürmüştür.

Ergenlik dönemi ne olduğunun, gelecekte ne olacağının sorgulandığı, bu fikrin olgunlaştığı dönemdir. Kimlik oluşturmanın yanında meslek seçimi, cinselliğinin farkına varma, sorumluluk bilinci gibi ergenliğe özgü değişimleri de içine alacaktır. Sonuç olarak bir toplumdaki ergenler aynı sorunları yaşayabilir ancak, zmler birbirinden farklı olabilir (Kulaksızoğlu, 2002).

1.2.3. Ergenlik Dönemi Genel zellikleri

Latince "Adolescere" den türetilen ve batı dilinde "Adolescent" diye bilinen bu dönemin kelime anlamı "büyüme" olup, ruhsal alanda önemli değişikliklerin belirdeği, çocuklukla erişkinlik arasında yer alan, büyümenin ve olgunlaşmanın olduğu bir ağdır.

Ergenlik hızlı büyüme ve gelişmenin olduğu kız-erkek cinsel özelliklerin belirlendiği bir dönemi kapsar. Kızlar bu döneme erkeklere göre 1-2 yıl önce girerek yine 1-2 yıl erken dönemi tamamlarlar. Ergenlik yaşı bireysel farklılıklar gösterir. Örneğin, kimi diğerlerine göre erken boy atarken kimisi de 1-2 yıl beklemek zorunda kalır (Yörükoğlu, 2000).

Ancak genel olarak ergenliğin ilk dönemi, cinsel olgunluğun başlangıç yaşı olan (kızlarda 13 erkeklerde 14) 13-14 yaşlarında başlamakta ve 17 yaşında lise son sınıf döneminde bitmektedir. Bu dönemde meslek seğmek ve niversite ya da iş hazırlıklarına girmek demek olan 18 yaş düzeyine ulaşmış ve bundan sonra daha sorumlu ve dengeli bir davranışa girmiş olur.

Literatürde ergenliğin süresi, başladığı ve sona erdeği yaş açısından bireysel ve kültürel farklılıklar kabul edilmekle birlikte, kızların daha erken

olgunlaştıkları üzerinde de görüş birliği sağlanmaktadır. Meydana gelen fiziksel değişiklikler ergenliğin başlangıcı olarak kabul edilirken, yetişkin statüsüne, görüş ve haklarına kavuşma, evlilik gibi sosyolojik etmenler ergenliğin sona eriş zamanını belirlemek için kullanılmaktadır. Bu doğrultuda ergenliğin sona erişinde yaşanan kültürün beklenti ve koşullarına bağlıdır diyebiliriz.

Erikson, bu dönemde gencin "çocuklukta ne olduğu ve bu yeni evrede ne olacağı" kavramlarına ilişkin psikolojik ve toplumsal bir süreklilik ve benzerlik kazanmış olması gerekliliği üstünde durur. Bu aşamada kendi benliğine ilişkin kavramı ile başkalarının kendisine ilişkin kavramlarını da birleştirmek durumundadır. Ergenlik çağı, ergenlerin ne olmak istedikleri ile dış bir kimlikten çıkma çabalarının olduğu yani benlik imgesinin geliştiği bir dönem olarak da nitelendirilebilir. Ergenlik topluma karşı çıkma ile katılma, uyma veya değiştirme arasında çatışmalı bir nitelik kazanır. Çeşitli engellerden oluşan bu sosyal karmaşa kimlik kazanma güdüsüyle büyük ölçüde ideal benlik ve gerçeklik arasındaki mesafeyle artar (Bilgin, 1994).

Ergenlik dönemi literatürde, kimlik duygusunun oluşumu için önemli bir dönem olarak belirtilir. Bu önem ergenlikte gerçekleşen fizyolojik, cinsel, duygusal, zihinsel değişikliklerle birlikte toplumun ergenden beklediği mesleki, entelektüel, sosyal, kültürel taleplerden de kaynaklanmaktadır.

Ergenin bu dönemde kendisi hakkında düşünme, kendisinin gözlemcisi olma, kendisi ile diğerleri arasında karşılaştırma eğilimi belirginleşir bu da kimliğin oluşumunda son derece etkilidir. İnsan tüm yaşamı boyunca kendisine dair fikirler geliştirir. Özellikle bunun en yoğun olduğu ergenlik döneminde ilerde nasıl bir kişiliğe sahip olacağına dair istek ve kaygılar hakimdir. Erikson'un belirttiği gibi ergenlik dönemi, psiko-sosyal gelişim sürecinin beşinci dönemi olarak kimlik oluşumunun önemli bir aşamasıdır. Çocukluk dönemini geride bırakarak geçmişini ve geleceğini, yaşamının anlamını, kim olduğunu araştırmaya ve sorgulamaya başlayan ergen için kimlik sorunu hayati bir nitelik taşıır (Bilgin, 2007).

Gencin genel tutumları arasında yer bulan eleştirme, hata bulma, otoriteye baş kaldırma, söz dinlememe bunun yanında anne baba ve çevresi tarafından bazen çocuk bazen yetişkin gibi algılanması gencin davranışlarında dengesizliğe sebep olabilir. Gelişen bedenine, cinsel ve duygusal değişimlerine ayak uyduramaz hale gelip, kimlik karmaşasına düşebilir (Kulaksızoğlu, 2002).

Bu bağlamda Kulaksızoğlu (2002:131) "yetişkinin baskılı ve disiplinli davranmaktan çok, gence karşı sevgi gösteren, güven veren, önemseyen ve değer veren bir tutum içine girmesi onun kimlik geliştirmesini kolaylaştıracaktır" şeklinde öneri sunmaktadır.

1.2.4. Ergenlikte Bilişsel Gelişim

Bireylerin bilgi edinme ve bu bilgiyi kullanma biçiminin gelişmesi "bilişsel gelişme", olarak adlandırılmaktadır. Ergenlik yetişkin düşüncesine özgü bilişsel yeteneklerin kazanıldığı ve geliştiği bir dönemdir. Bu süreç, soyut düşünceye geçişle başlar. Zekanın ergenlik dönemine kadar hızla geliştiği, 15-16 yaşlarında doruğa ulaştığı, ondan sonra 20 yaşına kadar yavaş bir gelişme gösterdiği kabul edilmektedir. Bunun yanında erkekler kızlara göre görsel-uzaysal, matematiksel konularda daha avantajlı iken, kızlarda ise dil gelişimi daha erken başlamaktadır.

11 yaşından sonra başlayan ve mantıksal düşünmenin yetişkinler düzeyine eriştiği bu döneme "formel-soyut işlemler dönemi" denir. Bu dönemde çocuklar, görüşlerini haklı gösterebilecek düşünce kurallarını ve mantık yollarını bulmaya başlarlar.

Piaget, formel işlemlerin diğer insanlarla işbirliği sayesinde oluştuğunu ileri sürer. 7-8 yaşlarından itibaren sosyalleşmeye başlayan çocuk, 11-12 yaşlarında oyun kurallarının kişilerarası anlaşma sonucu meydana geldiğini anlayacak kadar bu alanda ilerlemiş durumdadır.

Ergenliğin başlangıcıyla birlikte sosyal yaşam içinde kişisel görüşlerini sunma, tartışmalara katılmak, bazı varsayımlar ve tahminler ileri sürmek gibi soyut düşüncenin özelliklerini gösterecektir. Genellemeler yapıp soyut kavramları kullanmak birçok açıdan düşünebilmek, ergenin düşünce

esnekliği kazanmasına yardımcı olacaktır. Kendine ve dış dünyaya eleştirel ve tarafsız gözle bakmak ve düşüncelerini bu yönde ifade etmek gibi zihinsel olgunluğa eriştiiği bir dönemdir (Yavuzer, 2003).

Bu dönemde soyut düşünme, nedenselliği görme ve kavramları tanılayabilme yeteneklerine kavuşur ve geliştirir. Düşünce soyut, sistemli ve mantıklı olmaya başlar. Sembol kullanımı gelişerek artar. Dönemin diğer iki özelliği ise düşüncede birleşme ve yer değiştirmelerin yapılabilmesidir ayrıca, bu dönemdeki genç bir olayı açıklarken olasılıkları ve olası ilişkileri eldeki verilere göre kurabilir. Dil kullanımı çok gelişmiş olup mantık kurallarını içerir ve dilbilgisi düzgünleşmiştir. Soyut düşüncenin gelişmesinin diğer kanıtları gencin bu dönemde felsefe, din, politika ve etikle ilgilenmesidir. Ergenlik dönemiyle birlikte bilişsel gelişim tamamlanır (Yüksel ve diğer., 2006).

1.2.5. Ergenlikte Cinsel Gelişim

Ergenlik, İnsanın cinsiyet özelliklerini de kazandığı bir gelişim dönemidir. Dönemle birlikte çocuk, hem bedensel, hem de cinsel gelişme yönünden hızlı bir sürece girmiş olur. Vücutta ve hormonlarda değişikliğin ortaya çıkışıyla ne çocuk ne de yetişkin olarak kabul edildikleri bu geçiş dönemi başlar.

Fizyolojik ve hormonal değişikliklerle kızlarda yumurta, erkeklerde sperm hücrelerinin etkin hale gelmesi vücutta birtakım değişiklikler meydana getirir. Salgılanan erkek ve dişi cinsiyet hormonları, diğer hormonlarla birleşerek kemik ve kaslardaki büyümeyi de hızlandırır (Yeşilyaprak, 2009).

Ergenlik döneminde birtakım fizyolojik değişimlerin yanında bedende de hızlı değişiklikler görülmektedir. Bu büyüme bedende eşit olmayıp aşamalar halinde gerçekleşir. Buna karşın cinsel karakterlerin birden bire oluşması gencin uyum yeteneğini zorlayacaktır (Şemin, 1992).

Ergenlik belirtilerinin görölmesinden iki yıl önce her iki cinsin de hormonları yoğun bir hazırlığa başlamıştır. Kızlarda ve erkekler de androjen ve östrojen hormonları birlikte etkili olurlar. Kızlarda ergenlik

dönemine girilmesi adet kanamalarıyla başlar. Göğüslerdeki büyüme de bu duruma eşlik eder. Erkeklerde kızlarda olduğu gibi dönemin başlamasının açık bir belirtisi bulunmamakla birlikte sperm üretiminin başlaması, vücuttaki kıllanma, cinsel organlarda büyüme ergenliğe geçiş işareti olarak kabul edilmektedir (Yeşilyaprak, 2009).

Ergende cinsellik bu döneme girilmesi ve dönemle birlikte yoğun fizyolojik değişikliklerle başlar. Dönem boyunca bedenini ve cinselliğini öğrenir. Cinsel organlarda büyüme, pubik ve koltuk altlarında kıllanma, göğüste büyüme, ilk adet, erkekte semen oluşumu biyolojik kökenli değişikliklerdir ve önemli psikolojik sonuçları vardır (Yüksel ve diğ., 2006).

Cinsiyet organlarındaki büyüme ve bu büyümenin yarattığı duygular çocuğun ilgisini bu bölgelere çeker. Cinsel gelişmenin hızlı olduğu 14-20 yaşları arasında cinsel organ gelişimi yüzde seksene ulaşır. Ayrıca aşırı çekingenlik ve çok sık hayal kurmalara da bu dönemde rastlanır. Kızlar bu dönemi erkeklerden daha zor geçirirler. Bunun nedeni ise bu evreye erkeklerden daha önce girmeleri ve toplumsal kısıtlamalara erkeklerden daha fazla maruz kalmalarıdır.

Cinsel gelişmeyle salgılanan hormonların beden büyümesini tetiklediği, bu yüzden ergenlikte bedensel büyümenin hızlı olduğu ileri sürülebilir. Cinsel organların gelişmesi ile ergenlerde psikolojik yönden uyum gereksinimi ve uyum sorunları ortaya çıkacaktır. Ergenin topluma uyumu kendinde oluşan yani gelişim özelliklerine sağlıklı bir şekilde uyum yapabilmesine ve kendi cinsiyle olduğu kadar karşı cinsle de normal ilişkiler geliştirebilmesine bağlıdır. Ergen hem bu çatışmalara çözüm arar hem de yetişkin bir insan olmaya çabalar (Yeşilyaprak, 2009).

1.2.6. Ergenlikte Duygusal Gelişim

Ergenlik dönemi duygusal açıdan da oldukça zor bir dönemdir. Uzun ve dengeli bir davranış döneminden sonra çocuk birden bire dengesiz ve düzensiz bir evre olan ergenlik dönemine girer. Ergenin duygusal tepkilerini etkileyen başlıca faktörler sağlık durumu, zeka düzeyi, cinsiyet, okul başarısı ve sosyal kabul düzeyidir. Ergenin duygusal dünyasında kimi

çelişkili duygular dikkat çekicidir. Yalnızlıktan duyulan hazza karşılık, bir gruba katılma özlemi, yetişkini hor görmenin yanında ona dayanma, onun desteğini alma, anksiyete ve umutsuzluğun yanında geleceğe duyulan umut, coşku bu evrenin çelişkili duygularına örnek gösterilebilir (Yavuzer, 2003).

Çoğunlukla sosyal gruplar tarafından hoş karşılanmayacak korku, öfke ve kıskançlık gibi duygularını çevresinin istediği biçimde davranmak adına kontrol altında tutar. Diğer insanlara duyduğu ilgi azlığı ve sadece kendi düşünce ve fikirleriyle ilgili olması ergenin sert ve kaba davranışlarını açıklamaktadır. Karamsarlık, gerçeğe ilgili çatışmaları, kişisel üzüntü ve şüpheler sonucunda meydana gelir. Güvensizlik duygusu ve çevrenin takdirini kazanma, onayını alma arzusu, gencin başarısızlıkları karşısında kendini yetersiz bulup içine kapanması gibi, bu tür etkenler ergenin duygusal dünyasında dengesizliklere neden olur. Örneğin; bir gün neşeli olan genç diğer bir gün mutsuz ve içine kapanık olabilir (Yavuzer, 2003).

Birçok araştırma ergenlik döneminde yüksek bir duygusallık görüldüğüne dikkat çekmektedir.

Bu evrede duyguların üst seviyelerde yaşandığı ve gencin yaşamında etkili olduğu görülür. Küçük bir üzüntü veya hayal kırıklığı ergenin yakın çevresiyle ilişkilerini doğrudan etkileyecektir (Yavuzer, 2003).

Hızlı fiziksel büyüme ve bedendeki değişikliklerin duygular üzerindeki etkilerini şöyle sıralamak mümkündür.

1. Yalnızlık isteği; 12-13 yaşlarına rastlayan bu dönemde aile ile birlikte yapılacak etkinliklerine de karışmak istemez ve de bir süre kendini yalnızlığın içinde kalmak ister.

2. Can Sıkıntısı; Erinlik döneminde ergen, çocuklukta zevk alarak oynadığı oyunlardan, isteklerden, yaptığı görevlerden bıkmış ve toplumsal eylemlerden kendini çekmiştir. Bu etkinlikleri gereksiz gören ergen kendini can sıkıntısı içinde bulur.

3. Toplumsal Zıtlık; Ergen çevredekilerin etkinliklerine katılmakla kalmaz, her an kavga ve saldırıya hazır bir durumda, onların neşe ve huzurlarını engellemeye çalışır. Anne ve babayla çatışma halindedir. Ailesindekileri beğenmez, kızar, alay eder. Huzursuzluk yaratır. Aileden gelen isteklerin tersini yaparak zıtlaşır. Tartışmaya hazırdır.

4. Otoriteye Karşı Direniş; Kız ve erkek çocukların ana babalarıyla olan çatışmaları 13 yaşlarında en üst noktaya ulaşır. Anneler çocuklarla daha uzun süre beraber olduğundan ve daha çok işlerine karıştığından onlara karşı direniş daha çoktur.

5. Karşı Cinsle Yönelmiş Zıtlık; Kızlar karşı cinsle olan zıtlığı, erkeklerden daha çok yaşarlar. Kızlarda erkeklere karşı küçük düşürücü davranışlar ve nefret daha sık görülür.

6. Duygusallığın Artması; Karamsarlık, asık suratlılık, ufacık bir nedenle ağlamalar bu dönemin duygusallığı sonucu olmaktadır. Hiç bir şeyden hoşnut olmamak, her söyleneni kendine yönelik bir eleştiri gibi almak ve alınmak bu dönemin davranış özellikleridir.

7. Kendine Güvensizlik; Genç, yaşamının akışındaki duygusal dalgalanmalar içerisinde, bir an kendini kısa bir süre için güvensiz olarak hisseder. Bu kendine güven eksikliği, kısmen bedensel dünyasında meydana gelen değişiklikler sonucu oluşan fiziksel direncinin azalmasından, kısmen de üzerindeki toplumsal baskıdan ve eleştiriden ileri gelir (Dahili Bilimler, 2010).

1.2.7. Ergenlikte Sosyal Gelişim

Ergenlik hızlı büyümenin gözleendiği, özellikle kol ve bacaklardaki uzun kemiklerin büyümesi, hormon salgılarının artması birtakım gelişmelere yol açar. Ergendeki bu büyüme ve gelişme bazı gelişim ödevlerinin oluşmasına yol açar.

1. Hızla gelişen ve oranları değişen bedene uyum gösterme

2. Yaşlıları içinde yer edinme

3. Bir meslek seçme ve buna hazırlanmaya başlama
  4. Aileden bağımsızlığını kazanma
  5. Yetişkinin sosyal statüsüne erişme
  6. Evlenmeye ve aile kurmaya hazırlanma
  7. Uygun bir hayat felsefesi ile birlikte kişisel değer duygusunu oluşturma
- (Baymur, 1984:59-60)

Ergen bu gelişim görevlerini yerine getirirken aynı zamanda sosyalleşme sürecine de girmiş olur.

Ergenlik döneminde birey hem bedensel, hem ruhsal, hem de toplumsal alanda değişime ve dönüşüme uğrar. Ergenlik döneminin başlaması ile beraber, ailenin denetiminde olan çocuğun yerine sorumluluğunu kendisi almaya, aile denetiminin dışına çıkmaya çalışan bir genç gelmiştir. Arayış içerisinde olan genç, "kimim, neyim, ne olacağım, toplumdaki yerim ne?" gibi soruları kendine sormaya başlamıştır. Bu da onun diğer insanlarla olan etkileşimine bağlıdır.

Ben kimim sorusuna cevap ararken anne baba etkisinden kurtulmaya çalışmakta onlarla dolaylı veya doğrudan çatışma içine girmekte aynı zamanda da kendisine modeller aramaktadır. Bu nedenle çeşitli kişi ve grupları kendisine örnek alarak özdeşim kurmak isteyecektir. Bu dönemde genç akranları arasında kendisini daha mutlu hissetmekte onlarla birlikte hareket etmekten hoşlanmaktadır. Akran gruplarıyla birlikte kendisine has giyim, konuşma, tutum gibi davranışlar göstererek hem kimlik kazanmaya hem de kendisini topluma kabul ettirmeye çalışmaktadır. Toplumsal konulara ilgisi artmakta ve kendi görüşlerinin doğruluğunu herkesin kabul etmesini beklemektedir. Bu dönemde önemli olan konulardan biri de meslek seçimidir bunun yanında evliliğe ilişkin plan yapma, sosyalleşmeyi hızlandırma, akran gruplarına katılma bu dönemde görülen davranış özellikleridir (Selçuk, 2000).

Sosyalleşme büyük ölçüde rol davranışları sürecidir. Bir kültür içinde normlar roller aracılığıyla öğrenilir. Zaman zaman roller arasında bir çatışma doğabilir (Bozkurt, 2004).

Ergenlikte yer alan kimlik krizi aslında rol karışıklığına karşı bir tepkidir. Ergenin bu rol çatışmaları kimi zaman patolojik görünümlü uyum bozukluklarını yaratır (Onur, 1985).

S. Freud'a göre de ergenlik Ödipal çatışmanın yeniden yaşanmasıdır. Çocuğun 3-5 yaşları arasında yaşadığı Ödipal çatışma, dürtülerin bastırılması, cinsel kimliğe ulaşılması ve toplumsallaşmaya yönelik ilk adımların atılmasıyla çözümlenir. Ergenlik döneminde bu çatışma, biyolojik dürtülerin güçlenmesiyle yeniden ortaya çıkar ve yeniden bir toplumsallaşma süreci yaşanır.

Çocuğun sosyal gelişimi, büyük ölçüde de davranışlarına yön verecek olan ahlaki değerlerinin oluşumuna bağlıdır. Toplumsal ilişkiler içindeki davranışları yöneten ahlaki değerleri anlamak ve buna göre kendi davranışlarını idare etme bilinci kazanmak, sosyal gelişimin önemli bir aşamasıdır. Ahlaki yargıların doğru anlaşılıp değerlendirilmesi ise bilişsel ve duyuşsal gelişimin yanında, uyumlu bir sosyo-kültürel çevrede yaşamasına bağlıdır (Aydın, 2000).

1.2.8. Ergenlikte Bedensel Gelişim

Ergenin bedensel gelişimi, boy ve ağırlık artışı, iskelet ve kas gelişimi, iç salgı sistemindeki gelişim ve çeşitli organlarda görülen büyümelerdir (Yavuzer, 2003).

Çocukluk döneminde göreceli olarak yavaşlayan bedensel büyüme ve gelişme, ergenlik döneminde yeniden hızlanarak, bu dönem sonunda yetişkinlikteki yapısına ulaşır. Bedendeki bu hızlı büyüme hareketlerde ve vücudun dengesinde uyumsuzluk yaratır. Hareketlerde ağırlaşma ve sakarlık görülmeye başlar. Fiziksel büyüme yavaşladıkça, ergen beden oranlarının hızına gittikçe daha fazla uyum gösterir.

Kızlar genel olarak erkeklerden daha önce ergenlik dönemine girdiklerinden 11-12 yaşlarında boyca ve kiloca erkekleri geçerler. Ancak, 16 yaşlarına varıldığında durum yine eski haline döner ve erkekler kızlardan daha uzun ve ağır olurlar bu ağırlığın nedeni erkeklerin daha uzun boylu olması ve kızlardan daha fazla kasa sahip olmalarıdır (Yeşilyaprak, 2009).

Ergenlik belirtilerinin başlaması ile birlikte hormonların etkisiyle de boy uzamasında belirgin bir hızlanma görülür. Ergenlik başlangıcında erişkin boy uzunluğunun yaklaşık %80'i, 2-4 yıl içinde erişkin boyun % 99'una erişir. Boy büyümesi ergenliğin son evrelerinde giderek yavaşlayarak kızlarda 16-18, erkeklerde 18-20 yaşlarında durur. Erkeklerde omuzlar genişler, kalça dar kalır; kızlarda ise tersi olur. Ergendeki bu bedensel gelişim, aynı zamanda duygusal, sosyal ve zihinsel olgunlaşmanın da temelini oluşturmaktadır.

Ergenlerin sorunlarına yönelik araştırmalar, ergenlerin bedenlerinin yapısı ve görünüşü ile ilgili kaygılar taşıdıklarını göstermektedir.

Bu dönemde kişiliğini bedeninden ayrı düşünemez ve vücudunu kişiliğinin bir parçası, sembolü olarak görür. Kendi yaş grubunun da kendisi hakkındaki fikirlerini buna dayanarak vermeleri bu görüşünü destekler niteliktedir. Dolayısıyla ergen, bedenine ve bedeninde meydana gelen değişikliklere önem verir. Bu fiziki değişimler aynı zamanda duygu değişimlerine de yol açar (Şemin, 1992).

Yüz ve vücudun görünüşü, saç şekli, boy, kilo onların kendileri ve diğerleri hakkında ilgilendikleri konular arasındadır. Yaşanılan kültür ve modaın dayattığı ideal şeklin etkisindeki genç, ideal olanla kendi görünüşü arasında uyumsuzluk ortaya çıktığında, bunu kabul edip olumlu bir vücut imgesi geliştirmesi, gelişimsel görevleri arasındadır (Kulaksızoğlu, 2002).

1.2.9. Ergenlikte Kişilik Gelişimi

Kişiliği tanımlarken (Yörükoğlu, 2000:101) "Ben, benlik, kişilik çoğunlukla eş anlamlı olarak kullanılan kavramlardır. Kişiyi o kişi yapan,

başkalarından ayıran duygu, tutum ve davranışların tümünün örgütlenmiş bütünlüğüdür” diye ifade eder.

Ergenlik benlik kavramının öne geçtiği, çocukluktan getirdiği kurallarla yetişkin değer yargıları arasında bocaladığı bir dönemdir (Geçtan, 2003).

Psikolojik değişikliğin ilk belirtileri kişiliğin olgunlaşması üzerinde kendini hissettirir. Olgunluğa doğru gidiş hızlanırken cinsel güdünün de artması sorunu güçleştirir (Yavuz, 1974).

Genç duygularını, bedenini inceler, nasıl biri olduğu, ne olmak istediği konusunda düşünmeye başlar. Bunlar benlik arayışının belirtileridir. Kendisini önemsemek ve aşağılamak arasında bocalar. Adını, yüzünü, duruşunu, yürüyüşünü, bedenini beğenmez (Yörükoğlu, 2000).

Bu dönemde dış görünüşüne gösterdiği önem ve ilgi benliğin oluşmasına yardımcı olur. Benlik başka insanların onun toplumdaki yerini nasıl tanımladıkları ve ondan ne beklediklerine bağlı olarak gelişir. Ergen başkalarının kendisine gösterdiği tutumların ışığında kendisi hakkında düşünmeye başlar. Benliği tanımlama süreci ergenlik boyunca devam eder (Bozkurt, 2004).

Başkalarının bizi değerlendirmesi ile bizim kendimizi değerlendirmemiz ve algılamamız çok ayrı olabileceği gibi birbirine benzer de olabilir. Benliğimize ilişkin başkalarının algısı ile bizim algımız çok değişik ise ortaya uyumsuzluk ve sorunlar çıkacaktır. Örneğin, çok çalışkan bir öğrenci öğretmenlerince çok zeki ve başarılı olarak görülürken, bireyin kendini algılayışı farklı olabilir. Başaramayacağı korkusu çeken, başarısını yeterli bulmayan biri olabilir (Yörükoğlu, 2000).

Benlik kavramı, bireyin kendini algılamasına ve değerlendirmesine ilişkin geliştirdiği görüşler olarak da tanımlanabilir. Benlik, bireyin kim olduğu konusundaki düşüncelerinin ve kendi hakkındaki değerlendirmelerinin tümüdür. Aynı zamanda benlik, psikolojik açıdan bireyin çevresini algılamasında, değerlendirmesinde ve tepkide bulunmasında önemli bir faktördür. Birey benlik kavramları bağlamında davrandığında kendini güvenli ve yeterli hissedecektir. İnsanoğlu, benlik kavramına uygun ve

tutarlı bir biçimde davranma eğilimindedir. Bireyin benlik kavramının oluşması çevreyle kurduğu ilişki, olgunlaşma ve yeni öğrenmelere bağlı olarak değişir ve gelişir. Ergenin kendisi hakkındaki yargılarının özellikle değer verdiği kişilerin yargılarıyla uyuşmasını bekler. Yargılar çeliştiğinde ergenin kendisine güveni zedelenecektir (Kulaksızoğlu, 2002).

Erikson'a göre, ergenlik döneminin temel sorunu, rol karmaşası karşısında bir kimlik kazanmaktır. Geleneksel toplumlarda, kimlik kişiye verilir. Bireyin toplumdaki yeri, içinde doğulan aile, topluluk veya sınıf tarafından belirlenir. Modern toplumlarda ise genç insanlardan, ailelerinden bağımsız bir kimlik kazanmaları beklenir. Bu süreç ergenlikte kazanılır. Kötü bir çocukluk ya da zor koşullar sebebiyle, kişisel kimlik duygusu geliştirememiş olanlar, rol karışıklığı duygusu yaşayacaklardır (Bozkurt, 2004).

Bu bağlamda sosyal karşılaştırma, diğerleri ve kendi kimliğimizin kavranışında ve inşasında etkin bir rol oynamaktadır (Bilgin, 2007).

Çocukluktan yetişkinliğe geçerken çocuk vücudu da yetişkin vücuduna dönüşmekte ve çocuk rollerinin yetişkin rolleriyle yer değiştirmesi beklenmektedir. Ergen çocuk kimliğinden yetişkin kimline geçerken birçok sorumluluğu ve problemi de beraberinde yaşadığından. Ergenin kimliğini kazanması kolay olmamaktadır. Erikson ifade ettiği bu kimlik bunalımı herkeste görülebilecek bir problem değildir. Yapılan araştırmalar, Erikson'un belirttiği kimlik bunalımının ergenlerin ancak bir kısmında kendini gösterdiği yönündedir.

Kimlik kazanma yaşam boyu devam eden bir süreç olmasına rağmen ergenlik döneminde daha çok önem kazanmaktadır. Çünkü ergen meslek seçimi, karşı cinse duyulan ilgi gibi sorunlarla da uğraşmak durumundadır. Çocuk kimliği bu tür ve yeni sorunlarını çözmek için yeterli değildir. Bu nedenle yeni seçimler yapıp kararlar alabilecek bir kimlik kazanma arzusu yoğunlaşmaktadır (Selçuk, 2000).

1.2.10. Ergenlik Döneminde Karşılaşılabilecek Sorunlar

Ruhsal hastalık, insanın duygu, düşünce ve davranışlarında olağandışı sapmaların, aykırılıkların bulunmasıdır, diye tanımlanabilir. Ruhsal hastalık belirtileri rahatsız edici, acı verici, kişiyi ve çevresini, mutsuz eden türden belirtilerdir. Kişinin uyumunu bozar, ilişkilerini sarsar ve çalışmasını etkiler. Kimi ruhsal hastalık daha çok kişinin kendisine acı verir. Örneğin kuruntuları, korkuları, kaygıları ve üzüntüleri olan kişi, kendi içinde tedirgindir, mutsuzdur, ancak bu belirtiler toplumsal ilişkisini, çalışmasını önemli ölçüde aksatmaz.

Sullivan'a göre normal dışı davranışlar, gelişim aşamaları süresinde yer alan bozuk yaşantılar sonucu, kişinin kendisine ve diğer insanlara ilişkin yetersiz ve yanlış personifikasyonlar (Kişinin kendisine ve diğer insanlara karşı geliştirdiği imgeler) geliştirmiş olmasından kaynaklanır.

Sullivan'a göre, bozuk davranışların nedenleri, kişinin benlik sisteminin özelliklerinin anlaşılmasıyla açıklık kazanabilir. Kişi diğer insanları tanımlarken kendine ilişkine ilişkin geliştirdiği imgelerle değerlendirir. Dolayısıyla kendine ilişkin yetersiz ve yanlış kanılar, imgeler geliştirmiş bir insanın başkalarına ilişkin algıları da yanlışlarla doludur. Kendisi hakkında geliştirdiği yanlış görüşler, insanın bir kısır döngü içinde sıkışmasına ve uygunsuz durumlara düşmesine neden olur (Geçtan, 2004).

Gelişim döneminde anne-baba tarafından kimi zaman çocuk kimi zaman yetişkin muamelesi gören genç bir bocalama yaşayacak ne zaman ne şekilde davranacağını bilemeyecektir ve kimlik karmaşasına düşecektir. Okulda ve evde otoriteye baş kaldırma, söz dinlememe gencin genel tutum özellikleri arasındadır. Ergen birbirinin karşıtı duygular yaşarken yetişkinin güven veren, önemseyen uzaktan denetimine ihtiyaç duyacaktır (Kulaksızoğlu, 2002).

Öte yandan Masterson'a göre gençlik çağı çocukluktan erişkinliğe uzanan bir gelişme basamağıdır ve çocukluktan beri gelen sorunlar bu dönemde alevlenirler ve uyumsuzluğu artırır. Bu nedenle uyumsuzlukların tek

kaynağı ve nedeni gençlik çağıdır denemez; çünkü birçoğu kalıcı olabilir (Yörükoğlu, 2000).

Ergende biyolojik ve psikolojik ihtiyaçlardan doğan çeşitli ve karmaşık istekler, tercihler ve heyecanla dolu tutumların yer aldığı bir ruh hali görülür (Kulaksızoğlu, 2002).

Temel ergen problemlerinden dörtte birinden fazlası kişilerarası ilişkiler, duygular, olgunlaşma ve ergenlerin aileleri üzerinde odaklaşır (Onur, 1995).

Ergen sosyalleştikçe arkadaş grupları genişledikçe kendi yetersizliklerinin daha çok farkına varacaktır. Örneğin, Ahmet kadar iyi resim yapamamak, Zeynep gibi hızlı koşamamak, Ali gibi herkesi güldürememek veya sınıfta başarılı olamamak, diğerleriyle rekabet durumunda kendi çizdiği amaç düzeyine ulaşamamak ergende kaygı yaratacaktır (Yavuz, 1974).

Ergenlik döneminde sıklıkla görülen sorunlar;

Anksiyete

En çok rastlanan sorunlardan biridir. Uyumu sağlayan savunma mekanizmalarının çökmesinden ileri gelir. Yaygın bir endişe halidir. Herhangi bir olaya genellenebilir. Bilinçaltı çatışmaların yarattığı endişe çeşitli olay ve objelere takılarak sürekli kişiyi rahatsız eder (Yavuz, 1974).

Korkular

Fobiler mantığa uymayan korkulardır. Kişinin yapmış olduğu ya da hayal ettiği bir suçluluk duygusu içinde sorunlarını inkar yoluna gitmesi ve bastırmasından sonra görülür veya geçmişte yaşanan bir olay etkisini daha geniş bir alanda gösterebilir.

Gerilim

Endişe ve kaygının beraber yarattığı bir unsurdur. Gerilim durumu gelen uyaranlara karşı aşırı tepki vermeye sebep olur. Örneğin, takdir edilme veya eleştirilme normalden daha çok sevinç veya içerleme yaratır. Aynı

şekilde başarı ve başarısızlık da aşırı bir memnuniyet veya çöküntü yaratır.

Sürekli yorgunluk ve bedensel şikayetler

Psikolojik sıkıntılardan oluşan fiziksel şikayetler tıbbi muayenede organik bir temel bulunmadığında ortaya çıkan kalp çarpıntıları, çeşitli organlarda ağrılar şeklindedir. Şikayetler gerçektir, kişi fiziksel acı çeker.

Anlayış ve sezgi kısıtlılığı

Kişinin kendi iç dünyasını görmezden gelmesi kendi yenilgilerini, yetersizliklerini veya ürkütücü gelen duyguları aldatıcı savunma mekanizmaları kullanarak bastırmasıdır.

Suçluluk duyguları

Yetersizlik duygusu, olayları gerçeklikten uzak değerlendirme hali ergende yaptığı ya da yapmadığı, hissettiği ya da hissetmediği, düşündüğü veya düşünmediği şeyler hakkında suçluluk duyguları yaratır.

Yetersizlik duyguları

Ergen için yetersizlik duygusu önemli bir sorundur. Yetersizlik duygularını göze batan aşırı bir güven veya kendisine yöneltilecek yardımları geri çevirerek telafi etmeye çalışır. Bazı durumlarda kendinden güçlü veya saldırgan kişiye yakınlaşır hatta boyun eğer. Rekabet gerektiren durumlardan kaçınır. Başarı ve yenilgiye aşırı önem verir.

Bencillik

Kendini yetersiz hisseden ergen son derece gergin, yorgun ve endişelidir. Bu durumda kendisinden başkasını düşünmesine imkan yoktur. Zaten dönem özelliği olarak da ergen benmerkezciliği içindedir.

Sosyal uyumsuzluk

Yetersizlik, bencillik, aşırı hassasiyet ve alınganlık duyguları ergenin insan ilişkilerini de olumsuz yönde etkiler (Yavuz, 1974).

Davranış bozuklukları

Ergenlik döneminde fiziksel değişikliklerdeki bireysel farklılık sonucu her birey ayrı bir özellik gösterir. Ergen kendisinin akranlarından farklı şekilde geliştiğini gördükçe üzülür. Kendi büyümesinin eksik ya da kusurlu olduğunu düşünür (Şemin, 1995).

Normalin dışındaki gelişmeler dikkati çeken psikolojik haller doğurmaktadır. Ergenlikte gözlenen yenilikler, yalnız bedence değil aynı zamanda sosyal olarak gencin akranları tarafından kabulünde ve kendine güven duygusunda da bir dönüm noktası oluşturur.

Bedensel belirtiler

Sık sık baş ağrısı, bulantılar, çok zayıf olma ya da şişman olma, kekeleme, kızarma, ağrı ve sızlanmalardan sık sık şikayetçi olma, sürekli huzursuzluk, yorgunluk, sinirlilik, ani irkilmeler.

Heyecansal belirtiler

Çocuksu davranışlarda bulunmak, sorumsuzluk, kontrolsüz davranışlar, başkalarına kötülük yapma, dikkati kendine çekmeye çabalamak, düşüncesini ifade etmekten çekinmek. Sık sık hayallere dalma, gereksiz üzüntülere kapılma, sorumluluk almaktan kaçınma, sürekli korku, huysuzluk, çekingenlik, çok heyecanlı olma, olmayacak şeylere sık sık gülme, başkalarının güldüğü şeylere gülmemek, aşırı dalgın olma, kuşkulu saplantılar.

Sosyal uyumsuzluk belirtileri

Aşırı çekingen olma, kendine güvensizlik, yalnız kalmayı tercih etme, başkaları tarafından istenmediğini düşünme, arkadaş edinmede güçlük, karşı cinsten çekinme, özel bir ayrıcalık bekleme, onaylanmayan arkadaş gruplarına katılma çabaları.

Kendini seyrettirme belirtileri

Arkadaşlarıyla alay etmek, güçlüymüş gibi davranmak, komik olmaya çalışmak, dikkatin ve ilginin kendisinde olmasını istemek, kendisinden

küçükleri yönetmeye çalışmak, insan bilgisinin ya da yeteneğinin eksik olabileceğini kabul etmemek.

Zihinsel karışıklık belirtileri

Her şeye ilgisiz kalma, başkalarının niyetlerinden kuşku duyma, yaptığı yanlışların sorumluluğunu başkalarına yükleme, başkalarına sürekli olumsuz eleştirilerde bulunma, jest ya da kelimeleri tekrarlama eğilimi, sabit fikirli olma, düşüncede takıntı.

Antisosyal belirtiler

Okuldan kaçma, sık sık yalan söyleme, disipline karşı gelmek, kurallara uymayı istememek, otoriteye baş kaldırma, cinsellik konusunda aşırı ilgi, küfretme, eleştirildiğinde sinirlilik ve huysuzluk hali, başkalarını küçük düşürme, saldırganlık (Şemin, 1995).

Ergenlik döneminde en önemli değişiklikler benlik ve kimlik yapılaşmasının oluşmasıdır. Obje ilişkileri büyük değişikliklere uğramakta, özdeşleşme modelleri değişmekte, ergenin kendisini ve başkalarını algılama, değerlendirme ölçütleri rol beklentileri benlik yaşantıları sarsıntı geçirmektedir (Onur, 1995).

Ergenlerin bu kriz sırasında yaşadıkları ve çözümlenemeyen zorunda kaldıkları sorunlar çeşitli alanlara yansır. Bu problem alanlarının bir kısmı doğrudan benliğin değerlendirilmesi ile ilgilidir. Kimlik yapılaşmasının da henüz tamamlanmamış oluşu, ergenin kendi benliğine ilişkin nitelikleri köklü değişikliklere uğratır.

Benlik dengesinin yeniden kurulmasına kadar ergen, kavramlar, değerler dünyası ve bütün davranış kalıplarının çıkışını oluşturan benlik kavramı ile ilgili problemlerle karşı karşıya kalır (Onur, 1995).

Ergenliğin ilk belirtisi ne olursa olsun, yaşantı sorunlarına saldırganca bir atılış, olgunluğa doğru yönelme gücü kız ve erkek ilişkilerinde uyum sağlama çabaları birbirinin içine girerek ergene özgü davranışları ortaya koyar. Gencin psikolojik yapısı bir sürecin çeşitli yönlerinin birleşimidir.

Gençlerin kaygı ve korkularına ilişkin yapılmış bir araştırmada çıkan sonuçlar göre (Özkan, 1984), gençlerin yüzde 20 sinden çoğunu sürekli kaygılandıran konular sıklık sırasına göre şöyle sıralanmıştır: İş bulma, acı çekerek ölme, ölümden sonra ne olacağı korkusu, hayvanlardan korkma, üniversiteye girememe korkusu, meslek seçme kaygısı, başarısızlık korkusu. Yüzde 55'inden fazlası kaygı ve korkuları şöyle sıralanmıştır: Hayvan korkusu, üniversiteye girme kaygısı, meslek seçimi kaygısı, yıkıcı ve öldürücü teknoloji kaygısı, ölümden sonra ne olacağı kaygısı, amaçlarını gerçekleştirme kaygısı, nasıl öleceğine ilişkin kaygı, iş bulma kaygısı, insanlara güvenle ilgili kaygı, yalnızlık korkusu, mutlu olup olmamakla ilgili kaygı, eş seçmeyle ilgili kaygı, karanlık korkusu şeklinde belirtilmiştir.

Bu bağlamda Yörükoğlu (2000) en sağlıklı dönemlerinde, gençlerin yüzde 40'ının acı çekerek ölmek, dünya savaşı, ölümden sonrasıyla ilgili korkularının sürekli olmasının ilgi çekici ve şaşırtıcı olduğunu ifade etmiştir.

Ergenlik, problemlerin çok olduğu ve bu problemlerin en üst düzeyde yaşandığı bir gelişim dönemidir.

Ergenlerin problemleri üzerine yapılan diğer araştırmaların sonuçları da yukarıda bahsi geçen sorunlara ek olarak şu şekilde ortaya konmuştur:

1. Fiziksel görünüş ve sağlıkla ilgili problemler
2. Evde ve dışarıda toplumsal ilişkilerle ilgili problemler
3. Karşı cinsle olan ilişkilerdeki problemler
4. Okul ödevleri, gelecek ile ilgili planlar üzerindeki (eğitim, meslek seçimi, eş seçimi) problemler.
5. Cinsiyet ve töresel davranışlarla, dinle ilgili problemler.
6. Mali durumla ilgili problemler (Onur, 1995).

Deniz çalışkan ve arkadaşlarının (1994) yaptığı bir çalışmada, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi psikiyatri kliniği ergen bölümüne Ocak 1992-Ocak 1993 tarihleri arasında başvuran 13-25 yaş grubundaki 576 kişiye ait veriler değerlendirilmiştir. Hastalık tanıları DSM-III-R'ye göre

düzenlenmiş ve yaş, cinsiyet, eğitim durumu, mesleğe ilişkin bilgiler alınmıştır. Vakaların 284'ü kız, 292'si erkektir.

Tablo 1. Başvuruların Tanı Dağılımı

Tanı	Sayı	%
-Normal	21	3.6
-İlk kez çocukluk ve ergenlik döneminde görülen bozukluklar	175	30.4
-Nevrotik anksiyete bozuklukları ve disosiyatif bozukluklar	161	27.9
Ve somatoform bozukluklar	103	17.9
-Şizofreni ve başka yerde sınıflandırılmamış psikotik bozukluklar	55	9.6
-Duygu durum bozuklukları	17	3.0
-Epilepsi	13	2.3
-Henüz tanısı olmayanlar	8	1.4
-Uyum bozukluğu	7	1.2
-Psikoaktif madde kullanım bozuklukları	16	2.7
-Diğer		
Toplam	576	100.0

En büyük grubu ilk kez çocukluk ve ergenlik döneminde görülen bozukluklar başlığı altındaki grup oluşturmaktadır. Bu gruptaki 175 kişinin 45'i mental retardasyon, 41'i davranış bozukluğu, 10'u kimlik bozukluğu,

8'i cinsel kimlik bozukluğu, 4'ü tik bozuklukları, 3'ü konuşma bozukluğu tanısı almış olanlardır.

2.büyük grubu ise nevrotik ve somatoform bozukluklar ana grubu oluşturmuştur. Bu başlık altında; yaygın anksiyete bozukluğu, obsesif kompulsif bozukluk, konversiyon, disosiyatif bozukluk, somatoform bozukluk, histerik nevroz, psikosomatik bozukluk, posttravmatik stres bozukluğu, agorafobi, sosyal fobi, panik bozukluğu tanıları toplanmıştır.

Şizofreni ve başka yerde sınıflandırılmamış psikotik bozukluklar ise 3.sırada yer almıştır.

Diğerleri başlığı altında ise dürtü kontrol bozukluğu, cinsel bozukluklar, uyku bozukluğu, herhangi bir tanı almaksızın intihar girişimi ve organik bozukluklar almıştır.

Diğerleri başlığı altında verilen ve başka herhangi bir tanı almaksızın intihar girişiminde bulunan 4 kişi dışında, 5'i depresyon, 1'i mental retardasyon, 2'si ergenlik dönemi sorunları, 2'si şizofren, 1'i de psikotik bozukluk alt tanıları altında gösterilmiş toplam 11 kişide intihar girişimi öyküsü olduğu belirtilmiştir.

Ergenlik döneminin ayırıcı özellikleri:

1. Ergenin statüsü belli değildir

Çocukluk ve yetişkinlik arasında kalan bir dönem olarak ergenlikte kişi çocuk gibi davranınca yaşına uygun davranması söylenir. Yetişkin gibi davrandığında da yine yaşına uygun olmayan bir davranışta bulunduğu uyarısı gelir. Ergen nasıl davranacağını bilemez ve şaşırır. Yetişkin statüsü mü alsın, çocuk kalıp o güvenlik içinde mi yaşasın karar veremez.

2. Ergenlik bir değişme dönemidir

Ergenlik biyolojik, bedensel ve sosyal değişimlerin yaşandığı, çocuk yapısının yetişkin yapısına ulaştığı bu dönemle anne babasıyla, akranlarla, diğer insanlarla ilişkilerinde de değişikliklerin yaşanacağı açıktır.

Yetişkinliğe doğru ilerlediği dönemde görev ve sorumluluklarında da değişimler olması kaçınılmazdır.

3. Ergen dengesizdir

Duyguların ve davranışların değişmesi açık bir şekilde görülür. Ağlarken gülebilir, kendine duyduğu güven güvensizliğe, bencillik elseverliğe, ilgi vurdumduymazlığa dönüşür.

Bu zıt duygu ve davranışlar kişiler arası ilişkilerde de etkisini gösterir. Arkadaşlıklarında dengesiz davranışlara sık rastlanır. Meslek seçiminde kararsızlığa yol açar (Onur, 1995).

1.3. İlgili Araştırmalar

Erözkan (2004), tarafından lise öğrencilerinin sosyal karşılaştırma ve depresyon düzeylerinin demografik değişkenler açısından betimsel yöntem kullanılarak incelendiği çalışmada; Trabzon il Merkezi'nde bulunan beş ayrı okuldan 150 kız ve 150 erkek toplam 300 öğrenciye Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, sınıf düzeyi ve sosyo-ekonomik düzey açısından gruplar arası anlamlı bir fark bulunmuştur. Cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey ve yaşam yeri değişkenleri açısından ise depresyon düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığı kaydedilmiştir. Sosyal karşılaştırma üzerinde cinsiyetler arasında farklılığa rastlanmamıştır. Depresyon üzerinde ise cinsiyetler arasında farklılığa rastlanmıştır. Kızların ortalaması, erkeklerin ortalamasından yüksek olup, fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Sosyal karşılaştırma ve depresyon ile sosyo-ekonomik düzeyler arasındaki ilişki F testi ile incelenmiştir.

Sosyal karşılaştırma üzerinde sosyo-ekonomik düzeyler arasında farklılığa rastlanmıştır, Yüksek sosyo-ekonomik düzeyli bireylerin ortalamalarının, orta sosyo-ekonomik düzeyli bireylerin ortalamalarından ve düşük sosyo-ekonomik düzeyli bireylerin ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Depresyon üzerinde de sosyo-ekonomik düzeyler arasında farklılığa rastlanmıştır, Düşük sosyo-ekonomik düzeyli bireylerin

ortalamalarının, orta sosyo-ekonomik düzeyli bireylerin ortalamalarından ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyli bireylerin ortalamalarından daha yüksek olduğu araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır.

Güven (2008), yılında yaptığı çalışmada çıraklık eğitimi kapsamında çalışan ergenlerin öz-yeterlilik inançlarının kimlik, sosyal karşılaştırma eğilimi cinsiyet, yaş, çalışılan bölüm, çalışma süresi, örgütsel aidiyet, ailenin aylık geliri, çalışma nedeni, anne-babanın eğitim durumu ve yaşam yeri bağlamında araştırmıştır.

Araştırmanın örneklemini Denizli ilinde faaliyet gösteren büyük ölçekli bir konfeksiyon işletmesinde çıraklık eğitimi kapsamında çalışan 213 ergen oluşturmaktadır.

Veriler Kimlik Ölçeği, Iowa-Hollanda Karşılaştırma Yönetimi Ölçeği ve Genel ve Öz-yeterlilik Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir.

Bulgulara göre demografik değişkenlerden iş yeri aidiyeti, ailenin aylık gelir düzeyi ve yaşam yeri öz-yeterlilik inançları ile pozitif ve anlamlı bir ilişki içindedir.

Regresyon analizi sonucunda kimliğin, alt boyutlarından ise sadece kolektif kimlik yöneliminin öz-yeterlilik inançları açısından anlamlı bir yordayıcı olduğu gözlenmiştir. Sosyal karşılaştırma eğiliminin ise performans boyutunun çalışan ergenlerin genel öz-yeterlilik inançlarını anlamlı olarak yordadığı gözlenmiştir. İş yeri aidiyeti, ailenin aylık geliri, kolektif kimlik ve sosyal karşılaştırma eğiliminin performans boyutunun öz-yeterlilik inançlarına ilişkin toplam varyansın %14'ünün açıkladığı, analize dahil edilen değişkenlerin her birinin anlamlı birer yordayıcı olduğu kaydedilmiştir.

Regresyon analizi sonucu elde edilen bulgular sosyal karşılaştırma eğilimi performans boyutu, kimlik, örgütsel aidiyet ve ailenin aylık gelir düzeyi gibi değişkenlerin çıraklık eğitimi kapsamında çalışan ergenlerin genel öz-yeterlilik inançlarına ilişkin toplam varyansın %14'ünü açıkladığı bulunmuştur. Bu bulgu öz yeterlilik inançlarına ilişkin varyansın %83'ünün başka değişkenler tarafından açıklandığını göstermektedir. Konunun

benlik saygısı, kimlik statüsü, amaç yönelimi ve öğrenilmiş çaresizlik gibi psiko-sosyal; bireycilik-toplulukçuluk ve anne-baba tutumları gibi sosyo-kültürel; performans beklentisi ve kaygı düzeyi gibi psikolojik değişkenler çerçevesinde incelenmesinin öz-yeterlik inançlarına ilişkin varyansın açıklanmasına katkı sağlayacağı da sunulan öneriler arasındadır.

Türkleş ve diğ.(2008),lise öğrencilerinde depresyon düzeyi ve etkileyen faktörlerin incelendiği çalışmada;633 lise öğrencisine ulaşılmış ve 126'sında (%19.9) depresyon tespit edilmiştir.

Pınarlıgil (2008), Yüksek lisans tezinde, böbrek hastalarında sosyal karşılaştırma süreç ve eğilimleri incelenmiştir. 141 hemodiyaliz hastasına Iowa-Hollanda Karşılaştırma Yönelimi Ölçeği, Öz-Yeterlik Ölçeği, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği, Durumluk Kaygı Envanteri uygulanarak gerekli veriler elde edilmiştir.

Araştırmada diyalize giren böbrek hastalarının sosyal karşılaştırma süreç ve eğilimleri, böbrek hastalarında sosyal karşılaştırma yönü, karşılaştırmanın modu ve karşılaştırmanın boyutu şeklinde incelenmiştir. Karşılaştırmanın yönü, yukarı ya da aşağı doğru hedef seçimlerini; karşılaştırmanın modu, katılımcıların hangi amaçla karşılaştırma içine girdiğini belirlemek amacıyla hastaların iletişim/ilişki kurma ve bilgi alma arayışını ifade ederken; karşılaştırmanın boyutu ise hastalık ile baş etme ve hastalığın şiddeti/ciddiyeti olarak ele alınmıştır.

Karşılaştırma boyutunun (hastalıkla baş etme ve hastalığın şiddeti) karşılaştırma yönelimi üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Hastalar, hastalık şiddeti boyutuyla kıyaslandığında, baş etme boyutunda yukarı doğru sosyal karşılaştırma bilgisini daha fazla tercih etmişlerdir.

Bu bulgudan hareketle, hemodiyaliz hastalarının kendilerinden daha iyi olan diğerleri ile karşılaştırma yaparak hastalık ile baş etme konusunda bilgi almaya çalışmaları ve kendi durumlarını daha iyi yönetme arzusunda oldukları düşünülmüştür. Ayrıca çalışmada katılımcıların cinsiyet, yaş, gelir durumu, eğitim düzeyi ve diyalize girme süreleri gibi demografik

özelliklerinin sosyal karşılaştırma yönelimi, öz yeterlilik algıları, depresyon, durumluk kaygı, benlik saygısı ve algıladıkları sosyal destek puanları ile aralarındaki ilişkiler incelenmiştir. Gelir düzeyi düşük olan grubun gelir düzeyi yüksek olan gruba oranla depresyon puanlarının yüksek olduğu, bunun yanı sıra öz yeterlik ve benlik saygısı değerlerinin daha düşük olduğu saptanmıştır. Tedavi sürecinin masraflı oluşu, hastalarda görülen iş gücü kaybı göz önünde bulundurulduğunda düşük gelir düzeyine sahip hastaların kendilerini yetersiz hissetmeleri, benlik saygılarının azalması ve depresif belirtilerin artması da beklenir bir durum olarak belirtilmiştir.

Düzgün (1995), bu çalışmada, lise öğrencilerinin psikolojik belirti düzeylerini araştırmış ve belirti düzeyleri ile cinsiyet, ana-baba tutumları ve sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

Araştırmanın örnekleme, 1994-1995 yılında Erzurum il merkezindeki resmi liselerin ikinci sınıfına devam eden 225 kız ve 223 erkek olmak üzere toplam 448 öğrenciden oluşmuştur.

Öğrencilerin psikolojik belirti düzeyi Kısa Semptom Envanteri(KSE) ile ana-baba tutumları da Ana-Baba Tutum Envanteri ile ölçülmüştür.

Öğrencilerde en çok görülen belirti %53.35 oranı ile depresyondur. Bunu olumsuz benlik %18.30 ve anksiyete %17.86 izlemektedir. En az rastlanan belirti ise somatizasyondur %2.01.

Kız ve erkek öğrenci gruplarının psikolojik belirti düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmaktadır. Buna göre kız öğrencilerin hostilete, somatizasyon, depresyon, anksiyete, olumsuz benlik belirti düzeyi, erkek öğrencilerininkine göre daha yüksektir.

Tolunay (2008), karşılaştırma bilgisi ve görev güçlüğü bilgisinin beyin fırtınası gruplarında düşünce üretim performansı üzerinde etkisi olup olmadığını belirlemek ve katılımcıların beyin fırtınası sürecinin değişik yönlerine ilişkin algılarının verilen karşılaştırma ve görev güçlüğü bilgilerinin türüne bağlı olarak değişip değişmediği ve düşünme ihtiyacı ile performans arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla

yapılan bu araştırmada, rneklemi Hacettepe niversitesi ve Abant İzzet Baysal niversitesi'nin çeşitli bölümlerinden 96 kişiyle oluşturulmuştur.

Süreçte katılımcılara düşünme ihtiyai leği, algısal ölçümler soru kağıdı verilmiştir. Araştırmada sosyal karşılaştırma bilgisi(yukarı/aşağı) ve görev güçlüğü bilgisi (kolay/zor) temel değişkenler olarak ele alınmış. Bağımlı değişken ise beyin fırtınası ile üretilen kelime sayısıdır. Karşılaştırma ve görev güçlüğü bilgisine göre katılımcılar 4 gruba ayrılmıştır.

Yukarı doğru karşılaştırma-zor görev, yukarı doğru karşılaştırma-kolay görev, aşağı doğru karşılaştırma-zor görev, aşağı doğru karşılaştırma-kolay görev şeklinde.

Katılımcıların kendilerine verilen karşılaştırma bilgisinin şaşırtıcılığına, beklentileriyle tutarlılığına ve düşünce üretmede zorlanma durumlarına ilişkin bulgulara göre; kendilerine verilen karşılaştırma bilgisini ne ölçüde şaşırtıcı bulduklarına ilişkin değerlendirmelerine uygulanan varyans analizi sonuçları; karşılaştırma bilgisi türü temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Tipik bir grubun kendilerinden daha iyi performans gösterdiğine ilişkin yukarı doğru karşılaştırma bilgisi alanlar, kendilerinden daha düşük performans gösterdiğine dair aşağı doğru karşılaştırma bilgisi alanlara kıyasla kendilerine verilen karşılaştırma bilgisini daha şaşırtıcı olarak değerlendirmiştir.

İlgili analiz sonuçları karşılaştırma bilgisi türünün, katılımcıların kendilerine verilen karşılaştırma bilgisinin beklentileriyle ne ölçüde tutarlı olduğuna ilişkin değerlendirmeleri üzerinde de anlamlı bir etkisi olduğunu göstermiştir. Aşağı doğru karşılaştırma bilgisi alanlar, yukarı doğru karşılaştırma bilgisi alanlara kıyasla kendilerine verilen karşılaştırma bilgisinin beklentileriyle daha tutarlı olduğu belirtilmiştir. Yukarı doğru karşılaştırma bilgisi alanlardan görevin zor olduğu bilgisini alan katılımcılar, kolay olduğu bilgisini alan katılımcılara kıyasla düşünce üretmede daha fazla zorlandıklarını belirtmiştir.

Araştırmada bir kontrol gurubunun olmaması elde edilen bulguların daha geniş bir çerçevede yorumlanmasına engel teşkil etmiştir.

Gülbahçe (2007), tarafından gerçekleştirilen araştırmada, mesleki olgunluk düzeyleri farklı olan öğrencilerin, sosyal karşılaştırma ve benlik imgeleri bazı değişkenlere göre incelenmiştir. Araştırmanın rneklemi 2005-2006 ğretim yılında Erzurum il merkezde bulunan liselerde öğrenim gören 186 kız ve 234 erkek olmak üzere toplam 420 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma için gerekli veriler Bilgi Toplama Formu, Mesleki Olgunluk leği, Sosyal Karşılaştırma leği ve Offer Benlik İmgesi leği kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; farklı mesleki olgunluk düzeyi olan öğrencilerin, sosyal karşılaştırmaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Farklı liselerde öğrenim gören öğrencilerin sosyal karşılaştırma düzeyleri açısından aralarında bir fark görünmezken, Mesleki Olgunluk ve Offer Benlik imgesinin "aile ilişkileri", "beden imgesi", "ruh sağlığı" alt boyutları açısından, aralarında fark olduğu tespit edilmiştir. Babaları farklı eğitim durumundaki öğrencilerin, sosyal karşılaştırma ve Offer Benlik imgesi alt ölçekler açısından aralarında fark olmadığı tespit edilmiştir. Anneleri farklı eğitim durumundaki öğrencilerin, mesleki olgunluk, sosyal karşılaştırma ve Offer benlik imgesi alt ölçekleri açısından aralarında fark olmadığı tespit edilmiştir. Mesleki tercihleri farklı olan öğrencilerin, mesleki olgunluk, sosyal karşılaştırma ve Offer benlik imgesi alt ölçekleri açısından aralarında fark olmadığı bulgulanmıştır. Benlik imgesinin diğer alt ölçeklerinde ve sosyal karşılaştırma bakımından anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir. Mesleğin saygınlığının meslek tercihinde etkisinin olduğunu düşünenler ile düşünmeyenler arasında mesleki olgunluk, sosyal karşılaştırma ve benlik imgeleri bakımından anlamlı bir fark olmadığı gözlenmiştir.

Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine göre mesleki olgunlukları açısından aralarında fark olduğunu, sosyal karşılaştırma ve Offer benlik imgesi açısından aralarında fark olmadığı tespit edilmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal karşılaştırmaları, benlik imgesinin "duygusal düzey" ve mesleki olgunlukları arasında fark olduğu, benlik imgesinin diğer alt

ölçeklerinde ve sosyal karşılaştırmaları arasında fark olmadığı saptanmıştır.

Ciğerci (2006), Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerde Benlik Saygısı, Başkaları Tarafından Algılanma ve Psikolojik Belirtilerin Karşılaştırılmasının İlişkiler isimli yüksek lisans tezinde örneklem, Sakarya Fen Lisesinden 200 ve Sakarya Atatürk Lisesinden 200 olmak üzere birinci, ikinci ve üçüncü sınıflarda eğitim gören ve rastgele seçilen toplam 400 öğrenciden (131 kız-269 erkek) oluşmaktadır.

Araştırma verileri, Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri, Kısa Semptom Envanteri kullanılarak elde edilmiştir.

Üstün yetenekli ergenlerin normallere göre depresyon, somatizasyon, obsesif-kompulsif bozukluk, paranoya ve psikotizm gibi psikolojik belirtileri taşıma olasılığının daha fazla olduğu görülmüştür. Üstün yetenekli gençlerin daha duyarlı ve hassas olmaları sebep gösterilmiştir. Ayrıca araştırma grubunun genelinde kızların erkeklere oranla depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk, kişiler arası duyarlılık ve anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Buna sebep olarak kızların daha duygusal olmaları gösterilmiştir. Annenin eğitim durumu ile psikolojik belirtiler arasında anlamlı bir fark bulunmuştur. Gelir durumunun anksiyete düzeyi üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Psikolojik belirtiler üzerinde okul türünden kaynaklı bir fark olup olmadığını bulmak için t testi uygulanmıştır. Puan ortalamalarına bakıldığında Fen Lisesi öğrencilerinin Düz Lise öğrencilerine oranla daha fazla depresyon, Somatizasyon, Obsesif-Kompulsif, Kişiler Arası Duyarlılık, Paranoya, Psikotizm taşıma olasılığına sahip olduğu görülmektedir. Fen Lisesi öğrencilerinin ailelerinin ve öğretmenlerinin, onların ilgi ve ihtiyaçlarını fark edebilecek bir eğitime tabi tutulmaları önerilmiştir.

Gülgez (2007), araştırmada ergenlerin olumsuz risk alma davranışlarıyla psikolojik belirtileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Ankara ilinde lise ve dershaneye devam eden 386 öğrenciden

oluşmaktadır. Veriler Ergenlerde risk alma ölçeği, kısa semptom envateri kullanılarak elde edilmiştir.

Sonuçlara göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla olumsuz risk alma davranışları gösterdikleri, anksiyete, düşmanlık, somatizasyon ve olumsuz benlik düzeyi yüksek öğrencilerin daha sık olumsuz risk alma davranışında buldukları; öğrencilerin toplam olumsuz risk alma davranışları ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Psikolojik belirti değişkenlerine ilişkin bulgular, risk alma davranışı toplam puanlarının, depresyon dışındaki tüm psikolojik belirtilere göre anlamlı olarak farklılaştığını göstermiştir Ergenlerin risk alma davranışlarının, ergenlerin depresyon düzeyine göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Sarı (2008), araştırma ergenlerin psikolojik belirti düzeyleri ve uyumlarının bazı değişkenler (sınıf, cinsiyet, ebeveynle çatışma yaşama durumu, sigara kullanma ve ebeveynin anlayışlı davranma) açısından anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışma genel tarama modeli ile yapılmıştır. Araştırmada bilgi toplama aracı olarak; Bilgi Formu, Kısa Semptom Envanteri, Offer Benlik İmgesi Ölçeği ve Benlik Saygısı Ölçeği Kullanılmıştır.

Araştırmanın örnekleme tesadüfi küme örnekleme yoluyla seçilen 9. 10. ve 11. sınıf öğrencilerinden oluşturmaktadır.

Uygulamalar, 2006–2007 eğitim öğretim yılında Kocaeli ve Kandıra Anadolu Lisesinde öğrenim görmekte olan 215 ergen (101 kız ve 114 erkek) üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda ergenlerin benlik saygısının psikolojik belirti ve uyumları üzerinde önemli düzeyde bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Aynı zamanda ergenlerin benlik saygısı ile psikolojik belirti ve uyumları arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde Ergenlerin benlik saygısı yükseldikçe psikolojik belirti düzeyleri azalmakta, uyum düzeylerinde ise olumlu bir etki ortaya çıkmaktadır.

Güven (2008), fen ve genel lise öğrencilerinin cinsiyet ve sosyometrik statülerine göre öznel iyi oluş düzeyleri, genel sağlık örüntüleri ve psikolojik belirti türleri betimsel yöntem kullanılarak incelenmiştir.

Psikolojik belirtiler açısından kız ve erkek ergenler arasında farklılıklar olduğu, kız ergenlerin anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite, genel stres düzeylerinin, erkek ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Ergenlerin devam ettikleri okul türüne göre psikolojik belirti türlerinin incelenmesi sonucu elde edilen bulgular, genel liseye devam eden öğrencilerin depresyon ve psikolojik belirtilerden rahatsız olma açısından fen lisesine devam eden öğrencilere göre daha yüksek belirtiler gösterdiklerini ortaya çıkarmıştır. Ergenlerin fen lisesi veya genel liseye devam etmelerine göre genel sağlık örüntülerinde anlamlı farklılıklar gözlenmiş ve bulgular, fen lisesine devam eden öğrencilerin, genel sağlık örüntülerinin daha olumlu olduğunu göstermiştir.

Ergenlerin sosyometrik statüye göre öznel iyi olmalarının incelenmesi sonucunda ise akranları tarafından kabul gören ergenlerin daha yüksek düzeyde öznel iyi oluşa sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular öznel iyi olmada sosyal ilişkilerin önemini destekler niteliktedir.

Ayrıca fen liselerine devam eden ergenler akademik başarı konusunda kendi Aralarında, birbirlerine baskı yapabilmektedirler. Öğrenciler arasında gözlenebilen akademik rekabet, onları akademik başarı konusunda birbirleri ile yarış haline getirebilmektedir. Fen lisesi öğrencileri kendi başarılarının ötesinde, arkadaşlarının başarılarını da yakından takip ederek birbirleri ile mücadele edebilen, hırslı ve rekabetçi özellikler gösterebilen, paylaşmayı sevmeyen öğrencilerdir. Aynı zamanda fen liselerinde okuyan ergenler ailelerinden uzakta, yatılı olarak kaldıkları için aile desteğinden mahrum, kendi güçlükleri ile kendileri mücadele etmek zorunda kalabilmektedir ve bu noktada sosyal destek azlığı bir risk faktörü olmaktadır. Yine bu okullarda akademik ders programının yoğunluğu nedeni ile ergenlerin kendilerini ifade edebilecekleri sosyal,

kültürel ve spor faaliyetleri pek yapılamamaktadır. Bu da ergenlerin üzerinde ayrıca baskıya neden olabilmektedir. Bu nedenlerden dolayı fen liselerinde okuyan ergenler, psikolojik açıdan güçlükler yaşayabilmektedir. Şöyle ki; kaldıkları pansiyona ve okul eşyalarına sıklıkla zarar verip kullanılamaz hale getirme, arkadaş ilişkilerinde zayıf, sosyal olarak izole olma, kendini üstün görme, arkadaşlarına ve hayvanlara zarar verme, yeme bozuklukları gibi problemler görülebilmektedir. Ruh sağlığı ve problem davranışlar açısından okul türü değişkeni hem koruyucu, faktörler hem de risk faktörleri içermektedir. Fen lisesi öğrencilerinin akademik başarı, okula ilişkin olumlu tutumlar, yüksek benlik saygısı açısından bu koruyucu faktörlere sahip oldukları düşünülürken, genel lise öğrencilerinde okula karşı olumlu tutumlarda, akademik başarıda eksiklikler olabilmektedir. Buna karşın fen lisesi öğrencilerinin içinde buldukları rekabetçi koşullar, beklenti yüksekliği ve sosyal destek konusundaki yetersizlikleri psikolojik belirtiler açısından tetikleyici faktörler olabilir.

Gaines ve diğ. (2005), yaptıkları çalışmada sosyal karşılaştırma bilgisinin önemini araştırmak için örnekleme dahil bireylere sosyal karşılaştırma bilgisi vermişler ardından yapılan övgülerin, olumlu eleştirilerine etkisini test ettiklerinde ön bilgi almalarının bireylerin başarılarını artırdığını ve kendilerini daha iyi hissedip kendilerinden memnuniyet düzeylerinin artmasını sağladığı gözlenmiştir.

Deniz ve diğ. (2004), çalışma, farklı psikolojik nedenlerle 2003–2004 eğitim-öğretim döneminde Psikolojik Danışma Servisine başvuran öğrencilere "SCL-90-R Belirti Tarama Ölçeği" ve "Öğrenci Kimlik Bilgileri Anketi" uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Araştırma örnekleme 91 kız ve 31 erkek olmak üzere toplam 122 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma sonucuna göre;

Kız öğrencilerde somatik, anksiyete, obsesyon ve depresyon belirtileri erkek öğrencilerden yüksek çıkarken, erkeklerde ise paranoid ve öfke belirtileri puan ortalamaları kızlardan yüksek bulunmuştur. Yapılan t testi sonucunda, puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Kazandığı bölümünden memnun olup olmama değişkenine göre, psikolojik belirti toplam puan ortalaması, kazandığı bölümünden memnun olmayan öğrencilerin 1,64; kazandığı bölümünden memnun olanların puan ortalaması ise 1,49 olarak bulunmuştur. Kişiler arası duyarlılık alt boyutunda, kazandığı bölümünden memnun olup olmama değişkenine göre anlamlı bir farklılaşma bulunurken, diğer alt boyutlarda anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Öğrencilerin barındıkları yer açısından puan ortalamaları, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmamasına karşın, öğrencilerin yüksek düzeyde psikolojik belirtiye sahip oldukları görölmüştür.

Çetin (2004), Burdur, Niğe ve Çorum illerindeki yetiştirme yurtlarında ve liselerde karşılaştırmalı ve tanımlayıcı türde yapılmış bir araştırmadır. Örneklem 140 adölesandan oluşmaktadır. 17-20 yaş grubundaki adölesanların benlik saygıları ve psikolojik belirtileri ile ailesiyle yaşayan aynı yaşlardaki adölesanlar arasında farklılık olup olmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma grubuna yetiştirme yurtlarındaki adölesanların tümü alınırken karşılaştırma grubu tabakalı rastgele örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Veri toplama aracı olarak Coopersmith'in Benlik Saygısı Ölçeği ve Kısa Semptom Envanteri kullanılmıştır.

Değerlendirme sonucunda, yetiştirme yurtlarında kalan adölesanların benlik saygısı puan ortalamaları karşılaştırma grubundaki adölesanlardan daha düşük, yetiştirme yurdundaki adölesanların psikolojik belirtilerinin ailesiyle yaşayan adölesanlara göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Kızların benlik saygısı puan ortalamaları erkeklerden daha düşük ve psikolojik belirti puan ortalamaları da daha yüksektir ayrıca araştırma grubundaki adölesanların depresyon belirti puanlarının da daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırma ve karşılaştırma gruplarının psikolojik belirtilere göre değerlendirmesinde araştırma grubunun psikolojik belirti puan ortalamaları anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve öfke/saldırđanlık belirtilerinin de, karşılaştırma grubunun puan ortalamalarından daha yüksek olarak belirlenmiştir. Bu sonuçlardan kurumdaki ergenlerin buldukları kurumdan olumsuz etkilendikleri ve sosyal desteğe ihtiyaç duydukları sonucu çıkarılabilir.

Eskin ve diğ. (2008), lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenleri araştırmak için gerçekleştirdikleri çalışmalarında; Aydın merkezdeki üç liseden 805 (367 kız, 438 erkek) birinci sınıf öğrencisine genel bilgiler, akademik başarı, dini inancı sorgulayan bir anket ve depresyon, sosyal destek, sorun çözme, atılganlık (assertiveness) öz bildirim ölçekleri uygulanmıştır. İstatistiksel çözümlenmelerde t-testi, ki-kare testi, Pearson momentler çarpımı, lojistik regresyon yöntemleri kızlar ve erkekler için ayrı ayrı kullanılmıştır.

Bu çalışmadan elde edilen sonuçlar lise öğrencisi ergenler arasında depresyonun yaygın olabileceğine işaret etmektedir. Bulgular kendine güveni az, sosyal ilişkileri zayıf ve yetersiz problem çözme beceri düzeyine sahip ergenlerin ve akademik başarı sorunları yaşayan erkek ve eğitim seviyesi düşük babası olan kızların depresyon açısından risk altında olduğuna işaret etmektedir. Depresyonun liseli ergenler arasında yaygın olabileceği, düşük özsaygı, zayıf sosyal destek ve yetersiz sorun çözme becerisinin ergenlik dönemi depresyonu için risk etmenleri olduğu görülmektedir. Erkeklerde akademik başarısızlık, kızlarda düşük baba eğitimi cinsiyete göre farklılaşan risk etmenleridir. Ergenlik dönemi depresyonunun önlenmesi ve sağaltımında özsaygı ile sosyal desteği arttırmayı ve sorun çözme becerilerini öğretmeyi hedefleyen psikososyal girişimler etkili olabilir.

Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar da düşük not ortalamasının hem kız hem de erkek öğrencilerin depresyon puanlarının yüksek olmasıyla ilişkili olduğu bulunmuş fakat düşük not ortalamasının sadece erkek öğrencilerin depresyon puanlarının yüksek olmasını yordadığı tespit edilmiştir. Toplumumuzda başarının erkek cinsiyet rolü kapsamında daha fazla vurgulanması veya erkek öğrencilerin gerçekte kız öğrencilerden daha fazla akademik başarısızlık yaşıyor olması bu bulguyla bağlantılı olabilir denmiştir.

Köknel ve diğ. (2007), yükseköğretim gençlerinin benlik algısının çeşitli değişkenlere göre incelendiği çalışmada, İstanbul Ticaret Üniversitesi'ne devam eden 317 üniversite öğrencisi örnekleme oluşturmuştur. Tarama

modeli kullanılan bu araştırmanın veri toplama araçlara Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ve sosyo-demografik özellikler için de Kişisel Bilgi Formu'ndan oluşmaktadır. Elde edilen veriler; frekans, yüzde, aritmetik ortalama, t testi ve tek yönlü varyans analizi ve LSD teknikleri ile değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin, cevaplarının dağılımına bakıldığında; en düşük puanlı maddenin 8. (sabırsız - sabırlı); en yüksek puanlı maddenin ise 18. Madde (boyun eğici - hakkını arayıcı) olduğu görülmüştür. Bu sonuçlardan yola çıkarak; üniversite öğrencilerinin kendilerini sabırsız ve hakkını arayıcı algılama eğiliminde olduklarını söyleyebiliriz. Cinsiyete göre, başarısız-başarılı maddesi ile korkak-cesur maddelerine yönelik kız ve erkeklerin görüşlerinde anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Farklılığın kaynağını başarısız-başarılı maddesinde kız, korkak-cesur maddesinde erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Bu çalışmada kız öğrencilerin benlik algılamasında, başarılı özelliğinin daha ön planda olduğu görülmüştür. Erkek öğrenciler ise cesur özelliklerini daha olumlu olarak tanımlamışlardır.

Yaşa göre öğrencilerin yetersiz-yeterli, sevilmeyen biri sevilen biri, yalnız-yalnız değil, antipatik-sempatik maddelerine yönelik 18-19 yaş ile 20 yaş ve üstü öğrencilerin görüşlerinde anlamlı bir farklılık çıkmıştır. Farklılığın kaynağını 20 yaş ve üstü öğrenciler oluşturmaktadır.

Üniversite yaşamına yeni başlamak, yeni ve bilinmezlerin olduğu ortamı paylaşmak, uyum sağlayabilmek, arkadaş edinmek sürecini atlattıktan sonra, yeni donanımlarla geleceğe yönelmek ve aynı zamanda ergenliğin en çalkantılı dönemini geçmiş olmak, benlik algısına yaşla birlikte artan bir olumluluk olduğunu düşündürmektedir.

Öğrencilerin sınıfları ve benlik algıları arasındaki farkın kaynağına bakıldığında 3. sınıf öğrencilerin yetersiz-yeterli, beceriksiz-becerikli, başarısız-başarılı, sevilmeyen biri-sevilen biri, dışta bırakılmış-kabul edilmiş, söyleneni yapan-inisiyatif sahibi, korkak-cesur, kararsız-kararlı, boyun eğici-hakkını arayıcı maddelerinde diğer sınıflara göre olumlu

benlik algısına sahip olduğu görülmüştür. Yasın artması ve sınıfların yükselmesi birbiriyle örtüşen sonuçlar vermiştir.

Çetinkaya (2004), araştırmada amaç; beden imgesi, benlik saygısı, yaşam doyumu, beden organlarından memnuniyet ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, eğitim durumuna göre farklılaşp farklılaşmadığıdır.

531 kişiden oluşan örneklem grubuna; Beden İmgesi Yaşam Kalitesi Ölçeği, Yaşam Doyum Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Sosyal Karşılaştırma Ölçeği uygulanmıştır.

Elde edilen verilerden çıkarılan bulgulara göre; kadınların beden imgesi erkeklerden yüksek çıkmış ancak erkeklerin kadınlardan daha fazla beden organlarından memnun olması da ilginç bir sonuçtur. Eğitim düzeylerinin artmasıyla benlik saygısı da artmış. Evli bireylerin yaşam doyumları bekarlara göre daha yüksek çıkmıştır.

Teközel (2000), sosyal karşılaştırma sürecinde benliğin olumlu değerlendirilmesi ihtiyacının incelenmesi isimli yüksek lisans tezinde, özel eğitim merkezine devam eden 61 engelli çocuğun annesinden çocuklarını, merkeze devam eden diğer çocuklara göre bazı boyutlarda değerlendirmeleri istenmiş ve bu annelere herhangi bir ailenin engelli bir çocuğa sahip olmasının onları ne kadar etkilediği sorulmuştur. Annelerin aşağı doğru karşılaştırma yapma eğilimi gösterdikleri, diğer annelerle ilişki tercihlerinin ise yukarı doğru bir yönelim olduğu sonucuna varılmıştır.

Aynı çalışma kapsamında deneysel desene dayalı olarak Iowa-Hollanda Karşılaştırma Yönelimi Ölçeği-Türkçe Formu 87 kişiye uygulanmış, katılımcılara bilgisayar programı yardımıyla mekansal yeteneklerinin ölçüleceği söylenmiş ve üç kişilik gruplar halinde deneye alınmışlardır. 7 dakikalık süre boyunca da mekansal ilişkiler testini çözmeye çalışmışlardır. Ardından deneyin mekansal yetenek testi olduğu konusunda inandırıcılığın artırılması amacıyla mekansal soyutlama yeteneği ile ilişkilendirilebilecek 6 soru daha sorulmuştur. Deneyin son

bölümünde katılımcılara mekansal yetenekleri ile ilgili benliği tehdit ediciliği yüksek ve düşük olmak üzere sahte puanları içeren geribildirimler verilmiştir. Bir sonraki aşamada ise denekler nötr ve yarışmacı olarak deneysel koşulda değerlendirilmiştir. Yarışmacı koşulda deneklere bilgisayar tarafından belirlenecek diğer katılımcılardan biriyle mekansal yetenek konusunda rekabete dayalı bir oyun oynanacağı, uygun rakibin belirlenmesi için 4-5 dakikalık bir sürenin geçmesi gerektiği, bu sürede dilerse diğer katılımcıların puanlarını inceleyebilecekleri bildirilmiştir. Nötr koşulda ise rekabete dayalı oyun yerine söyleşi ifadesi kullanılmıştır.

Deney sonunda 2 (karşılaştırma yönelimi) x2 (deneysel koşul x2 (yarışmacı durum) ANOVA çözümü ile yapılan analiz sonucunda yalnızca karşılaştırma yöneliminin ana etkisinin anlamlı olduğu, diğer değişkenler açısından anlamlı bir farklılığın bulunmadığı kaydedilmiştir. Buna göre 4-5 dakikalık bekleme süresi içinde karşılaştırma yönelimi düşük olanlar diğer katılımcıların puanlarına ilişkin bilgileri içeren dosyalarda karşılaştırma yönelimi yüksek olanlara oranla daha az gezinmiştir. Bununla beraber benlikleri tehdit edilen katılımcılar mekansal yetenek testinden kendilerinden yüksek puan alanların bilgileri ile ilgilenmemiştir. Bu çalışma diğer durumsal etkenlerden bağımsız olarak kişiye özgü bir değişken olan sosyal karşılaştırma yöneliminin kişiden kişiye değişen bir özellik olduğunu bununla beraber INCOM ölçeği kullanılarak katılımcıların başka insanların bilgilerine göz atma davranışını öngörmenin mümkün olduğunu ortaya koymuştur.

Kılıç (1987), araştırmada amaç; Hacettepe Üniversitesi Sağlık İdaresi Yüksekokulu'na devam eden öğrencilerin psikolojik arazları ile önemli gördükleri sorunlarını tespit etmek ve psikolojik araz düzeyi ile sorunlarını bazı değişkenlere göre incelemek olmuştur.

Psikolojik araz düzeyi ile sorunların önem derecesi arasında paralellik görülmektedir. Yüksek psikolojik araz düzeyi gösteren öğrenciler sorunlarını da önemli ve çok önemli gördükleri gözlenmiştir.

Psikolojik araz düzeyi ile bazı değişkenlerin arasında ilişkinin bulunmuş olması öğrencilerin üniversiteye psikolojik yönden yüklü olarak

geldiklerini ya da üniversitede karşılaştıkları sıkıntılarla baş edememe sonucu ortaya çıktığı düşünülmüştür.

Çelikkaleli (2004), tarafından yapılan bu çalışma, lise öğrencilerinin sosyal yetkinlik beklentisi düzeyini ve psikolojik ihtiyaçların ilişkisini incelemek üzere gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri Mersin İlinde türleri farklı bazı liselerden seçilmiş 396 öğrenciden elde edilmiştir. Söz konusu veriler için; Sosyal yetkinlik Beklentisi Ölçeği ve Edwards Kişisel Tercih Envanteri kullanılmıştır.

Araştırma verilerinin analizi sonucunda elde edilen bulgulara göre; lise türlerine göre sosyal yetkinlik beklentisi ve psikolojik ihtiyaçlar farklılık göstermektedir. Psikolojik ihtiyaçların birbiriyle ilişkili olduğu, bazılarının kendi aralarında pozitif bazılarının da negatif korelasyon gösterdiği tespit edilmiştir.

Aladağ (2000), yatan ve ayakta tedavi gören hastaların sosyal destek ve sosyal karşılaştırma düzeylerini incelediği çalışmasında, Gazi Üniversitesi Polikliniği ve İbn-i Sina Hastanesi'nde yatan ve ayakta tedavi gören hastaların, sosyal destek ve sosyal karşılaştırma düzeylerinin, cinsiyet ve tedavi görme şekli değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini araştırmıştır. Poliklinikte yatan 100, ayakta tedavi gören 102 kişiye Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ve Sosyal Destek Ölçeği uygulanmış ve iki gruptan elde edilen puanların ortalamaları karşılaştırılmıştır. Elde edilen verilerin analizleri sonucunda; her iki grubun sosyal karşılaştırma ölçeğinden aldıkları puanların ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık görülmediği, yalnızca tedavi aşamasında kadınların kendilerini daha kötü durumdaki hastalarla aşağı doğru bir karşılaştırma, erkeklerin ise kendilerini aynı düzeyde hasta olan hasta gruplar ile yana doğru karşılaştırma eğilimi gösterdikleri gözlenmiştir.

Demir ve diğ. (2006), Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi başhemşirelerinin yönetim becerilerini algılamaları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve sonuç olarak; başhemşirelerin sosyal karşılaştırma puan ortalaması $91,51=11,93$ olarak bulunmuş ve

bunun başhemşirelerin olumlu benlik semalarına sahip oldukları anlamına geldiği belirtilmiştir.

Blalock ve diğ. (1990), romatoid artrit hastalığına uyumda sosyal karşılaştırma süreçlerinin rolünü incelemişler. 85 romatoid artritli hastanın sosyal karşılaştırma yargıları araştırılmış ve hastaların %72'sinin beklenmedik karşılaştırmalar yaptıkları gözlenmiştir. Yapılan karşılaştırmaların aşağı yukarı yarısı romatoid artrit hastalığı olmayan bireylerle yapılmıştır. Dahası, fiziksel sağlık durumlarındaki farklılıkları kontrol ettikten sonra kendilerini romatoid artrit hastalığı olmayan bireylerle karşılaştıran hastalar, farklılıklardan ziyade benzerliklere dikkat çekmeyi başarınca psikolojik olarak daha çok uyum göstermişlerdir.

Dittmar ve Howard (2004), 150 kadınla yaptıkları çalışmada; kadınların vücutlarıyla ilgili anksiyetelerini incelemişlerdir. Zayıf modelleri görmelerinin kadınların kendi vücut imgeleri üzerinde olumsuz bir etkiye sebep olduğu görülmüştür. Kadınların zayıf bir vücuda sahip olmayı istemelerinde, medyada gördükleri kadınlarla yaptıkları sosyal karşılaştırmaların etkili olduğu anlaşılmıştır.

Bassett (2005), kıskançlık duygusunun cinsiyete göre farklılıklarını araştırmıştır ve kıskançlığın sosyal karşılaştırma kuramına göre, bilişsel düşünceleri takiben ortaya çıkan bir duygu olduğu test edilmiştir. 214 kadın ve 72 erkekten, sosyal karşılaştırma yapmak için dört tane senaryoya cevap vermeleri isteniyor: Farklı bir ırktan gelen biri ile fiziksel aldatma, aynı ırktan gelen biri ile fiziksel aldatma, farklı bir ırktan gelen biri ile duygusal aldatma, aynı ırktan gelen biri ile duygusal aldatma şeklinde oluşturulan senaryolara; erkekler fiziksel olarak aldatıldıklarında daha çok kızmışlar, kadınlar ise duygusal olarak aldatıldıkları zaman aşırı kızgınlık göstermişler ve her iki sadakatsizlik durumu karşısında çok kırılmışlardır. Bu çalışmayla kıskançlığın, sosyal karşılaştırmalarla ortaya çıkan bir duygu olduğu iddiasının aksine, kıskançlığın cinsiyet farklılığından kaynaklanan bir duygu olduğu görüşü ortaya çıkmıştır.

Altermatt ve Pomerantz (2005), çocukların sınıf arkadaşları ile başarılı olanlar ve olmayanlar arasında arkadaşlık kurma durumlarını araştırdıkları

çalışmalarında, 5-6-7. sınıflara giden 929 öğrenciden güz ve bahar dönemleri süresinde kendilerini ve arkadaşlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Başarısız olan çocukların, başarılı olan sınıf arkadaşlarıyla arkadaşlık kurmada problemler yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Orta düzeyde başarılı olan öğrenciler başarılı olan arkadaşlarıyla arkadaşlık kurduklarında kendilerini daha az pozitif olarak değerlendirmiş, aynı zamanda kendileriyle benzer başarı gösteren arkadaşlarından akademik olarak daha iyi olduklarını düşünmüşlerdir. Başarılı olan arkadaşları ile ilgili olumsuz düşünceleri oldukça az çıkmıştır.

Kapıkıran, lise öğrencilerindeki psikopatolojik belirtileri cinsiyet ve sınıf değişkenleri açısından incelediği çalışmada; kızların erkeklerden daha depresif oldukları, daha fazla fobik kaygı yaşadıkları, daha çok genel kaygı yaşadıkları, daha fazla kişiler arası duyarlılık gösterdikleri, daha fazla obsesif kompulsif oldukları, daha yaygın somatik sorunları olduğu ve daha yaygın paranoid düşüncelere sahip oldukları, daha psikotik oldukları, daha fazla uyku sorunları, yeme sorunları olduğu ve daha fazla suçluluk yaşadıkları görülmüştür.

Alparslan ve Arkadaşlarının (2003), yaptığı araştırmaya katılan 214 öğrencinin yaklaşık üçte birinin depresif belirtiyeye sahip olduğu görülmüştür.

BÖLÜM 2: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın hangi yöntemle gerçekleştirildiği, evren, örneklem, veri toplama araçları ve verilerin hangi istatistiksel yöntemlerle gerçekleştirildiğine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Bu çalışmada, sosyal karşılaştırma düzeyleri ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik "karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli" kullanılmıştır. Araştırmada öğrencilerin çeşitli psikolojik semptom belirtileri ile sosyal karşılaştırma arasında nasıl bir ilişki olduğu araştırılmıştır. Ayrıca öğrencilerin demografik özelliklerine göre de bulgular/veriler değerlendirilmiştir.

Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekilde betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Tarama modelinin bir türü olan ilişkisel tarama modellerinde ise; iki ya da daha çok sayıda değişken arasında birlikte değişim varlığı ve/veya derecesi belirlenmeye çalışılır. İlişkisel tarama iki türlü yapılır. Bunlar: korelasyon türü ilişki ile karşılaştırma yolu ile elde edilen ilişkilerdir. Bu modellerden biri olan "karşılıklı ilişkisel tarama", gerçek bir neden-sonuç ilişkisi vermeyen, ancak o yönde bazı ipuçları vererek, bir değişimdeki durumun bilinmesi halinde diğerinin kestirilebilmesinde yararlı sonuçlar sağlayan bir araştırma düzenidir (Karasar, 1999:77-86).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini; Sakarya İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ortaöğretime devam eden öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem ise; evrendeki birey sayısının bilindiği durumlarda kullanılan formül yardımıyla hesaplanarak belirlenmiştir. Araştırma örneklemini belirlemek için aşağıdaki süreç takip edilmiştir. İlk aşamada ortak karakteristik özelliklere (fiziksel ve sosyal çevre) sahip olan okullardan oluşan küme örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Fiziksel ve sosyal çevre şartları

açısından düşük, orta ve yüksek olmak üzere okullar üç ana gruba ayrılmıştır. Her gruba giren okul sayıları birbirinden farklı olduğu için öğrenci sayısının fazla olduğu okullardan daha fazla okul örnekleme dahil edilmiştir. Her üç gruptan örnekleme dahil edilecek okulların hangileri olacağı tesadüfi yöntemle belirlenmiştir. İkinci aşamada, örnekleme alınan okullardaki öğrenci sayıları bir birinden farklı olduğu için oranlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Son aşamada okullardan öğrencilerin (ikinci aşamada belirlenen sayı kadar) hangileri olacağına tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma örneklemini oluşturan bireylerin demografik özellikleri incelendiğinde; 191'i kız (%51,9),177'si erkek (%48,1) olmak üzere toplam 368 öğrenciden oluşmaktadır.

Örnekleme oluşturan bireylerin yaş dağılımları 15 ile 19 arasında değişmektedir. % 17,9'u 15 yaşında, % 16'sı 16 yaşında, %33,3'ü 17 yaşında, %21,5'i 18 yaşında ve %6,3'ü de 19 yaşındadır.

Araştırmaya katılan bireylerin kardeş sayılarına göre dağılımları; %12,5'i tek çocuk, %47,8'i 1-2 kardeşe sahip, %36,1'i 3-4 arası kardeşe sahip ve %3,5'i 5 ve üstü kardeşe sahip şeklindedir.

Araştırmaya katılan bireylerin doğum sıralarına göre dağılımları, %49,7'si ilk çocuk, %34'ü ortanca çocuk ve % 16,3'ü ise son çocuk şeklindedir.

Araştırmaya katılan bireylerin öğrenim gördükleri okul türüne göre dağılımları, %80,7'si devlet ve %19,3'ü de özel okulda öğrenim görmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin öğrenim gördükleri alanlara göre dağılımları, %29'u fen bilimleri, %14,7'si sosyal bilimler ve % 56,3'ü de Türkçe-matematik alanında öğrenim görmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin anne eğitim düzeylerinin dağılımları, %3,3'ünün annesi okur-yazar, %32,6'sı ilkokul ve %64,1'i ortaokul mezunu şeklindedir.

Araştırmaya katılan bireylerin baba eğitim düzeylerinin dağılımları, % 1,1'inin babası okur-yazar, %19'u ilkokul, %14,4'ü ortaokul, %38'i lise, %24,2'si üniversite ve 3,3'ü lisan üstü mezunu şeklindedir. Araştırmaya katılan bireylerin %26,4'ünün annesinin bir mesleği varken % 73,6'sının bir mesleği bulunmamaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin babalarının mesleklerine göre dağılımları, % 8,4'ü öğretmen, %58,2'si serbest meslek, %1,1'i sağlık sektöründe, %10,9'u memur, %10,6'sı emekli ve 10,9'u özel sektör şeklindedir.

Araştırmaya katılan bireylerin % 3.3'ü kendilerini düşük sosyo-ekonomik düzeyde, %80,7'si orta sosyo-ekonomik düzeyde ve %16'sı yüksek sosyo-ekonomik düzeyde algılamaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin %3,3'ü kendilerini düşük akademik başarı düzeyinde, % 74,5'i orta akademik başarı düzeyinde ve %22,3'ü yüksek akademik başarı düzeyinde görmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin % 37,'si mühendislik, %22,8'i tıp, %24,2'si mimarlık, % 6'sı eczacılık ve %9,8'i hukuk mesleklerini seçeceklerini belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan bireylerin bir hastalığa sahip olup olmama durumlarına göre dağılımları, %12,5'nin bir hastalığı varken, %87,5'nin bir hastalığı bulunmamaktadır şeklindedir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, öğrencilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi için "Kişisel Bilgi Formu (KBF)", öğrencilerin psikolojik belirti düzeylerini belirlemek için "Semptom Tarama Listesi (SCL-90-R)" ve öğrencilerin sosyal karşılaştırma düzeylerini belirlemek için "Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)" kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada kullanılan Kişisel Bilgi Formu öğrencilere ait demografik bilgilerin belirlenmesi adına araştırmacı tarafından yapılandırılmıştır. Bu formda öğrencilere cinsiyetleri, yaşları, kaç kardeş oldukları, okul türü ve alanı, algıladıkları başarı düzeyleri, algıladıkları ekonomik durumları,

ailede kaçınıcı çocuk oldukları, anne ve babalarının eğitim düzeyleri, anne ve baba mesleği, algıladıkları akademik başarı düzeyi, seçmeyi düşündükleri meslek, süregelen bir hastalığın varlığına dair toplam 14 soru bulunmaktadır.

2.3.2. Semptom Tarama Listesi (SCL-90-R)

Belirti Tarama Listesi (Symptom Checklist Inventory-90-Revised, SCL-90-R):

Derogatis tarafından 1977 yılında geliştirilen SCL-90-R kendini değerlendirme türü bir psikolojik belirti tarama aracıdır. Psikolojik ve bedensel belirtileri, bireyin içinde bulunduğu zorlanmanın ya da yaşadığı olumsuz stres tepkisinin düzeyini ölçmeye yönelik olarak geliştirilen ölçeğin ülkemizdeki geçerlik-güvenirlik çalışmaları Dağ (1991) tarafından yürütülmüştür. Toplam 90 maddeden oluşan test hiç (0), çok az (1), orta derecede (2), oldukça fazla (3) ve aşırı düzeyde (4) şeklinde 5'li Likert tipi değerlendirmeye dayanmaktadır. Testin toplam 10 alt ölçeği bulunmaktadır:

Asıl formu: İngilizce (Symptom Distress Check List)

Geliştiren: L.R. Derogatis

Türkçe formu: Ruhsal Belirti Tarama Listesi

Testin Kısa Tanımı

Ölçtüğü davranış/nitelik: Psikolojik sıkıntı belirtileri

Ölçek türü: Kağıt-kalem testi. Grup olarak uygulanabilir.

Kimlere uygulanabildiği: Yetişkinlere

Uygulama süresi: Zaman sınırlaması yok.

Kapsamı: Değişik hasta grupları ve normallerle yapılan çalışmalarda kendini anlatma envanteri olarak kullanılan SCL-90 R, 90 maddeden ve 10 alt testten oluşur. Alt testler şöyledir:

1. Somatizasyon(SOM): On iki maddelik bu alt test, vücudun kalp-damar, mide-bağırsak, solunum ve diğer sistemlerdeki fonksiyon bozukluklarıyla ilgili sıkıntıları yansıtır.
2. Obsesif-Kompulsif (O-C): On maddelik bu alt test, aynı adla anılan belirtileri yansıtır. Bunlar, bireylerce yaşanılması arzu edilmeyen, ancak sürekli ve karşı konulmaz bir biçimde yaşanan düşüncelerdir.
3. Kişilerarası Duyarlılık (INT): Dokuz maddelik bu alt test, bireyin kendini başkalarıyla karşılaştığında, kişisel yetersizlik ve küçüklük duygularına kapılarak, kişilerarası ilişkilerinde kendini küçük görmesi; bu ilişkilerde zorluk çekmesi, rahatsızlık hissetmesi gibi olumsuz düşünce ve duyguları yansıtır.
4. Depresyon (DEP): On üç maddelik bu alt test, genel karamsarlık, ümitsizlik, güdülenme eksikliği, intihar düşünceleri, bilişsel ve somatik belirtileri içeren yaşantı duyumsamalarını yansıtır.
5. Kaygı (ANX): On maddelik bu alt test, klinik kaygının içerdiği belirti ve davranışları (rahatsızlık, sinirlilik, gerginlik, yorgunluk) gösterir.
6. Öfke-Düşmanlık (HOS): Altı maddelik bu alt test, kızma, huzursuz olma, karşı koyma, düşmanlık, saldırganlık, sinirlilik, öfke hali, küskünlük gibi özellikleri vurgular.
7. Fobik Anksiyete (PHOB): Yedi maddelik bu alt test, bireyin belirli bir nesneye, duruma karşı ısrarlı bir korku tepkisini yansıtır.
8. Paronoid Düşünce (PAR): altı maddelik bu alt test, yansıtıcı düşünceleri, düşmanlık, şüpheli, büyüklük ve merkeziyetçi düşünceleri, bağımsızlığı kaybetme korkusu ve sanrılar gibi düşünceleri yansıtır.
9. Psikotizm (PSY): On maddelik bu alt test, içe kapanmayı, kendini yalnızlığa bırakmayı, tek başına sürdürülen hayat stilini yansıtır.
10. Ek maddeler: Yedi maddelik bu alt test, uyku bozuklukları, iştah bozuklukları ve suçluluk duyguları ile ilgili belirtileri yansıtır.

Uygulama ve Puanlama

Bireyin kendi kendine yanıtlayabileceği uygulanması kolay bir ölçektir. Soru formunun başında yönerge olarak bir sayfalık açıklama ve örnek vardır.

Her madde için, 'hiç yok', 'biraz', 'orta derecede', 'oldukça fazla', ve 'çok fazla' şıklarından birinin seçilmesi ve işaretlenmesi istenir.

'hiç yok' seçeneğine puan verilmez. Diğer seçeneklere yukarıdaki sırayla '1,2,3,4' puan verilir. Bireyin her alt test ile ilgili durumu, maddelere verdiği yanıt değerleri(sayısal) toplamının o alt testteki madde sayısına bölünmesi ile belirlenir. Tüm alt testlerden alınan puanların toplanıp 90' a bölünmesi ile de 'genel belirti ortalaması' elde edilir. Örneğin; depresyon alt ölçeğinde yer alan semptom maddelerinden bireyin aldığı toplam puan, depresyon boyutu ile ilgili semptom sayısına bölünmüş ve böylece bireyin depresyon puanı elde edilmiştir (Kök, 1996).

Genel Belirti Düzeyinin hesaplanması boş bırakılan maddeler hariç tüm maddelere yapılan derecelemelerin ortalaması olup 0 ile 4 değerleri arasında değişebilen en önemli göstergedir (Dağ, 2000).

Her bir alt test puanı ve genel belirti puanının yorumlanmasında, 0.00'dan 1.50'ye kadar olan puanlar 'normal' kabul edilir. 1.51 2.50 arasındakiler 'araz düzeyi yüksek', 250-400 arasındakiler de 'araz düzeyi çok yüksek' olarak kabul edilir.

Geliştirilmesi

Ölçek, 1954 de Parloff, Kelman ve Frank'ın hazırladığı 41 maddelik 'The Discomfort Scale' ile başlayan bir gelişme sürecinin sonunda oluşmuştur. Daha sonra 1965' de Parloff ve arkadaşları 58 maddeden oluşan 'Hopkins Symptom Distress Check List' i hazırlamışlardır. 1973'te Derogatis ve

arkadaşları bu ölçeğin de yetersiz olduğunu düşünerek SCL-90'ı geliştirmişlerdir.

Envanterin norm çalışmaları, Derogatis ve arkadaşları tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde 1000 psikiyatrik hastadan oluşan heterojen bir grup üzerinde yapılmıştır.

Güvenirligi

Test-tekrartest Güvenirligi: Derogatis ve arkadaşlarının buldukları güvenirlilik (değişmezlik) katsayıları somatizasyon alttesti için .86; 'obsesif-kompulsif' alttesti için .86; 'kişilerarası duyarlılık' alttesti için .86; 'öfke-düşmanlık' alttesti için .84; 'fobik anksiyete' alttesti için .82; 'paranoid düşünce' alttesti için .85 olarak saptanmıştır.

Geçerliğı

Ölçüt-bağımlı Geçerlik: Derogatis ve arkadaşları SCL-90 ile Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanterini, 100 erkek,109 kadın, toplam 209 kişilik bir gönüllü grubuna uygulamış ve iki ölçeğin benzer nitelikteki alt testleri arasındaki korelasyonların .41 (obsesif-kompulsif ile depresyon) ve .64 (psikotizm ile şizofreni) arasında değiştiğini bulmuşlardır.

Türkçe Formun Çeviri İşlemi;

Ölçeğin ülkemizdeki Türkçeleştirilmiş ilk kullanımı Gökler (1978, Kılıç, 1987'de verildiği gibi) tarafından yapılmıştır.

Güvenirligi

Test-tekrar test güvenirligi: 72 erkek ve 50 kız, toplam 122 üniversite öğrencisi üzerinde yapılan çalışmada, Pearson Momentler Çarpımı tekniği ile elde edilen alttestlere ait değişmezlik katsayıları somatizasyon için .82; obsesif-kompulsif için .84; kişilerarası duyarlılık için .79; depresyon için .78; kaygı için .73; öfke-düşmanlık için; .79,fobik anksiyete için .78; paranoid düşünce için .63; psikotizm için .73, ve ek skala için .77 olarak hesaplanmıştır.

Geçerliği

Ölçüt-bağımlı geçerlik: 55 erkek ve 40 kız, toplam 95 üniversite öğrencisine SCL-90 ile Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri uygulanmış ve her iki ölçeğin benzer alt testleri arasındaki korelasyonlar. 40 ile .59 arasında bulunmuştur (Öner, 1997: s.461-464).

Ölçeğin Türkçe çevirisi ülkemizde bazı araştırmalarda örneklemeler üzerinde kullanılmış ve incelenen grupları anlamlı düzeyde ayırt ettiği gözlemlenmiştir. Ölçeğin güvenilirlik çalışması 1989 yılında Dağ tarafından yapılmış ve Cronbach alfa değeri “.97” olarak bulunmuştur. Genel semptom ortalaması ile MMPI arasında. 10- .77 arasında korelasyon belirlenmiştir.

SCL-90-R'nin geçerliğiyle ilgili olarak yapılan çalışma sonuçları bu testin genel olarak psikopatolojiyi ölçebileceği, fakat alt ölçeklerin birbirinden farklı psikiyatrik belirti gruplarını ayırt edemeyeceği; ancak bir bütün olarak “psikiyatrik belirtiselliği” çok iyi gösterecek bir yapı geçerliğinin bulunduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Dağ, 2000).

2.3.3. Sosyal Karşılaştırma Ölçeği (SKÖ)

Bu ölçek ruhsal sorun belirtileri yüksek olan bireylerin, kendilerini başka insanlarla karşılaştırırken önemli kişilik boyutlarında olumsuz değerlendirme yaptıkları hipotezi ile hazırlanmıştır (Şahin ve diğ., 2002:127).

Gilbert ve Trent tarafından 5 maddeyle biçimlendirilen (Allan & Gilbert 1995), Şahin ve arkadaşları tarafından da madde sayısı önce 6'ya (Şahin & Şahin, 1992) daha sonra 18'e (Şahin, Durak ve Şahin, 1991) çıkarılarak geliştirilen Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, kişinin kendisine yönelik olumsuz değerlendirmelerinin düzeyini değerlendirmek amacını taşımaktadır (Savaşır ve Şahin, 1997:13).

Sosyal Karşılaştırma Ölçeği, grup olarak ergen ve yetişkinlere uygulanabilen zaman sınırlaması olmayan bir kendini değerlendirme ölçeğidir. İki kutuplu 18 özellikten oluşmuştur. Yanıtlar soru formu

üzerinde işaretlenir. Bireyin kendi kendine yanıtlayabileceği, uygulaması kolay bir ölçektir. Formun basında nasıl yanıtlanacağına ilişkin bilgi vardır. Ölçeğin çift kutuplu 18 maddesi olmakla birlikte, anlaşılabilirliği sağlamak için işaretleme 1-6 arası likert tarzında yapılmaktadır. İki kutuplu maddeler, 6 noktalı bir boyut üzerinden alınan puanlara göre değerlendirilir. Yüksek puanlar, olumlu benlik şemasına, düşük puanlar olumsuz benlik şemasına işaret eder. Ölçek standart çeviri kurallarına uyularak çevrilmiştir. Ancak, Türkçe form oluşturulurken orijinal ölçekte bulunmayan yeni maddelere yer verilmiştir. Ölçeğin orijinali, ruhsal sorun belirtileri yüksek olan kişilerin, kendilerini başka insanlarla karşılaştırırken önemli kişilik boyutlarında olumsuz değerlendirmeler yaptıkları hipotezi ile hazırlanmıştır. Ölçeğin asıl formu iki kutuplu 5 özellikten oluşmaktadır. Türkçe forma bir çalışmada altıncı bir özellik (başarısız-başarılı) eklenmiştir (Şahin ve Şahin, 1992).

Daha sonra boyut sayısı artırılarak, ölçek son haline getirilmiştir (Savaşır ve Şahin, 1997:110-112).

Güvenirliliği

Üç sosyo-ekonomik düzeyden 263 kız, 277 erkek toplam 540 lise ve üniversite öğrencisinden elde edilen Cronbach Alfa değeri, 79 olarak bulunmuştur. Ölçeğin bu haliyle depresif belirtileri yüksek ve düşük olan grupları başarılı olarak ayırt edebildiği görülmüştür (Şahin ve Arkadaşları, 2002, s.127). Altı boyut yerine on sekiz boyuta çıkarılan ölçekle 501 banka çalışanı üzerinde yapılan bir araştırmada Cronbach Alfa'nın .89 çıktığı görülmüştür (Şahin ve Durak, 1993).

Geçerliliği

Ölçüt Bağıntılı Geçerlik: Sosyal Karşılaştırma Ölçeğinin, Beck Depresyon Envanteri ile korelasyonu $-.19$, ($p < .000$) olarak bulunmuştur. Ölçeğin, 627 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada, Kısa Semptom Envanterinin alt ölçekleri ile korelasyonlarının 0.14 ile -0.34 arasında değiştiği görülmüştür.

Yapı Geçerliği: Beck Depresyon Envanteri'nden 9 altı ve 17 üstü puan grupların Sosyal Karşılaştırma Ölçeği'ne göre ayrıştırılabildiği ($p < .001$) görülmüştür (Savaşır ve Şahin, 1997:112).

2.3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Sakarya ili ortaöğretim okullarında öğrenim görmekte olan ve her alanın her sınıfından rastgele seçilen öğrenciye uygulanarak toplanmıştır.

Araştırmacı tarafından gerekli izinler alındıktan sonra, her sınıfa gerekli açıklamalar yapılarak seçilen öğrencilere testler dağıtılmış, anlamadıkları noktalara dair soruları yanıtlanmış ve öğrencilerden testleri samimi bir şekilde cevaplamaları istenmiştir. Verilerin toplanması yaklaşık 2 ay sürmüştür.

Testlerin öğrencilere uygulanmasının ardından testler sırayla gözden geçirilmiş ve eksik bırakılan ya da yanlış doldurulan testler araştırma kapsamından çıkartılmıştır. Kabul edilen testlerin veri girişleri SPSS programına yapılmış ve sonrasında istatistiksel analizleri yapılarak sonuçlar yorumlanmıştır.

2.3.5. Veri Analiz Teknikleri

Araştırmada verilerin analizi için kullanılan teknikler ve gerekçeleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 2. Veri Analiz Teknikleri ve Gerekçeleri

Veri Analiz Yöntemi	Gerekçe
Frekans ve Yüzdeler	Var olan durumları var olduğu şekliyle betimlemek
Bağımsız gruplarda	İki ortalama puan arasındaki farkı test etmek yani birbirinden bağımsız iki grubun puan ortalamaları

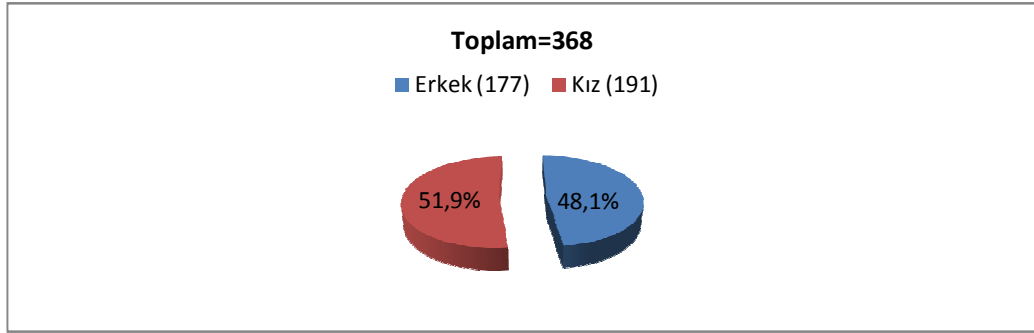
t testi	arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek
Varyans Analizi (tek yönlü)	İkiden fazla grupların puan ortalamaları arasındaki farkı test etmek, puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek
Korelasyon	Bağımsız değişkenin bağımlı değişken için bir faktör olup olmadığını belirlemek
Scheffe Testi	Çoklu karşılaştırma, bir birinden bağımsız ikiden fazla grubun puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark varsa bu farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek

BÖLÜM 3: BULGULAR

3.1. Örneklemeye ilişkin bulgular.

3.1.1. Örneklemi oluşturan bireylerin cinsiyetlerine ilişkin bulgular.

Tablo 3. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Örneklemi oluşturan bireylerin cinsiyetlere göre dağılımı grafik 1’de incelenmiştir. % 51,9’u kız ve % 48,1’i erkek olarak dağılmaktadır.

3.1.2. Örneklemi oluşturan bireylerin yaşlarına ilişkin bulgular.

Tablo 4. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Yaşlarına Göre Dağılımları

		N	%
YAŞ	15,00	66	17,9
	16,00	59	16,0
	17,00	141	38,3
	18,00	79	21,5
	19,00	23	6,3
	Toplam		368

Örnekleme oluşturan bireylerin yaş dağılımları 15 ile 19 arasında değişmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin % 17,9'u 15 yaşında, % 16'sı 16 yaşında, %33,3'ü 17 yaşında, %21,5'i 18 yaşında ve %6,3'ü de 19 yaşındadır.

3.1.3. Örnekleme oluşturan bireylerin kardeş sayılarına ilişkin bulgular.

Tablo 5. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları

		N	%
KARDEŞ SAYISI	tek çocuk	46	12,5
	1-2 kardeş	176	47,8
	3-4 kardeş	133	36,1
	5+ kardeş	13	3,5
	Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin kardeş sayılarına göre dağılımları; %12,5'i tek çocuk, %47,8'i 1-2 kardeşe sahip, %36,1'i 3-4 arası kardeşe sahip ve %3,5'i 5 ve üstü kardeşe sahip şeklindedir.

3.1.4. Örnekleme oluşturan bireylerin doğum sıralarına ilişkin bulgular.

Tablo 6. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Doğum Sıralarına Göre Dağılımları

		N	%
DOĞUM SIRASI	ilk çocuk	183	49,7
	ortanca çocuk	125	34,0
	son çocuk	60	16,3
	Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin doğum sıralarına göre dağılımları, %49,7'si ilk çocuk, %34'ü ortanca çocuk ve % 16,3'ü ise son çocuk şeklindedir.

3.1.5. Örneklemi oluşturan bireylerin öğrenim gördükleri okul türlerine ilişkin bulgular.

Tablo 7. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Öğrenim Gördükleri Okul Türlerine Göre Dağılımları

	N	%
OKUL devlet	297	80,7
TÜRÜ özel	71	19,3
Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin öğrenim gördükleri okul türüne göre dağılımları, %80,7'si devlet ve %19,3'ü de özel okulda öğrenim görmektedir.

3.1.6. Örneklemi oluşturan bireylerin öğrenim gördükleri alanlara ilişkin bulgular.

Tablo 8. Örneklemi Oluşturan Bireylerin Öğrenim Gördükleri Alanlara Göre Dağılımları

	N	%
ALANLAR Fen Bilimleri	107	29
Sosyal Bilimler	54	14,7
Türkçe-Matematik	207	56,3
Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin öğrenim gördükleri alanlara göre dağılımları, %29'u fen bilimleri, %14,7'si sosyal bilimler ve % 56,3'ü de Türkçe-matematik alanında öğrenim görmektedir.

3.1.7. Örnekleme oluşturan bireylerin anne eğitim düzeylerine ilişkin bulgular.

Tablo 9. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

		N	%
ANNE EĞİTİM DÜZEYİ	Okur-yazar	12	3,3
	İlkokul	120	32,6
	Ortaokul	236	64,1
	Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin anne eğitim düzeylerinin dağılımları, %3,3'ünün annesi okur-yazar, %32,6'sı ilkokul ve %64,1'i ortaokul mezunu şeklindedir.

3.1.8. Örnekleme oluşturan bireylerin baba eğitim düzeylerine ilişkin bulgular.

Tablo 10. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımları

		N	%
BABA EĞİTİM DÜZEYİ	Okur-yazar	4	1,1
	İlkokul	70	19,0
	Ortaokul	53	14,4
	Lise	140	38,0
	Üniversite	89	24,2
	Lisans üstü	12	3,3
	Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin baba eğitim düzeylerinin dağılımları, %1,1'inin babası okur-yazar, %19'u ilkokul, %14,4'ü ortaokul, %38'i lise, %24,2'si üniversite ve 3,3'ü lisan üstü mezunu şeklindedir.

3.1.9. Örnekleme oluşturan bireylerin anne mesleğine ilişkin bulgular.

Tablo 11. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Anne Mesleğine Göre Dağılımları

		N	%
ANNE MESLEĞİ	Var	97	26,4
	Yok	271	73,6
	Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin %26,4'ünün annesinin bir mesleği varken % 73,6'sının bir mesleği bulunmamaktadır. Bu durum anne eğitim düzeyi ile örtüşmektedir.

3.1.10. Örnekleme oluşturan bireylerin baba mesleğine ilişkin bulgular.

Tablo 12. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Baba Mesleğine Göre Dağılımları

		N	%
BABA MESLEĞİ	Öğretmen	31	8,4
	Serbest Meslek	214	58,2
	Sağlık	4	1,1
	Memur	40	10,9
	Emekli	39	10,6
	Özel Sektör	40	10,9
	Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin babalarının mesleklerine göre dağılımları, % 8,4'ü öğretmen, %58,2'si serbest meslek, %1,1'i sağlık sektöründe, %10,9'u memur, %10,6'sı emekli ve 10,9'u özel sektör şeklindedir.

3.1.11. Örnekleme oluşturan bireylerin algılanan sosyo-ekonomik düzeye ilişkin bulgular.

Tablo 13. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Dağılımları

		N	%
ALGILANAN SOSYO-EKONOMİK DÜZEY	Düşük	12	3,3
	Orta	297	80,7
	Yüksek	59	16,0
	Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin % 3,3'ü kendilerini düşük sosyo-ekonomik düzeyde, %80,7'si orta sosyo-ekonomik düzeyde ve %16'sı yüksek sosyo-ekonomik düzeyde algılamaktadır.

3.1.12. Örnekleme oluşturan bireylerin algılanan akademik başarı düzeyine ilişkin bulgular.

Tablo 14. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Algıladıkları Akademik Başarı Düzeyine Göre Dağılımları

		N	%
ALGILANAN AKADEMİK BAŞARI	Düşük	12	3,3
	Orta	274	74,5
	Yüksek	82	22,3
	Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin %3,3'ü kendilerini düşük akademik başarı düzeyinde, % 74,5'i orta akademik başarı düzeyinde ve %22,3'ü yüksek akademik başarı düzeyinde görmektedir.

3.1.13. Örnekleme oluşturan bireylerin seçmeyi düşündükleri mesleklere ilişkin bulgular.

Tablo 15. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Seçmeyi Düşündükleri Mesleklere Göre Dağılımları

		N	%
SEÇİLMESİ DÜŞÜNÜLEN MESLEKLER	Mühendislik	137	37,2
	Tıp	84	22,8
	Mimarlık	89	24,2
	Eczacılık	22	6,0
	Hukuk	36	9,8
	Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin % 37,'si mühendislik, %22,8'i tıp, %24,2'si mimarlık, % 6'sı eczacılık ve %9,8'i hukuk mesleklerini seçeceklerini belirtmişlerdir.

3.1.14. Örnekleme oluşturan bireylerin süregelen bir hastalığa sahip olup olmama durumuna ilişkin bulgular.

Tablo 16. Örnekleme Oluşturan Bireylerin Süregelen Bir Hastalığa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Dağılımları

		N	%
SÜREGELEN BİR HASTALIK	Var	46	12,5
	Yok	322	87,5
	Toplam	368	100,0

Araştırmaya katılan bireylerin bir hastalığa sahip olup olmama durumlarına göre dağılımları, %12,5'nin bir hastalığı varken %87,5'nin bir hastalığı bulunmamaktadır şeklindedir.

3.2. Problem durumuna ilişkin bulgular.

3.2.1. Sosyal Karşılaştırma düzeyi ile toplam ruh sağlığı arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 17. Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Toplam Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki

		TOPLAM RUH SAĞLIĞI
SOSYAL	r	-,147**
KARŞILAŞTIRMA	P	,001
	N	368

** . korelasyon 0.01 düzeyinde önemlidir

Sosyal karşılaştırma düzeyi ile toplam ruh sağlığı arasında negatif yönde anlamlı $P < ,001$ düzeyinde anlamlı bir ilişki vardır. Bunun anlamı sosyal karşılaştırma düzeyi arttıkça psikolojik belirtilerde bir azalma olmaktadır.

3.2.2. Düşük orta ve yüksek sosyal karşılaştırma düzeyi ile toplam ruh sağlığı arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 18. Düşük Orta ve Yüksek Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Toplam Ruh Sağlığı Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

TOPLAM RUH SAĞLIĞI			
	N	Ortalama	Std. Sapma
1.Düşük	145	1,23	0,69 1>2 ve 1>3
2. Orta	178	1,05	0,55 2>3
3. Yüksek	45	,71	,51
Toplam	368	1,08	,63

Tablo 18'in Devamı

TOPLAM RUH SAĞLIĞI					
	KT	N	KO	F	P
Gruplar arası	9,42	2	4,711	12,726	,000
Gruplar içi	135,12	366	,370		
Toplam	144,54	368			

Düşük sosyal karşılaştırma düzeyine sahip bireylerin toplam ruh sağlığına ilişkin belirtilere sahip olma puan ortalamalar $X= 1,23$, standart sapması $S=0,69$, orta düzeyde sosyal karşılaştırma düzeyine sahip bireylerin toplam ruh sağlığına ilişkin belirtilere sahip olma puan ortalamalar $X= 1,05$, standart sapması $S=0,55$ ve yüksek düzeyde sosyal karşılaştırma düzeyine sahip bireylerin toplam ruh sağlığına ilişkin belirtilere sahip olma puan ortalamalar $X= ,71$ ve standart sapması $S=,51$ olarak bulunmuştur. Farkın hangi sosyal karşılaştırma düzeyinden kaynaklandığını belirlemek için yapılan varyans analizi sonucunda farkın $F_{(2-365)}= 12,72$, $p<,001$ düzeyinde yüksek sosyal karşılaştırma düzeyine sahip olan bireylerin lehinedir.

3.2.3. Düşük orta ve yüksek sosyal karşılaştırma düzeyi ile ruh sağlığı alt boyutları arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 19. Düşük Orta ve Yüksek Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Ruh Sağlığı Alt Boyutları Arasındaki İlişki

		Sosyal Karşılaştırma
somatizasyon	r	-.094
	P	.072
	N	368
obsesif-kompulsif	r	-.114*
	P	.028
	N	368
kişiler arası duyarlılık	r	-.110*
	P	.036
	N	368
depresyon	r	-.134*
	P	.010
	N	368
anksivite	r	-.134*
	P	.010
	N	368
öfke-düşmanlık	r	-.127*
	P	.015
	N	368
fobik anksivite	r	-.185**
	P	.000
	N	368
paranoid düşünce	r	-.069
	P	.186
	N	368
Psikotizm	r	-.190**
	P	.000
	N	368

** . korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır

* . korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır

3.2.4. Düşük orta ve yüksek sosyal karşılaştırma düzeyi ile ruh sağlığı alt boyutlar arasındaki farka ait bulgular.

Tablo 20. Düşük Orta ve Yüksek Sosyal Karşılaştırma Düzeyi İle Ruh Sağlığı Alt Boyutları Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin Anova Sonuçları

		N	Ortalama	Std. Sapma	F	P	Farkin Kaynagi
Toplam Ruh Sağlığı	düşük	145	1,23	,70	12,720	,0000	1>2 ve 1>3
	orta	178	1,05	,55			2>3
	yüksek	45	,71	,51			
	toplam	368	1,08	,63			
somatizasyon	düşük	145	,99	,71	6,133	,002	1>3
	orta	178	,91	,65			2>3
	yüksek	45	,60	,57			
	toplam	368	,90	,67			
obsesif-kompulsif	düşük	145	1,53	,76	11,414	,000	1>3
	orta	178	1,35	,65			2>3
	yüksek	45	,97	,69			
	toplam	368	1,38	,72			
kisiler arasi duyarlik	düşük	145	1,40	,81	11,086	,000	1>2 ve 1>3
	orta	178	1,17	,68			2>3
	yüksek	45	,83	,64			
	toplam	368	1,22	,75			
depresyon	düşük	145	1,22	,75	11,290	,000	1>2 ve 1>3
	orta	178	1,04	,63			2>3
	yüksek	45	,68	,60			
	toplam	368	1,07	,69			
aksiyete	düşük	145	1,21	,81	7,838	,000	1>3
	orta	178	1,04	,71			2>3
	yüksek	45	,72	,60			
	toplam	368	1,07	,75			
öfke-düpmanlik	düşük	145	1,46	,95	9,714	,000	1>3
	orta	178	1,30	,87			2>3
	yüksek	45	,79	,72			
	toplam	368	1,30	,91			
fobik anksiyete	düşük	145	,84	,78	7,838	,000	1>3
	orta	178	,64	,62			2>3
	yüksek	45	,44	,55			
	toplam	368	,70	,69			
paranoid düşünce	düşük	145	1,39	,92	7,481	,001	1>3
	orta	178	1,18	,75			
	yüksek	45	,88	,61			
	toplam	368	1,23	,82			
psikotizm	düşük	145	1,02	,79	13,950	,000	1>2 ve 1>3
	orta	178	,76	,60			2>3
	yüksek	45	,46	,47			
	toplam	368	,83	,69			

Tablo 19 ve tablo 20 incelendiğinde; Sosyal karşılaştırma düzeyi ile psikolojik belirtiler arasında ilişki incelendiğinde; sosyal karşılaştırma ile somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişilerarası duyarlık, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık, fobik anksiyete, paranoid düşünce ve Psikotizm arasında negatif yönde, $P < ,05$ ve $p < ,001$ düzeyinde ve anlamlı bir ilişki vardır. Sosyal karşılaştırma düzeyi arttıkça psikolojik belirtilere sahip olmada azalmaktadır.

Tablo 18’de sosyal karşılaştırma puan ortalamaları ile psikolojik belirti alt ölçekleri puan ortalamaları arasında yapılan çoklu karşılaştırma sonucunda, toplam ruh sağlığı, somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlık, depresyon anksiyete, öfke ve düşmanlık (hostilite), fobik anksiyete, paranoid düşünce ve Psikotizm belirtilerine sosyal karşılaştırma düzeyleri yüksek olan bireylerde psikolojik belirtiler yok, sosyal karşılaştırma düzeyi orta ve düşük olan bireylerde ise psikolojik belirtiler gözlenmektedir.

3.3. Alt problemlere ilişkin bulgular.

3.3.1. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 21. Kız Ve Erkek Öğrencilerin Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları T Değerleri

	CİNSİYET	N	Ortalama	Std. Sapma
SOSYAL KARŞILAŞTIRMA	Kız	191	81,81	17,02
	Erkek	177	79,28	18,69

	t-değerleri		
	t	SD	n
SOSYAL KARŞILAŞTIRMA	1,362	366	,174

Kız ve erkek öğrencilerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, kız öğrencilerin puan ortalamaları $X= 81,81$, standart sapması $S=17,02$, erkek öğrencilerin puan ortalamaları $X= 79,28$ ve standart sapmaları $S= 18,69$ olarak bulunmuştur. İki ortalama arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan t-testi sonucunda farkın $[t_{(366)}=1,362, P>,05]$ düzeyinde anlamlı olmadığı bulunmuştur.

3.3.2. Öğrencilerin Yaşlarına göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 22. Öğrencilerin Yaşlarına Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA				F değerleri			Farkın Kaynağı
	N	Ortalama	Std. Hata	sd	F	P	
15,00	66	82,24	16,56				
16,00	59	80,98	12,73				
17,00	141	79,45	18,52	4-363	,302	,876	$P>,05$
18,00	79	80,75	20,74				
19,00	23	81,35	18,96				
Toplam	368	80,59	17,86				

Yaş ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, 15 yaşında olan bireyleri sosyal karşılaştırma puan ortalamaları $X= 82,24$, standart sapması $S= 15,56$, 16 yaşında olan bireyleri sosyal karşılaştırma puan ortalamaları $X= 80,98$, standart sapması $S= 12,73$, 17 yaşında olan bireyleri sosyal karşılaştırma puan ortalamaları $X= 79,45$, standart sapması $S= 18,52$, 18 yaşında olan bireyleri sosyal karşılaştırma puan ortalamaları $X= 80,75$, standart sapması $S= 20,74$, 19 yaşında olan bireyleri sosyal karşılaştırma puan ortalamaları $X= 81,35$ ve standart sapması $S= 18,96$ olarak bulunmuştur. Yaşlara göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını belirlemek ve fark var ise hangi yaştan kaynaklandığını belirlemek için yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda farkın $[F_{(4-363)}= ,302, P>,05]$ düzeyinde anlamlı değildir.

3.3.3. Öğrencilerin kardeş sayılarına göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 23. Öğrencilerin Kardeş Sayılarına Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA							
	N	Ortalama	Std. Sapma	F Değerleri		P	Farkın Kaynağı
				sd	F		
tek çocuk	46	75,5000	19,23856				
1-2 kardeş	176	81,1648	16,80072				
3-4 kardeş	133	81,7519	18,13477	3-364	1,53	,205	P>0,05
5+ kardeş	13	79,0000	22,66054				
Toplam	368	80,5924	17,86163				

Kardeş sayısına göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları, tek çocuğun $X= 75$, $S= 19,23$, 1-2 kardeş olanları $X=81,16$, $S= 16,80$, 3-4 kardeşi olanların $X= 81,75$, $S= 18,34$, 5 ve daha fazla kardeşi olanların $X= 79$ ve $S= 22,66$ olarak bulunmuştur. Yapılan karşılaştırmada farkın [$F_{(3-364)}= ,1,53$, $P>,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

3.3.4. Öğrencilerin doğum sırasına göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 24. Öğrencilerin Doğum Sırasına Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA							
	N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F değerleri		Farkın Kaynağı
					F	P	
ilk çocuk	183	80,92	17,76				
ortanca çocuk	125	80,47	16,75	2-365	,085	,919	P>0,05
son çocuk	60	79,85	20,50				
Toplam	368	80,59	17,86				

Dünyaya geliş sırası ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, dünyaya ilk çocuk olarak gelen bireylerin $X= 80,92$, $S= 17,76$, ortanca olarak dünyaya gelen bireylerin $X= 80,47$, $S= 16,75$,

son çocuk olarak dünyaya gelen bireylerin $X = 79,85$ ve $S = 20,50$ olarak bulunmuştur. Dünyaya geliş sırasına göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında yapılan karşılaştırmada ortalamalar arasındaki farkın [$F_{(2-365)} = 0805, P >,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

3.3.5. Öğrencilerin Özel ve devlet okul türlerine göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 25. Öğrencilerin Özel ve Devlet Okul Türlerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

		t-değerleri						
		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	t	P	Fark
SOS. KAR.	Devlet	297	82,18	15,9	366	3,560	,000	P<,001
	Özel	71	79,91	23,22				

Öğrenimlerini devlet ve özel okullarda sürdüren bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, devlet okullarında öğrenimi gören öğrencilerin $X=82,18$, $S=15,9$, Öğrenimlerini özel okullarda sürdüren bireylerin $X= 79,91$ ve $S=2,2$ olarak bulunmuştur. Devlet ve özel okullarda öğrenim gören öğrencilerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farkın [$t_{(366)} = 3,560, P <,001$] düzeyinde devlet okulunda okuyan öğrencilerin lehine anlamlıdır.

3.3.6. Öğrencilerin alan türlerine göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 26. Öğrencilerin Alan Türlerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA							
	N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Değerleri		Farkın Kaynağı
					F	P	
Fen Bilimleri	107	83,53	16,18				
Sosyal Bilimler	54	81,78	16,36	2-365	2,678	,070	P>0,05
Türkçe-Matematik	207	78,76	18,89				
Toplam	368	80,59	17,86				

Farklı Alan türlerinde öğrenim gören bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, fen bilimleri alanında öğrenim gören bireylerin sosyal karşılaştırma $X= 83,53$, $S= 16,18$, sosyal bilimler alanında öğrenim gören bireylerin $X= 81,78$, $S= 16,36$, türkçe-matematik alanında öğrenim gören bireylerin $X= 78,76$ ve $S= 18,89$ olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasında yapılan karşılaştırmada farkın $F(2-365)= 2,678$, $P>,05]$ düzeyinde anlamlı olmadığı bulunmuştur.

3.3.7. Öğrencilerin anne eğitim düzeylerine göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 27. Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeylerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA							
	N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Değerleri		Farkın Kaynağı
					F	P	
1.Okur-yazar	12	84,08	23,97				
2.İlkokul	120	83,86	15,52	2-365	3,353	,030	2>3
3.Ortaokul	236	78,75	18,44				3<2
Toplam	368	80,59	17,86				

Anne eğitim düzeyleri ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, anne eğitim düzeyi okur-yazar olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X= 84,08$, $S= 23,97$, anne eğitim düzeyi ilkokul olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X= 83,36$, $S=15,52$, anne eğitim düzeyi ortaokul olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X= 78,75$ ve $S= 18,44$ olarak bulunmuştur. Ortalama puanlar arasında yapılan karşılaştırmada farkın $F_{(2-365)}= 3,353$, $P<,001$] düzeyinde anne eğitim düzeyi ortaokul olan öğrencilerin aleyhinedir. Anne eğitim düzeyi arttıkça öğrencilerin sosyal karşılaştırma düzeyleri düşmektedir.

3.3.8. Öğrencilerin anne mesleklerine göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 28. Öğrencilerin Anne Mesleklerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları t Değerleri

Anne Mesleği	N	Ortalama	Std. Sapma	Sd	t	P	Önm.Düz.
Var	97	79,68	14,68	366	-,585	,559	$P>,05$
Yok	271	80,92	18,88				

Anne mesleğine göre bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, anne mesleği olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X=79,68$, $S=14,68$, anne mesleği olmayan bireylerin sosyal karşılaştırma $X=80,92$ ve $S=18,88$ olarak bulunmuştur. Anne mesleği olan ve olmayan bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın $t_{(366)}=-,585$, $P>,05$] anlamlı olmadığı bulunmuştur.

3.3.9. Öğrencilerin Baba eğitim düzeylerine göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 29. Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeylerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA							
	N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Değerleri		Farkın Kaynağı
					F	P	
Okur-yazar	4	80,75	23,77				
İlkokul	70	80,63	18,57				
Ortaokul	53	83,25	17,95				
Lise	140	80,31	17,51	5-362	,373	,867	$P>,05$
Üniversite	89	79,93	17,33				
Lisans üstü	12	76,75	21,65				
Toplam	368	80,59	17,86				

Baba eğitim düzeyi ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, baba eğitim düzeyi okur-yazar olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X=80,75$, $S=23,77$, baba eğitim düzeyi ilkokul olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X=80,63$, $S=18,57$, baba eğitim düzeyi ortaokul olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X=83,25$, $S=17,95$, baba eğitim düzeyi lise olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X=80,31$, $S=17,51$, baba eğitim düzeyi üniversite olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X=79,93$, $S=17,33$, baba eğitim düzeyi lisansüstü olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X=76,75$ ve $S=21,65$ olarak bulunmuştur. Baba eğitim düzeyi farklı olan bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları

arasındaki fark $F_{(5-362)} = ,373$, $P > ,05$] düzeyinde anlamlı değildir. Baba eğitim düzeyi artıkça sosyal karşılaştırma düzeyi düşmektedir.

3.3.10. Öğrencilerin baba mesleklerine göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 30. Öğrencilerin Baba Mesleklerine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA

	N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Değerleri		Farkın Kaynağı
					F	P	
Öğretmen	31	74,81	21,20				
Serbest Meslek	214	81,13	17,24				
Sağlık	4	73,75	6,70				
Memur	40	81,83	16,79	5-362	1,515	,1840	$P > ,05$
Emekli	39	84,79	17,59				
Özel Sektör	40	77,58	19,64				
Toplam	368	80,59	17,86				

Baba mesleği ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, baba mesleği öğretmen olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X = 74,81$, $S = 21,20$, baba mesleği serbest meslek olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X = 81,13$, $S = 17,24$, baba mesleği sağlıkçı olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X = 73,75$, baba mesleği memur olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X = 81,83$, $S = 16,79$, baba mesleği emekli olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X = 84,79$, $S = 17,59$, baba mesleği özel sektörde olan bireylerin sosyal karşılaştırma $X = 77,58$ ve $S = 19,54$ olarak bulunmuştur. Baba mesleği ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan analizler sonucunda farkın fark $F_{(5-362)} = ,1,515$, $P > ,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

3.3.11. Öğrencilerin algıladıkları sosyo-ekonomik düzeye göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 31. Öğrencilerin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeye Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA							
	N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Değerleri		Farkın Kaynağı
					F	P	
Düşük	12	85,17	12,57				
Orta	297	81,34	16,89	2-365	2,699	,069	P>,05
Yüksek	59	75,92	22,43				
Toplam	368	80,59	17,86				

Algılanan sosyo-ekonomik düzey ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında farkın fark $F_{(2-365)} = 2,699$, $P >,05$] düzeyinde anlamlı olmadığı bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki farklar incelendiğinde sosyo-ekonomik düzeyi algılama artıçça sosyal karşılaştırma düzeyi düşmektedir.

3.3.12. Öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeyine göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 32. Öğrencilerin Algıladıkları Akademik Başarı Düzeyine Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA							
	N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Değerleri		Farkın Kaynağı
					F	P	
Düşük	12	81,50	12,00				
Orta	274	79,88	17,95	2-365	,893	,411	P>,05
Yüksek	82	82,85	18,24				
Toplam	368	80,59	17,86				

Algılanan akademik başarı ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında; fark [$F_{(2-365)} = ,893, P > ,05$] düzeyinde anlamlı değildir. Algılanan akademik başarı ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek ortalamaya akademik başarısını yüksek olarak algılayan bireyler olduğu bulunmuştur.

3.3.13. Öğrencilerin seçmeyi düşündükleri mesleklere göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 33. Öğrencilerin Seçmeyi Düşündükleri Mesleklere Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları F Değerleri

SOSYAL KARŞILAŞTIRMA

	N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Değerleri		Farkın Kaynağı
					F	P	
1.İnşaat Müh.	30	75,27	15,79				1<5,6
2.Mühendislik	107	78,93	20,44				
3.Doktor	78	83,83	15,46				
4.Mimarlık	89	82,39	16,21	6-361	2,306	,034	
5.Eczacılık	22	85,45	10,82				5>1,7
6.Diş Hekimliği	6	86,67	29,93				6>1,7
7.Hukuk	36	74,53	19,09				7<5,6
Toplam	368	80,59	17,86				

Bireylerin seçmeyi düşündükleri meslekler ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında yapılan karşılaştırma sonucunda farkın fark [$F_{(6-361)} = 2,306, P < ,05$] düzeyinde anlamlıdır. Fark Eczacılık ve Diş Hekimliğini seçmeyi düşünen öğrenciler lehinedir.

3.3.14. Öğrencilerin süregelen bir hasalağa sahip olup olmama durumuna göre sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasındaki farka ilişkin bulgular.

Tablo 34. Öğrencilerin Süregelen Bir Hastalığa Sahip Olup Olmama Durumuna Göre Sosyal Karşılaştırma Puan Ortalamaları t Değerleri

Süregelen Hastalık	N	Ortalama	Std. Sapma	Sd	t	P	Önm. Düz.
Var	46	83,08	13,75	366	1,013	,312	P>,05
Yok	322	80,23	18,36				

Bir hastalığa sahip olma ve olmama durumuna göre bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları arasında fark [$t_{(366)}= 1,013, P>,05$] düzeyinde anlamlı değildir. Bir hastalığa sahip olan bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları $X=83,08$ ve bir hastalığa sahip olmayan bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamalarından $X= 80,23$ daha yüksek bulunmuştur.

3.3.15. Öğrencilerin cinsiyetleri ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 35. Kız ve Erkek Öğrencilerin Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Değerleri

	CINSİYET	N	Ortalama	Std. Sapma
Toplam ruh sağlığı	KIZ	191	1,208	,669
	ERKEK	177	,941	,549
somatizasyon	KIZ	191	1,048	,732
	ERKEK	177	,749	,564
obsesif-kompulsif	KIZ	191	1,525	,745
	ERKEK	177	1,217	,659
kisilerarası duyarlık	KIZ	191	1,371	,795
	ERKEK	177	1,053	,659
depresyon	KIZ	191	1,230	,731
	ERKEK	177	,888	,606
anksiyete	KIZ	191	1,240	,787
	ERKEK	177	,889	,662
öfke-düşmanlık	KIZ	191	1,389	,962
	ERKEK	177	1,206	,838
fobik-anksiyete	KIZ	191	,807	,742
	ERKEK	177	,575	,613
paranoid düşünce	KIZ	191	1,332	,837
	ERKEK	177	1,113	,785
psikotizm	KIZ	191	,870	,721
	ERKEK	177	,785	,655

t-değerleri			
	t	sd	P
Toplam ruh sağlığı	4,159	366	,000
somatizasyon	4,361	366	,000
obsesif-kompulsif	4,192	366	,000
kisilerarasi duyarlılık	4,165	366	,000
depresyon	4,869	366	,000
anksiyete	4,610	366	,000
öfke-düşmanlık	1,939	366	,053
fobik-anksiyete	3,248	366	,001
paranoid düşünce	2,578	366	,010
psikotizm	1,178	366	,239

Kız ve erkek öğrencilerin psikolojik belirtiler sahip olma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, kız öğrencilerin toplam ruh sağlığı [$t_{(366)}= 4,159$, $P<,001$], somatizasyon [$t_{(366)}= 4,361$, $P<,001$], obsesif-kompulsif [$t_{(366)}= 4,192$, $P<,001$], kişiler arası duyarlık [$t_{(366)}= 4,165$, $P<,001$], depresyon [$F_{(366)}= 4,869$, $P<,001$], anksiyete [$t_{(366)}= 4,610$, $P<,001$], öfke-düşmanlık [$F_{(366)}= 1,939$, $P<,001$], fobik anksiyete [$t_{(366)}= 3,248$, $P<,001$], ve paranoid düşünce [$t_{(366)}= 2,578$, $P<,001$], belirtilerine erkek öğrencilerden daha fazla sahip oldukları bulunmuştur.

3.3.16. Öğrencilerin yaşları ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 36. Öğrencilerin Yaşları İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

		N	Mean	Std. Devi.	sd	F Değerleri		Farkın Kaynağı
						F	P	
Toplam ruh sağlığı	1. 15	66	1,14	,56	4-363	1,32	,25	P>,05
	2. 16	59	1,20	,54				
	3. 17	141	1,02	,61				
	4. 18	79	1,02	,69				
	5. 19	23	1,18	,86				
	Toplam	368	1,08	,63				
somatizasyon	1. 15	66	,94	,65	4-363	,41	,79	P>,05
	2. 16	59	,94	,59				
	3. 17	141	,87	,66				
	4. 18	79	,88	,72				
	5. 19	23	1,03	,86				
	Toplam	368	,90	,67				
obsesif-kompulsif	1. 15	66	1,42	,60	4-363	1,71	,14	P>,05
	2. 16	59	1,56	,67				
	3. 17	141	1,33	,69				
	4. 18	79	1,26	,82				
	5. 19	23	1,44	,93				
	Toplam	368	1,38	,72				
Kişilerarası duyarlılık	1. 15	66	1,40	,72	4-363	3,07	,01	P<,05
	2. 16	59	1,41	,65				
	3. 17	141	1,13	,70				
	4. 18	79	1,10	,82				
	5. 19	23	1,17	,96				
	Toplam	368	1,22	,75				
depresyon	1. 15	66	1,13	,71	4-363	,41	,79	P>,05
	2. 16	59	1,11	,60				
	3. 17	141	1,02	,66				
	4. 18	79	1,04	,74				
	5. 19	23	1,13	,91				
	Toplam	368	1,07	,69				

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Değerleri		Farkın Kaynağı
						F	P	
anksiyete	15,00	66	1,08	,634				
	16,00	59	1,15	,668				
	17,00	141	1,05	,760				
	18,00	79	1,01	,799	4-363	,480	,750	P>,05
	19,00	23	1,19	1,015				
	toplam	368	1,07	,750				
öfke- düşmanlık	15,00	66	1,39	,861				
	16,00	59	1,45	,880				
	17,00	141	1,19	,881	4-363	1,668	,157	P>,05
	18,00	79	1,24	,935				
	19,00	23	1,56	1,109				
	toplam	368	1,30	,908				
fobik anksiyete	15,00	66	,74	,598				
	16,00	59	,81	,644				
	17,00	141	,63	,686	4-363	1,466	,212	P>,05
	18,00	79	,63	,682				
	19,00	23	,89	1,036				
	toplam	368	,70	,692				
paranoid düşünce	15,00	66	1,36	,788				
	16,00	59	1,39	,889				
	17,00	141	1,14	,751	4-363	1,710	0,147	P>,05
	18,00	79	1,13	,875				
	19,00	23	1,28	,871				
	toplam	368	1,23	,819				
psikotizm	15,00	66	,81	,576				
	16,00	59	,94	,666				
	17,00	141	,77	,694	4-363	,886	,472	P>,05
	18,00	79	,84	,733				
	19,00	23	,97	,873				
	toplam	368	,83	,691				

Yaş ile ruh sağlığı belirtilerine sahip olma durumu karşılaştırıldığında; toplam ruh sağlığı belirtilerine bütün yaşlarda rastlanmıştır. Bu durum $[F_{(4-363)}= 1,329, P>,05]$ düzeyinde farklı değildir. Somatizasyon belirtilerine sadece 19 yaşındaki bireylerin sahip olduğu bulunmuş, bu durumun hangi yaştan kaynaklandığını belirlemek için yapılan analiz farkın $[F_{(4-363)}= ,414, P>,05]$ düzeyinde anlamlı değildir. 15-19 yaş arasındaki bireylerin tümü obsesif-kompulsif belirtilere sahip olarak

bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki fark [$F_{(4-363)} = ,414, P >,05$] düzeyinde anlamlı değildir. 15-19 yaş arasındaki bireylerin tümü kişiler arası duyarlılık belirtilere sahip olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki fark [$F_{(4-363)} = 3,071, P <05$] düzeyinde 15 ile 18 yaşlarındaki bireylerden kaynaklanmaktadır. 15-19 yaş arasındaki bireylerin tümü depresyon belirtilere sahip olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki fark [$F_{(4-363)} = ,417, P >,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

15-19 yaş arasındaki bireylerin tümü anksiyete belirtilere sahip olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki fark [$F_{(4-363)} = ,480, P >,05$] düzeyinde anlamlı değildir. 15-19 yaş arasındaki bireylerin tümü öfke-düşmanlık belirtilere sahip olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki fark [$F_{(4-363)} = 1,668, P >,05$] düzeyinde anlamlı değildir. 15-19 yaş arasındaki bireylerin tümü fobik anksiyete belirtilere sahip değildir. Ortalamalar arasındaki fark [$F_{(4-363)} = 1,466, P >,05$] düzeyinde anlamlı değildir. 15-19 yaş arasındaki bireylerin tümü paranoid düşünce belirtilere sahip olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki fark [$F_{(4-363)} = ,147, P >,05$] düzeyinde anlamlı değildir. 15-19 yaş arasındaki bireylerin tümü Psikotizm belirtilere sahip değildir. Ortalamalar arasındaki fark [$F_{(4-363)} = ,886, P >,05$] düzeyinde anlamlı değildir.

3.3.17. Öğrencilerin kardeş sayıları ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 37. Öğrencilerin Kardeş Sayıları İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Değerleri		Farkın Kaynağı
						F	P	
Toplam ruh sağlığı	tek çocuk	46	1,02	,63				
	1-2 kardeş	176	1,09	,57				
	3-4 kardeş	133	1,09	,71	3-364	,151	,929	P>,05
	5+ kardeş	13	1,08	,58				
somatizasyon	tek çocuk	46	,96	,73				
	1-2 kardeş	176	,86	,62				
	3-4 kardeş	133	,93	,73	3-364	,456	,713	P>,05
	5+ kardeş	13	,97	,61				
obsesif-kompulsif	tek çocuk	46	1,34	,76				
	1-2 kardeş	176	1,39	,66				
	3-4 kardeş	133	1,37	,78	3-364	,080	,971	P>,05
	5+ kardeş	13	1,42	,79				
kişilerarası duyarlılık	tek çocuk	46	1,15	,76				
	1-2 kardeş	176	1,23	,71				
	3-4 kardeş	133	1,23	,80	3-364	,267	,849	P>,05
	5+ kardeş	13	1,09	,71				
depresyon	tek çocuk	46	1,01	,72				
	1-2 kardeş	176	1,09	,66				
	3-4 kardeş	133	1,05	,74	3-364	,212	,888	P>,05
	5+ kardeş	13	1,09	,66				
anksiyete	tek çocuk	46	,99	,75				
	1-2 kardeş	176	1,09	,69				
	3-4 kardeş	133	1,08	,84	3-364	,234	,873	P>,05
	5+ kardeş	13	1,04	,59				
öfke-düşmanlık	tek çocuk	46	1,22	,95				
	1-2 kardeş	176	1,34	,85				
	3-4 kardeş	133	1,28	,97	3-364	,295	,829	P>,05
	5+ kardeş	13	1,28	,93				
fobik-anksiyete	tek çocuk	46	,64	,63				
	1-2 kardeş	176	,66	,64				
	3-4 kardeş	133	,78	,79	3-364	1,084	,356	P>,05
	5+ kardeş	13	,55	,49				
paranoid düşünce	tek çocuk	46	1,09	,76				
	1-2 kardeş	176	1,25	,80				
	3-4 kardeş	133	1,25	,87	3-364	,507	,678	P>,05
	5+ kardeş	13	1,24	,71				
psikotizm	tek çocuk	46	,72	,70				
	1-2 kardeş	176	,83	,66				
	3-4 kardeş	133	,88	,74	3-364	,626	,599	P>,05
	5+ kardeş	13	,79	,64				

3.3.18. Öğrencilerin dünyaya geliş sıraları ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 38. Öğrencilerin Dünyaya Geliş Sıraları İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

	N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Degerleri		Farkin Kaynagi
					F	P	
Toplam ruh sagligi	ilk çocuk	183	1,09	,63			
	ortanca çocuk	125	1,06	,63			
	son çocuk	60	1,10	,62	2-365	,130	,878
soatizasyon	ilk çocuk	183	,92	,69			
	ortanca çocuk	125	,87	,66			
	son çocuk	60	,94	,67	2-365	,327	,721
obsesif-kompulsif	ilk çocuk	183	1,41	,73			
	ortanca çocuk	125	1,32	,68			
	son çocuk	60	1,41	,76	2-365	,641	,528
kisilerarasi duyarlik	ilk çocuk	183	1,25	,75			
	ortanca çocuk	125	1,18	,77			
	son çocuk	60	1,20	,73	2-365	,332	,718
depresyon	ilk çocuk	183	1,07	,70			
	ortanca çocuk	125	1,08	,71			
	son çocuk	60	1,02	,64	2-365	,150	,861
anksiyete	ilk çocuk	183	1,08	,75			
	ortanca çocuk	125	1,05	,75			
	son çocuk	60	1,10	,74	2-365	,110	,896
öfke-düşmanlik	ilk çocuk	183	1,33	,92			
	ortanca çocuk	125	1,25	,88			
	son çocuk	60	1,32	,93	2-365	,360	,698
fobik-anksiyete	ilk çocuk	183	,70	,70			
	ortanca çocuk	125	,69	,67			
	son çocuk	60	,71	,71	2-365	,032	,969
paranoid düşünce	ilk çocuk	183	1,20	,83			
	ortanca çocuk	125	1,22	,76			
	son çocuk	60	1,31	,89	2-365	,346	,708
psikotizm	ilk çocuk	183	,81	,70			
	ortanca çocuk	125	,81	,70			
	son çocuk	60	,91	,65	2-365	,454	,635

Dünyaya geliş sırası ile psikolojik belirtilere sahip olma durumu incelendiğinde, somatizasyon, fobik anksiyete ve Psikotizm belirtileri hiçbir grupta(ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk) olmadığı bulunmuştur. Diğer psikolojik (toplam ruh sağlığı, depresyon, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlık depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık ve paranoid düşünce) belirtilerine hepsinin sahip olduğu bulunmuştur. Dünyaya geliş sırasına göre psikolojik belirtilere sahip olma ve olmama durumu $P > ,05$ düzeyinde farklılık göstermemektedir.

3.3.19. Öğrencilerin özel ve devlet okul türleri ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 39. Öğrencilerin Özel ve Devlet Okul Türleri İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Değerleri

	okul türü	N	Ortalama	Std. Sapma
Toplam ruh sağlığı	devlet	297	1,09	,61
	özel	71	1,02	,71
somatizasyon	devlet	297	,91	,66
	özel	71	,87	,72
obsesif-kompulsif	devlet	297	1,41	,72
	özel	71	1,23	,73
kisilerarasi duyarlik	devlet	297	1,25	,71
	özel	71	1,10	,89
depresyon	devlet	297	1,09	,68
	özel	71	,95	,76
anksiyete	devlet	297	1,09	,75
	özel	71	,99	,74
öfke-düşmanlık	devlet	297	1,31	,87
	özel	71	1,25	1,05
fobik-anksiyete	devlet	297	,67	,66
	özel	71	,81	,82
paranoid düşünce	devlet	297	1,24	,78
	özel	71	1,16	,97
psikotizm	devlet	297	,81	,66
	özel	71	,89	,80

	t-değerleri		
	t	sd	P
Toplam ruh sağlığı	,882	366	,378
	,804	96,188	,424
somatizasyon	,513	366	,608
	,487	100,255	,627
obsesif-kompulsif	1,870	366	,062
	1,853	104,963	,067
kisilerarası duyarlık	1,518	366	,130
	1,323	92,457	,189
depresyon	1,591	366	,113
	1,485	98,464	,141
anksiyete	1,035	366	,301
	1,040	106,677	,300
öfke-düşmanlık	,540	366	,589
	,483	94,459	,630
fobik-anksiyete	-1,509	366	,132
	-1,317	92,547	,191
paranoid düşünce	,711	366	,477
	,623	92,844	,535
psikotizm	-,813	366	,417
	-,726	94,411	,469

Devlet ve özel okulda öğrenim gören öğrencilerin toplam ruh sağlığı ve ruh sağlığı alt boyutlarına ilişkin belirtilere sahip olma puan ortalamaları arasında $P > ,05$ düzeyinde fark anlamlı değildir. Ortalamalar incelendiğinde devlet okullarında okuyan öğrencilerin özel okullarda okuyan öğrencilere göre psikolojik belirtilere daha fazla sahip olduğu görülmektedir.

3.3.20. Öğrencilerin öğrenim gördükleri alanlar ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 40. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Alanlar İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F degerleri		Farkin Kaynagi
						F	P	
Toplam ruh sagligi	1. fen bilimleri	107	,97	,55				1<2
	2. sosyal bilimler	54	1,22	,49	2-565	3,137	,045	P<,05
	3. türçe-matematik	207	1,10	,69				
somatizasyon	1. fen bilimleri	107	,78	,56				
	2. sosyal bilimler	54	1,01	,65	2-565	2,983	,052	P>,05
	3. türçe-matematik	207	,94	,72				
obsesif-kompulsif	1. fen bilimleri	107	1,27	,66				
	2. sosyal bilimler	54	1,50	,62	2-565	2,227	,109	P>,05
	3. türçe-matematik	207	1,40	,77				
kisilerarsi duyarlik	1. fen bilimleri	107	1,11	,71				
	2. sosyal bilimler	54	1,37	,63	2-565	2,243	,108	P>,05
	3. türçe-matematik	207	1,23	,79				
depresyon	1. fen bilimleri	107	1,03	,64				
	2. sosyal bilimler	54	1,26	,62	2-565	2,492	,084	P>,05
	3. türçe-matematik	207	1,03	,73				
anksiyete	1. fen bilimleri	107	,94	,65				1<2
	2. sosyal bilimler	54	1,25	,59	2-565	3,269	,039	P<,05
	3. türçe-matematik	207	1,09	,82				
öfke-düsmanlik	1. fen bilimleri	107	1,17	,86				
	2. sosyal bilimler	54	1,43	,87	2-565	1,800	,167	P>,05
	3. türçe-matematik	207	1,33	,94				
fobik-anksiyete	1. fen bilimleri	107	,58	,56				
	2. sosyal bilimler	54	,76	,63	2-565	2,015	,135	P>,05
	3. türçe-matematik	207	,74	,76				
paranoid düşünce	1. fen bilimleri	107	1,12	,82				
	2. sosyal bilimler	54	1,44	,71	2-565	2,605	,075	P>,05
	3. türçe-matematik	207	1,22	,84				
psikotizm	1. fen bilimleri	107	,69	,59				
	2. sosyal bilimler	54	,89	,50	2-565	2,968	,053	P>,05
	3. türçe-matematik	207	,88	,77				

Öğrenim görülen alan (Fen bilimleri, Sosyal bilimleri ve Türkçe-Matematik) ile psikolojik belirtilere sahip olma durumu incelendiğinde, toplam ruh sağlığı belirtilerine sosyal ve Türkçe-matematik alanlarında okuyan öğrencilerde belirtiler gözlenmiştir. Somatizasyonla ilgili belirtilere sosyal bilimler alanında okuyan öğrencilerde, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlık, depresyon, öfke-düşmanlık, paranoid düşünce belirtilere her alanda öğrenim gören bireylerin sahip olduğu, anksiyete belirtilerine sosyal bilimler ve Türkçe-matematik alanlarında öğrenim gören öğrencilerde rastlanmıştır.

3.3.21. Öğrencilerin anne eğitim düzeyleri ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 41. Öğrencilerin Anne Eğitim Düzeyleri İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F Degerleri		Farkin Kaynagi
						F	P	
Toplam ruh sagligi	okur-yazar	12	,93	,58	2-365	1,601	,203	P>,05
	ilkokul	120	1,01	,66				
	ortaokul	236	1,12	,61				
soatizasyon	okur-yazar	12	,85	,77	2-365	,823	,440	P>,05
	ilkokul	120	,84	,68				
	ortaokul	236	,94	,67				
obsesif-kompulsif	okur-yazar	12	1,28	,76	2-365	,681	,507	P>,05
	ilkokul	120	1,32	,78				
	ortaokul	236	1,41	,69				
kisilerarasi duyarlik	okur-yazar	12	1,00	,64	2-365	,835	,435	P>,05
	ilkokul	120	1,18	,76				
	ortaokul	236	1,25	,75				
depresyon	okur-yazar	12	1,02	,67	2-365	1,150	,318	P>,05
	ilkokul	120	,99	,73				
	ortaokul	236	1,11	,68				
anksiyete	okur-yazar	12	,83	,70	2-365	2,763	,064	P>,05
	ilkokul	120	,97	,79				
	ortaokul	236	1,14	,73				
öfke-düsmanlik	okur-yazar	12	1,03	,79	2-365	1,590	,205	P>,05
	ilkokul	120	1,21	,92				
	ortaokul	236	1,36	,91				
fobik-anksiyete	okur-yazar	12	,38	,41	2-365	2,514	,082	P>,05
	ilkokul	120	,63	,67				
	ortaokul	236	,75	,71				
paranoid düşünce	okur-yazar	12	,89	,50	2-365	1,344	,262	P>,05
	ilkokul	120	1,19	,79				
	ortaokul	236	1,26	,84				
psikotizm	okur-yazar	12	,63	,64	2-365	1,532	,217	P>,05
	ilkokul	120	,76	,66				
	ortaokul	236	,87	,71				

Anne eğitim düzeyi ile psikolojik belirtilere sahip olma durumu incelendiğinde, toplam ruh sağlığına ilişkin belirtilere anne eğitim düzeyi

okur-yazar olan bireylerde belirtilere rastlanmamıştır. Somatizasyona ilişkin belirtilere hiçbir grupta rastlanmamıştır. Obsesif-kompulsif, öfke-düşmanlık, kişiler arası duyarlık belirtileri anne eğitim düzeyi okur-yazar, ilkokul ve ortaokul mezunu olan bütün bireylerde gözlenmiştir. Anksiyete belirtileri sadece anne eğitim düzeyi ortaokul olan bireylerde gözlenmiştir.

3.3.22. Öğrencilerin anne meslekleri ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 42. Öğrencilerin Anne Meslekleri İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Değerleri

	anne mesleği	N	Ortalama	Std. Sapma
Toplam ruh sağlığı	var	97	1,18	,597
	yok	271	1,04	,635
somatizasyon	var	97	,99	,676
	yok	271	,87	,670
obsesif-kompulsif	var	97	1,50	,671
	yok	271	1,33	,734
kisilerarasi duyarlik	var	97	1,29	,734
	yok	271	1,19	,754
depresyon	var	97	1,17	,669
	yok	271	1,03	,700
anksiyete	var	97	1,21	,729
	yok	271	1,02	,752
öfke-düşmanlık	var	97	1,44	,905
	yok	271	1,25	,905
fobik-anksiyete	var	97	,71	,753
	yok	271	,69	,670
paranoid düşünce	var	97	1,34	,819
	yok	271	1,19	,816
psikotizm	var	97	,90	,675
	yok	271	,80	,696

	t-degerleri		
	t	sd	P
Toplam ruh sagligi	1,917	366	,056
soatizasyon	1,504	366	,133
obsesif-kompulsif	1,936	366	,054
kisilerarasi duyarlik	1,154	366	,249
depresyon	1,663	366	,097
anksiyete	2,120	366	,035
ofke-dusmanlik	1,802	366	,072
fobik-anksiyete	,211	366	,833
paranoid dusunce	1,598	366	,111
psikotizm	1,149	366	,251

Anne mesleği olup/olmama durumuna göre bireylerin psikolojik belirti puan ortalamaları arasında fark olup olmama durumu incelendiğinde sadece anksiyete belirtileri arasındaki fark [$t_{(366)} = 2,210$, $P < ,05$] düzeyinde anne mesleği olmayanların lehinedir. Diğer belirti puan ortalamaları arasındaki fark $P > ,05$ düzeyinde anlamlı değildir.

3.3.23. Öğrencilerin baba eğitim düzeyleri ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 43. Öğrencilerin Baba Eğitim Düzeyleri İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F-Değerleri P	Farkın Kaynağı
Toplam ruh	okur-yazar	4	,85	,42			
	ilkokul	70	1,16	,74			
	ortaokul	53	1,02	,54			
	lise	140	1,03	,60	5-362	,488	P>,05
	üniversite	89	1,15	,63			
	Lisans üstü	12	,97	,65			
somatizasyon	okur-yazar	4	,63	,53			
	ilkokul	70	,99	,78			
	ortaokul	53	,86	,59			
	lise	140	,85	,65	5-362	,421	P>,05
	üniversite	89	,99	,68			
	Lisans üstü	12	,77	,57			
obsesif-kompulsif	okur-yazar	4	1,13	,22			
	ilkokul	70	1,48	,82			
	ortaokul	53	1,34	,61			
	lise	140	1,30	,73			
	üniversite	89	1,47	,68	5-362	,397	P>,05
	Lisans üstü	12	1,33	,78			
kisilerarası	okur-yazar	4	1,00	,51			
	ilkokul	70	1,36	,82			
	ortaokul	53	1,10	,67			
	lise	140	1,19	,73			
	üniversite	89	1,26	,78	5-362	,319	P>,05
	Lisans üstü	12	,97	,71			
depresyon	okur-yazar	4	,65	,39			
	ilkokul	70	1,15	,81			
	ortaokul	53	,94	,58			
	lise	140	1,05	,66	5-362	,355	P>,05
	üniversite	89	1,13	,71			
	Lisans üstü	12	,90	,71			

Tablo 43'ün Devamı

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F-Degerleri		Farkin Kayna gi
						F	P	
anksiyete	okur-yazar	4	,85	,79	5-362	,411	,841	P>,05
	ilkokul	70	1,11	,89				
	ortaokul	53	,98	,63				
	lise	140	1,07	,75				
	üniversite	89	1,12	,70				
	Lisans üstü	12	,95	,82				
öfke-düşmanlık	okur-yazar	4	,96	1,08	5-362	,924	,466	P>,05
	ilkokul	70	1,36	,98				
	ortaokul	53	1,31	,77				
	lise	140	1,20	,87				
	üniversite	89	1,43	,94				
	Lisans üstü	12	1,26	1,14				
fobik-anksiyete	okur-yazar	4	,43	,42	5-362	,387	,858	P>,05
	ilkokul	70	,72	,83				
	ortaokul	53	,71	,61				
	lise	140	,66	,66				
	üniversite	89	,75	,69				
	Lisans üstü	12	,57	,77				
		368	,70	,69				
paranoid düşünce	okur-yazar	4	1,08	,62	5-362	,561	,730	P>,05
	ilkokul	70	1,33	,85				
	ortaokul	53	1,19	,83				
	lise	140	1,17	,80				
	üniversite	89	1,25	,84				
	Lisans üstü	12	1,42	,86				
psikotizm	okur-yazar	4	,77	,84	5-362	,606	,695	P>,05
	ilkokul	70	,89	,77				
	ortaokul	53	,77	,60				
	lise	140	,79	,68				
	üniversite	89	,91	,70				
	Lisans üstü	12	,71	,65				

Baba eğitim düzeyi ile toplam ruh sağlığı ve alt boyutlara ilişkin belirtilere sahip olma/olmama durumu incelendiğinde, baba eğitim düzeyine göre toplam ruh sağlığı puan ortalamaları arasındaki fark [$F_{(5-362)} = ,886, P >,05$] düzeyinde anlamlı değildir. Ruh sağlığına ilişkin diğer alt boyut puan ortalamaları baba eğitim düzeyi açısından $P >,05$ düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Baba eğitim düzeyi bireylerin psikolojik belirtiler sahip olma düzeylerinde anlamlı bir faktör değildir.

3.3.24. Öğrencilerin Baba meslekleri ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 44. Öğrencilerin Baba Meslekleri İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F-Fegerleri		Farkin Kaynagi
						F	P	
Toplam ruh sagligi	1. serbest meslek	214	1,04	,594				
	2. memur	75	1,05	,553	3-364	1,830	,141	P>,05
	3. emekli	39	1,25	,769				
	4. özel sektör	40	1,19	,752				
somatizasyon	1. serbest meslek	214	,88	,651				
	2. memur	75	,84	,636	3-364	1,162	,324	P>,05
	3. emekli	39	1,04	,778				
	4. özel sektör	40	1,01	,742				
obsesif-kompulsif	1. serbest meslek	214	1,35	,701				
	2. memur	75	1,40	,669	3-364	,529	,663	P>,05
	3. emekli	39	1,50	,774				
	4. özel sektör	40	1,38	,863				
kisilerarasi duyarlik	1. serbest meslek	214	1,16	,693				
	2. memur	75	1,19	,713	3-364	2,067	,104	P>,05
	3. emekli	39	1,43	,916				
	4. özel sektör	40	1,38	,887				
depresyon	1. serbest meslek	214	1,01	,653				
	2. memur	75	1,03	,643	3-364	2,245	,083	P>,05
	3. emekli	39	1,30	,875				
	4. özel sektör	40	1,17	,765				
anksiyete	1. serbest meslek	214	1,03	,732				
	2. memur	75	1,05	,710	3-364	,955	,414	P>,05
	3. emekli	39	1,21	,860				
	4. özel sektör	40	1,19	,803				
öfke-düşmanlik	1. serbest meslek	214	1,25	,878				
	2. memur	75	1,32	,907	3-364	,690	,559	P>,05
	3. emekli	39	1,44	,963				
	4. özel sektör	40	1,41	1,017				
fobik-anksiyete	1. serbest meslek	214	,69	,669				
	2. memur	75	,63	,584	3-364	,641	,589	P>,05
	3. emekli	39	,81	,910				
	4. özel sektör	40	,75	,764				
paranoid düşünce	1. serbest meslek	214	1,16	,780				
	2. memur	75	1,18	,757	3-364	2,524	57,00	P>,05
	3. emekli	39	1,45	,906				
	4. özel sektör	40	1,45	,988				
psikotizm		368	1,23	,819				
	1. serbest meslek	214	,77	,653				1<3
	2. memur	75	,79	,596	3-364	2,662	,048	P<,05
	3. emekli	39	1,06	,847				3>1
4. özel sektör	40	,98	,831					

Baba mesleği ile psikolojik belirti puan ortalamaları karşılaştırıldığında; Psikotizm puan ortalamaları [$F_{(3-364)}= 2,662, P<,05$] düzeyinde serbest meslek ve emekli arasında babası serbest meslek mesleğine sahip bireylerin lehinedir. Toplam ruh sağlığı ve diğer alt boyut puan ortalamaları arasında $P>,05$ düzeyinde anlamlı bir fark yoktur.

3.3.25. Öğrencilerin algıladıkları sosyo-ekonomik düzey ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 45. Öğrencilerin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzey İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F-Değerleri		Farkın Kaynağı
						F	P	
Toplam ruh sağlığı	düşük	12	,772	,486	2-365	3,765	,024	1<2
	orta	297	1,121	,622				P<,05
	yüksek	59	,933	,648				
somatizasyon	düşük	12	,486	,284	2-365	5,020	,007	1<2
	orta	297	,954	,683				P<,05
	yüksek	59	,739	,629				
obsesif-kompulsif	düşük	12	1,133	,792	2-365	3,444	,033	1<2
	orta	297	1,425	,700				P<,05
	yüksek	59	1,186	,778				
kişilerarası duyarlılık	düşük	12	1,028	,670	2-365	3,151	,044	P<,05
	orta	297	1,266	,741				3<2
	yüksek	59	1,017	,777				
depresyon	düşük	12	,724	,483	2-365	5,004	,007	1<2
	orta	297	1,120	,698				P<,05
	yüksek	59	,862	,661				
anksiyete	düşük	12	,733	,732	2-365	2,376	,094	P>,05
	orta	297	1,109	,753				
	yüksek	59	,951	,718				
öfke-düşmanlık	düşük	12	1,083	,976	2-365	2,057	,129	P>,05
	orta	297	1,348	,885				
	yüksek	59	1,110	,991				
fobik-anksiyete	düşük	12	,440	,500	2-365	,843	,431	P>,05
	orta	297	,705	,682				
	yüksek	59	,702	,773				
paranoid düşünce	düşük	12	1,056	,722	2-365	,821	,441	P>,05
	orta	297	1,253	,795				
	yüksek	59	1,130	,949				
psikotizm	düşük	12	,533	,464	2-365	2,313	,100	P>,05
	orta	297	,864	,705				
	yüksek	59	,714	,636				

Algılanan sosyo-ekonomik düzey ile toplam ruh sağlığı ve alt boyutlara ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için yapılan analizler, toplam ruh sağlığı puan ortalamaları [$F_{(2-365)} = 3,765, P < ,05$] düzeyinde düşük-orta sosyo ekonomik düzey arasında düşük lehine, somatizasyon belirti puan ortalamaları düşük-orta sosyo ekonomik düzey arasında düşük lehine [$F_{(2-365)} = 5,020, P < ,05$] , obsesif-kompulsif belirti puan ortalamaları düşük-orta sosyo ekonomik düzey arasında düşük lehine [$F_{(2-365)} = 3,444, P < ,05$] , depresyon belirti puan ortalamaları düşük-orta sosyo ekonomik düzey arasında düşük lehine [$F_{(2-365)} = 5,004, P < ,05$] anlamlı bulunmuştur. Kişiler arası duyarlık puan ortalamaları arasındaki fark orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyler arasında [$F_{(2-365)} = 2,365, P < ,05$] düzeyinde yüksek olanların lehinedir.

3.3.26. Öğrencilerin algıladıkları akademik başarı düzeyi ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 46. Öğrencilerin Algıladıkları Akademik Başarı Düzeyi İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F-Degerleri		Farkin Kaynagi
						F	P	
Toplam ruh sağlığı	düçük	12	,979	,514	2-365	1,86	,157	P>,05
	orta	274	1,11	,649				
	yüksek	82	,971	,559				
somatizasyon	düçük	12	,813	,401	2-365	1,45	,235	P>,05
	orta	274	,939	,706				
	yüksek	82	,801	,578				
obsesif-kompulsif	düçük	12	1,17	,638	2-365	1,63	,196	P>,05
	orta	274	1,41	,730				
	yüksek	82	1,27	,692				
kisilerarası duyarlık	düçük	12	1,05	,535	2-365	1,46	,232	P>,05
	orta	274	1,25	,776				
	yüksek	82	1,11	,674				
depresyon	düçük	12	1,01	,647	2-365	1,82	,163	P>,05
	orta	274	1,10	,705				
	yüksek	82	,940	,655				
anksiyete	düçük	12	,883	,565	2-365	1,58	,207	P>,05
	orta	274	1,11	,773				
	yüksek	82	,966	,684				
öfke-düşmanlık	düçük	12	1,25	,869	2-365	,660	,517	P>,05
	orta	274	1,33	,894				
	yüksek	82	1,20	,962				
fobik-anksiyete	düçük	12	,560	,478	2-365	,651	,522	P>,05
	orta	274	,718	,716				
	yüksek	82	,639	,635				
paranoid düşünce	düçük	12	1,13	,731	2-365	,043	,669	P>,05
	orta	274	1,24	,830				
	yüksek	82	1,16	,799				
psikotizm	düçük	12	,825	,614	2-365	2,91	,056	P>,05
	orta	274	,877	,720				
	yüksek	82	,668	,575				

Algılanan akademik başarı ile toplam ruh sağlığı ve diğer alt boyutlara ilişkin belirti puan ortalamaları karşılaştırıldığında; akademik başarısını

düşük, orta ve yüksek olarak algılayan bireylerin toplam ruh sağlığı ve alt boyutlar puan ortalamaları arasında $P>,05$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ortalamalar incelendiğinde, akademik başarı düzeyini yüksek olarak algılayan bireylerin ruh sağlığının bozulduğuna ilişkin belirtilere daha az sahip oldukları bulunmuştur.

3.3.27. Öğrencilerin seçmeyi düşündükleri meslekler ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 47. Öğrencilerin Seçmeyi Düşündükleri Meslekler İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin F Değerleri

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F-Degerleri		Farkin Kaynagi
						F	P	
Toplam ruh sağlığı	mühendislik	13	1,043	,632	4-363	,597	,665	P>0,5
	doktor	84	1,129	,629				
	mimarlik	89	1,124	,563				
	eczacilik	22	,948	,528				
	hukuk	36	1,072	,805				
somatizasyon	mühendislik	13	,847	,657	4-363	,912	,457	P>0,5
	doktor	84	1,014	,694				
	mimarlik	89	,904	,614				
	eczacilik	22	,814	,662				
	hukuk	36	,924	,822				
obsesif-kompulsif	mühendislik	13	1,342	,697	4-363	,550	,699	P>0,5
	doktor	84	1,443	,781				
	mimarlik	89	1,424	,639				
	eczacilik	22	1,291	,753				
	hukuk	36	1,292	,840				
kişilerarasii duyarlılık	mühendislik	13	1,204	,777	4-363	,663	,618	P>0,5
	doktor	84	1,218	,720				
	mimarlik	89	1,311	,680				
	eczacilik	22	1,126	,722				
	hukuk	36	1,099	,886				
depresyon	mühendislik	13	1,040	,695	4-363	,562	,691	P>0,5
	doktor	84	1,105	,723				
	mimarlik	89	1,128	,660				
	eczacilik	22	,965	,636				
	hukuk	36	,974	,747				

		N	Ortalama	Std. Sapma	sd	F-Degerleri		Farkin Kaynagi
						F	P	
anksiyete	mühendislik	137	1,027	,729	4-363	,587	,673	P>,05
	doktor	84	1,157	,752				
	mimarlik	89	1,097	,707				
	eczacilik	22	,941	,711				
	hukuk	36	1,058	,945				
öfke-düşmanlik	mühendislik	137	1,292	,954	4-363	,300	,878	P>,05
	doktor	84	1,339	,902				
	mimarlik	89	1,345	,850				
	eczacilik	22	1,144	,775				
	hukuk	36	1,236	,984				
fobik-anksiyete	mühendislik	137	,648	,681	4-363	1,939	,103	P>,05
	doktor	84	,730	,666				
	mimarlik	89	,735	,614				
	eczacilik	22	,403	,378				
	hukuk	36	,881	1,016				
paranoid düşünce	mühendislik	137	1,146	,831	4-363	,725	,575	P>,05
	doktor	84	1,252	,795				
	mimarlik	89	1,322	,815				
	eczacilik	22	1,159	,750				
	hukuk	36	1,278	,885				
psikotizm	mühendislik	137	,798	,684	4-363	1,368	,245	P>,05
	doktor	84	,868	,684				
	mimarlik	89	,843	,631				
	eczacilik	22	,568	,457				
	hukuk	36	,981	,935				

Seçilmesi düşünülen meslek ile toplam ruh sağlığı ve alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında, seçilecek meslek ile toplam ruh sağlığı puan ortalamaları ve diğer alt boyutların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($P>,05$). Bir başka deyişle seçilmesi düşünülen meslek ruh sağlığına ilişkin belirtilere sahip olmada bir faktör değildir.

3.3.28. Öğrencilerin bir hastalığa sahip olup olmama durumu ile ruh sağlığı belirtileri arasındaki ilişkiye ait bulgular.

Tablo 48. Öğrencilerin Bir Hastalığa Sahip Olup Olmama Durumu İle Psikolojik Belirti Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Değerleri

	HASTALIK	N	Ortalama	Std. Sapma	t-Degerleri
Toplam ruh sağlığı	var	46	1,334	,596	t=2,97, sd=366
	yok	322	1,043	,624	P<,05
somatizasyon	var	46	1,361	,643	t=5,07, sd=366
	yok	322	,839	,652	P<,001
obsesif-kompulsif	var	46	1,530	,696	t=1,54, sd=366
	yok	322	1,355	,722	P>,05
kişilerarası-duyarlılık	var	46	1,461	,748	t=2,37, sd=366
	yok	322	1,183	,744	P<0,5
depresyon	var	46	1,279	,680	t=2,24, sd=366
	yok	322	1,035	,692	P<,05
anksiyete	var	46	1,409	,732	t=3,30, sd=366
	yok	322	1,023	,741	P<,05
öfke-düşmanlık	var	46	1,612	,923	t=2,50, sd=366
	yok	322	1,257	,898	p<,05
fobik-anksiyete	var	46	,885	,711	t=1,99, sd=366
	yok	322	,669	,686	p<0,5
paranoid düşünce	var	46	1,438	,844	t=1,88, sd=366
	yok	322	1,196	,812	p>0,5
psikotizm	var	46	,939	,686	t=1,15, sd=366
	yok	322	,813	,691	P>,05

Bir hastalığa sahip olma ile psikolojik belirti puan ortalamaları incelendiğinde, toplam ruh sağlığı puan ortalamaları [$t_{(366)}=2,97$, $P<,05$] düzeyinde hastalığı olmayanların lehinedir. Somatizasyon puan ortalamaları arasındaki fark [$t_{(366)}=5,07$, $P<,001$] düzeyinde hastalığı olmayanların lehinedir. Fobik anksiyete puan ortalamaları arasındaki fark [$t_{(366)}=1,99$, $P<,05$] düzeyinde hastalığı olmayanların lehinedir. Diğer belirti puan ortalamaları arasındaki fark $P>,05$ düzeyinde anlamlı değildir.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma, ortaöğretim öğrencilerinin kendilerini diğer bireylerle kıyaslamaları sonucu sosyal karşılaştırma düzeylerinin psikolojik belirtileri üzerine etkilerini tespit etmek ve aynı zamanda Kişisel Bilgi Formunda bazı değişkenlerin sosyal karşılaştırma ile öğrencilerin psikolojik belirtileri üzerinde anlamlı bir etkiye sebep olup olmadığına bakılmak üzere ortaya konulmuştur. Elde edilen verilerin istatistiksel analizi yapılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma bulgularına göre;

1. Öğrencilerin sosyal karşılaştırma düzeyi arttıkça psikolojik belirtilerde azalma vardır. Bu bağlamda negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir. Sosyal karşılaştırma ölçeği, bireyin kendisine yönelik olumlu ve olumsuz değerlendirmelerinin düzeyini belirlediğinden, kendisini diğerleriyle karşılaştırırken önemli kişilik boyutlarında olumlu değerlendirmeler yapmış olması bireyin ruh sağlığını olumlu yönde etkilemektedir.

Bulguya göre, bireyin yaptığı sosyal karşılaştırmalar sonucu kendisini diğerlerinden yetersiz hissettiği noktada psikolojik belirtiler göstermesi mümkündür. Diğer taraftan psikolojik belirtilerin varlığının da sosyal karşılaştırmaların düzeyini düşüren bir etkiye sahip olduğu söylenebilir.

2. Sosyal karşılaştırma ile psikolojik belirti alt ölçekleri arasındaki ilişkiye bakıldığında; toplam ruh sağlığı, somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlık, depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık (hostilite), fobik anksiyete, paranoid düşünce ve Psicotizm belirtilerine sosyal karşılaştırma düzeyleri yüksek olan bireylerde rastlanmamıştır. Sosyal karşılaştırma düzeyi orta ve düşük olan bireylerde ise psikolojik belirtiler gözlenmektedir.

Swallow ve Kuiper (1990),depresyondaki bireylerin depresyonda olmayanlara göre daha az sosyal karşılaştırma eğiliminde olduklarını

saptamışlardır. Çünkü depresyonlu bireyler karşılaştırmaların göstereceği sonuçlar hakkında olumsuz beklentilere sahiptirler. Kendini önemsiz ya da kendinde bir yetersizlik olduğunu gören insanların yaptığı iki şeyden biri; ya sosyal karşılaştırma yapmaktan kaçınma ya da aşağı doğru bir karşılaştırma yapmaktır. Bu bağlamda yapılan sosyal karşılaştırmalar bireyin kişiliği ile uyumludur.

Temel gereksinimlerden biri olan kendini gerçekleştirme gereksinmesi çocukluk döneminde, ana-baba ile olan etkileşimleri sonucu gelişmeye başlar. Toplumsal etkileşim sonucu birey kendini sevilen ya da sevilmeyen, istenen ya da istenmeyen, kabul edilen ya da kabul edilmeyen, değerli ya da değersiz, yetenekli ya da yeteneksiz olarak değerlendirir. Bunlar bireyin kendini gerçekleştirme derecesini ifade eden kanaatleridir. Birey ne kadar çok olumlu sıfatlara sahipse olumsuzluğun çokluğu oranında da psikolojik belirtilerde artış olduğu söylenebilir.

3. Kız ve erkek öğrencilerin sosyal karşılaştırma düzeyleri karşılaştırıldığında, farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

Bireylerin ergenlik döneminde olmaları sebebiyle benzer özelliklere sahip olacakları düşüncesinden hareketle kız ve erkek öğrencilerin ortak karşılaştırmaları yapmış olması sonucuna varılabilir.

Erözkan'ın (2004) lise öğrencilerinin sosyal karşılaştırma ve depresyon düzeylerinin demografik değişkenler açısından incelendiği çalışmasında da araştırmamızın sonucunu destekler nitelikte, kız ve erkek öğrenciler arasında sosyal karşılaştırma üzerinde farklılığa rastlanmamıştır.

4. Yaş ile sosyal karşılaştırma düzeyleri karşılaştırıldığında, farkın anlamlı olmadığı gözlenmiştir.

Bireylerin ergenlik döneminde benzer özellikleri taşıdıkları ve yine dönem niteliği olarak kendilerine ilişkin ortak algıya sahip oldukları göz önüne alınarak yaş değişkeninin sosyal karşılaştırmada önemli bir faktör olmadığı sonucu çıkarılabilir ancak çeşitli araştırmalarda bunun aksi yönde sonuçlara ulaşılmıştır.

Erözkan (2004), çalışmasında yaş ve sosyal karşılaştırmaya ilişkin farklılığın çıkmış olmasının temel nedeni olarak, lise 3. sınıf öğrencilerinin ortalamalarının yüksek oluşu, lise son sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara göre kişiler arası, duygusal, okul ve aile içi ilişkilerine yönelik daha net ve tutarlı yorumlar getirerek kendilerini ve yaşamlarını daha pozitif yönlendirebileceklerini varsaymıştır.

5. Kardeş sayısına ve dünyaya geliş sırasına göre sosyal karşılaştırma düzeyine bakıldığında farkın anlamlı olmadığı tespit edilmiştir.

6. Farklı Alan türlerinde öğrenim gören bireylerin sosyal karşılaştırma düzeyleri karşılaştırıldığında, anlamlı olmadığı bulunmuştur.

7. Anne eğitim düzeyleri ile sosyal karşılaştırma düzeyleri karşılaştırıldığında anne eğitim düzeyi arttıkça sosyal karşılaştırma düzeyleri de artış göstermektedir.

Annenin çocukla daha fazla vakit geçiriyor olması çocuğun eğitiminde annenin etkisinin önemini de göstermektedir. Anne eğitim düzeyi arttıkça buna bağlı olarak, ergenlik döneminde yaşanacak olası olumsuzlukların daha hafif atlatılması ve gencin kendine ilişkin algısının da olumlu etkilenmesi neticesinde sosyal karşılaştırma düzeyinin yüksek olduğu sonucu çıkarılabilir.

8. Anne mesleğine göre bireylerin sosyal karşılaştırma düzeyleri karşılaştırıldığında, anne mesleği olan bireylerin sosyal karşılaştırma düzeyleri ile anne mesleği olmayan bireylerin sosyal karşılaştırma düzeyleri arasında farkın anlamlı olmadığı bulunmuştur.

9. Baba eğitim düzeyi ile sosyal karşılaştırma düzeyleri karşılaştırıldığında, Baba eğitim düzeyi arttıkça sosyal karşılaştırma düzeyi düşmektedir.

Baba eğitim düzeyi yükseldikçe ergenden beklentilerin artması ergen üzerinde bir baskı oluşturabileceğinden ve bu baskıdan kaynaklı, başarabileceği durumlarda dahi başarısız olunması ergenin kendi kişilik

özellikleri üzerinde olumsuz algıya sahip olmasına sebep olabileceği varsayılmaktadır.

10. Baba mesleği ile sosyal karşılaştırma düzeyleri karşılaştırıldığında, fark anlamlı değildir.

11. Sosyo-ekonomik düzeyi algılama artıkça sosyal karşılaştırma düzeyi düşmektedir.

Yapılan araştırmalarda Sosyo-ekonomik düzey sosyal karşılaştırma düzeyini etkileyen bir faktör olarak görülmektedir.

Erözkan (2004), çalışmasında yüksek sosyo-ekonomik düzeyli bireylerin ortalamaları düşük ve orta sosyo-ekonomik düzeyli bireylere göre daha yüksek olduğunu gözlemiş ve bunun nedenleri arasında, sahip oldukları olanaklar bağlamında yüksek sosyo-ekonomik düzeyli bireylerin kendilerini daha iyi hissetmeleri, kendilerine daha çok güvenmeleri, ekonomik yapıları gereği, elde edebilirlikleri bağlamında daha güçlü, cesur, kabul görebilen bireyler olarak algıladıkları gösterilebilir denmiştir. Bu görüşe katılmakla birlikte araştırmamızın aksi yönde bir sonuç verdiği gözlenmiştir.

12. Algılanan akademik başarı ile sosyal karşılaştırma puan ortalamaları karşılaştırıldığında en yüksek ortalamaya akademik başarısını yüksek olarak algılayan bireyler olduğu bulunmuştur.

Bu durum, bireylerin akademik başarının getirdiği kendine güven duygusuyla, kendilerini yeterli görebilen ve takdir edilen bireyler olarak algılamaları neticesinde yapılan karşılaştırmada, olumlu kişilik özelliklerinin tercihinin sonucu olduğu kabul edilebilir. Bu bağlamda başarı duygusunun bireylerin kendilerini değerlendirme sürecinde önemli etkiye sahip olduğu söylenebilir.

13. Bir hastalığa sahip olan bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamaları, bir hastalığa sahip olmayan bireylerin sosyal karşılaştırma puan ortalamalarından daha yüksek bulunmuştur.

Bu durum karşılaştırma yapılırken var olan hastalığın ortaya çıkardığı psikolojik belirtilerle baş edebilme noktasında benliği güçlendirmek amacıyla olumlu kişilik özelliklerinin tercih edilmiş olduğu varsayılabilir.

14. Kız ve erkek öğrencilerin psikolojik belirtiler sahip olma puan ortalamaları karşılaştırıldığında, kız öğrencilerin toplam ruh sağlığı, somatizasyon, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlık, depresyon, anksiyete, öfke-düşmanlık, fobik anksiyete ve paranoid düşünce belirtilerine erkek öğrencilerden daha fazla sahip oldukları bulunmuştur.

Çeşitli araştırmada da bu bulguya paralel sonuçlar çıkmıştır. Düzgün (1995), yaptığı araştırmada kız öğrencilerin hostilete, somatizasyon, depresyon, anksiyete, olumsuz benlik belirti düzeyi, erkek öğrencilerinkine göre daha yüksek bulunmuştur. Ciğerci (2006), tarafından yapılan araştırma da grubun genelinde kızların erkeklere oranla depresyon, obsesif-kompulsif bozukluk, kişiler arası duyarlılık ve anksiyete düzeylerinin daha fazla olduğu bulunmuştur. Güven (2008), psikolojik belirtiler açısından kız ve erkek ergenler arasında farklılıklar olduğu, kız ergenlerin anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilete, genel stres düzeylerinin, erkek ergenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kızların erkeklerden daha duygusal olması, zorlayıcı durumlarda daha kolaylıkla incinebilirlikleri, kızların yetiştirilme tarzları, toplumsal baskı ve toplumun cinsiyet kaynaklı beklentilerinin farklılığı buna sebep gösterilebilir.

15. Yaş ile ruh sağlığı belirtilerine sahip olma durumu karşılaştırıldığında; toplam ruh sağlığı belirtilerine bütün yaşlarda rastlanmıştır.

Somatizasyon belirtilerine sadece 19 yaşındaki bireylerin sahip olduğu, 15-19 yaş arasındaki bireylerin tümü obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlık, depresyon, anksiyete, öfke-düşmanlık, paranoid düşünce belirtilerine sahip olarak bulunmuştur.

Lise öğrencilerinin ergenlik dönemini yaşayan bireyler oldukları göz önüne alındığında doğal bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında bu

bulgu ergenlerin sorunlarla başa çıkma yöntemlerinde yetersiz olduklarını göstermektedir.

16. Dünyaya geliş sırası ile psikolojik belirtilere sahip olma durumu incelendiğinde, somatizasyon, fobik anksiyete ve psikotizm belirtileri hiçbir grupta (ilk çocuk, ortanca çocuk ve son çocuk) olmadığı bulunmuştur. Diğer psikolojik (toplam ruh sağlığı, depresyon, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlık depresyon, anksiyete, öfke ve düşmanlık ve paranoid düşünce) belirtilerine hepsinin sahip olduğu bulunmuştur. Dünyaya geliş sırasına göre psikolojik belirtilere sahip olma ve olmama durumu farklılık göstermemektedir.

17. Devlet ve özel okulda öğrenim gören öğrencilerin toplam ruh sağlığı ve ruh sağlığı alt boyutlarına ilişkin belirtilere sahip olma puan ortalamaları arasında fark anlamlı değildir. Ortalamalar incelendiğinde devlet okullarında okuyan öğrencilerin özel okullarda okuyan öğrencilere göre psikolojik belirtilere daha fazla sahip olduğu görülmektedir.

18. Öğrenim görülen alan (fen bilimleri, sosyal bilimleri ve Türkçe-matematik) ile psikolojik belirtilere sahip olma durumu incelendiğinde, toplam ruh sağlığı belirtilerine sosyal ve Türkçe-matematik alanlarında okuyan öğrencilerde belirtiler gözlenmiştir. Somatizasyonla ilgili belirtilere sosyal bilimler alanında okuyan öğrencilerde, obsesif-kompulsif, kişiler arası duyarlık, depresyon, öfke-düşmanlık, paranoid düşünce belirtilere her alanda öğrenim gören bireylerin sahip olduğu, anksiyete belirtilerine sosyal bilimler ve Türkçe-matematik alanlarında öğrenim gören öğrencilerde rastlanmıştır.

Öğrenim görülen alanlara göre farkın kaynağı olan grupların; üniversite sınavlarıyla bağlantılı olarak, geleceğe ilişkin meslek edinme kaygısı yaşadıklarına, kendilerini daha fazla yetersiz hissetmelerine, karamsarlık ve daha fazla bedensel şikâyet belirtmelerine yol açmış olabilir.

19. Anne eğitim düzeyi ile psikolojik belirtilere sahip olma durumu incelendiğinde, toplam ruh sağlığına ilişkin belirtilere anne eğitim düzeyi okur-yazar olan bireylerde belirtilere rastlanmamıştır. Somatizasyona

ilişkin belirtilere hiçbir grupta rastlanmamıştır. Obsesif-kompulsif, öfke-düşmanlık, kişiler arası duyarlık belirtileri anne eğitim düzeyi okur-yazar, ilkokul ve ortaokul mezunu olan bütün bireylerde gözlenmiştir. Anksiyete belirtileri sadece anne eğitim düzeyi ortaokul olan bireylerde gözlenmiştir. Anne eğitim düzeyi ile psikolojik belirtilerin görülme ilişkisi anlamlı düzeye ulaşmamıştır.

20. Anne mesleği olup olmama durumuna göre bireylerin psikolojik belirti puan ortalamaları arasında fark olup olmama durumu incelendiğinde; sadece anksiyete belirtileri arasındaki fark anne mesleği olmayanların lehinedir. Diğer belirti puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı değildir.

21. Baba eğitim düzeyi ile toplam ruh sağlığı ve alt boyutlara ilişkin belirtilere sahip olma olmama durumu incelendiğinde, baba eğitim düzeyine göre toplam ruh sağlığı arasındaki fark anlamlı değildir. Ruh sağlığına ilişkin diğer alt boyut puan ortalamaları baba eğitim düzeyi açısından anlamlı bulunmamıştır. Baba eğitim düzeyi bireylerin psikolojik belirtiler sahip olma düzeylerinde anlamlı bir faktör değildir.

22. Baba mesleği ile psikolojik belirti puan ortalamaları karşılaştırıldığında psikotizm serbest meslek ve emekli arasında babası serbest meslek mesleğine sahip bireylerin lehinedir. Toplam ruh sağlığı ve diğer alt boyutları arasında anlamlı bir fark yoktur.

23. Algılanan sosyo-ekonomik düzey ile toplam ruh sağlığı ve alt boyutları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını test etmek için yapılan analizler, düşük-orta sosyo ekonomik düzey arasında düşük lehine, somatizasyon belirti puan ortalamaları düşük-orta sosyo-ekonomik düzey arasında düşük lehine, obsesif-kompulsif belirti puan ortalamaları düşük-orta sosyo ekonomik düzey arasında düşük lehine, depresyon belirti puan ortalamaları düşük-orta sosyo ekonomik düzey arasında düşük lehine anlamlı bulunmuştur. Kişiler arası duyarlık puan ortalamaları arasındaki fark orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyler arasında yüksek olanların lehinedir.

Yapılan araştırmalar, düşük ekonomik düzeyin bireylerin ruh sağlığını olumsuz olarak etkilediği yönündedir. Bu bağlamda, düşük ekonomik durumun çöküntü, depresyon ve güvensizlikle ilişkili olduğunu belirtmişlerdir (Erözkan, 2004; Kulaksızoğlu, 2002). Çalışmamızın bu sonucu aynı paralellikte değildir.

Bunun yanında düşük ve orta ekonomik düzeydeki bireylerin kişilerarası duyarlık puanlarının daha yüksek düzeyde olması insanlar tarafından eleştirilme kaygısını daha fazla taşıyor olmalarından kaynaklanabilir. Bu anlamda diğerlerinden onay görmemeye ilişkin taşıdıkları kaygı nedeniyle kusursuz olma, kusursuz görünme çabaları ve hatalarını gizleme isteği de kişilerarası duyarlık düzeylerinde belirleyici bir etkiye sahip olabilir.

24. Algılanan akademik başarı ile toplam ruh sağlığı ve diğer alt boyutlara ilişkin belirti puan ortalamaları karşılaştırıldığında; akademik başarısını düşük, orta ve yüksek olarak algılayan bireylerin toplam ruh sağlığı ve alt boyutlar puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ortalamalar incelendiğinde, Akademik başarı düzeyini yüksek olarak algılayan bireylerin ruh sağlığının bozulduğuna ilişkin belirtilere daha az sahip oldukları gözlenmiştir.

Akademik başarısını yüksek olarak algılayan bireylerin sosyal karşılaştırma düzeylerinin de yüksek olduğu bulgusundan hareketle, akademik başarının bireylerin kendine güven duygularını yükselttiği, kendilerini daha yeterli görmelerinin sonucu olarak kabul edilebilir. Bunun yanında ergenlerin yaşadığı sorunların onların uyum düzeylerini etkilediği kadar başarılarını da etkilediği sonucu çıkarılabilir.

25. Seçilmesi düşünölen meslek ile toplam ruh sağlığı ve alt boyut puan ortalamaları karşılaştırıldığında, seçilecek meslek ile toplam ruh sağlığı puan ortalamaları ve diğer alt boyutların puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bir başka deyişle seçilmesi düşünölen meslek ruh sağlığına ilişkin belirtilere sahip olmada etkili bir faktör değildir.

26. Bir hastalığa sahip olma ile psikolojik belirti puan ortalamaları incelendiğinde, toplam ruh sağlığı puan ortalamaları hastalığı

olmayanların lehinedir. Somatizasyon puan ortalamaları arasındaki fark hastalığı olmayanların lehinedir. Fobik anksiyete puan ortalamaları arasındaki fark hastalığı olmayanların lehinedir. Diğer belirti puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı değildir.

Bu durum ergende var olan hastalığın ruh sağlığını koruma bağlamında bireyi yetersiz bıraktığı, bedensel sağlıkta kendilerini eksik görmelerinin psikolojik belirti düzeylerini artırdığı varsayılabilir.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre gelecek araştırmalara, eğitim ve uygulamaya yönelik olarak aşağıdaki öneriler yapılmıştır.

1. Sosyal karşılaştırmaları bağlamında psikolojik belirtiler gösteren bireyler için bireysel veya grupta danışma seansları düzenlenerek bu bireylerin olumsuz sosyal karşılaştırmaları neticesinde ortaya çıkan problemlerinin farkına vararak çözüm üretmeleri sağlanabilir.

2. Kişinin yaptığı sosyal karşılaştırmalar kişiliğin oluşması ve gelişimini etkileyen bir unsur olsa da öğretmenlerin ve anne-babaların çocuklar arasında karşılaştırmalar yaparken, bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak her öğrencinin kendisine özgü bir kişilik yapısı olduğu unutulmamalı ve çocuklarını başkalarıyla kıyaslamamaları dikkat edilmesi gereken noktalardan biridir.

3. Anne-babaların ve öğretmenlerin gençleri sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılmaları yönünde desteklemeleri onların yeteneklerinin keşfi için faydalı olacaktır.

4. Sınıf rehber öğretmenleri ve branş öğretmenlerinin psikolojik danışmanla birlikte hareket ederek, öğrencilerini ilgi ve yetenekleri doğrultusunda desteklemeli, gencin kendisini tanıması anlamında genel ve özel yeteneklerini, ilgilerini, kişilik özelliklerini bilmesi amacıyla uygun ölçme araçlarının kullanılması bireysel psikolojik danışma, grupta psikolojik danışma ve grup rehberliği çalışmaları yapmaları yararlı olacaktır. Bu bağlamda bireyin kendine ait birtakım özelliklerinin nesnel ölçütlerle belirlenmesi bireyin yine kendisi hakkında yanlış değerlendirmeler yapmasını önleyebilir. Performansı ve yetenekleri konusunda daha gerçekçi kanılara varıp benzer özellikte bireylerle karşılaştırmaya girebilir.

5. Öğrencilerin psikolojik sorunlarının çevre ve toplumsal faktörlerden de etkilenebileceği dikkate alınır. Bu bağlamda Psikolojik belirti

düzeylerindeki artış sosyal karşılaştırmalarda olumsuz sonuçlar doğuracağından; anne-babaların beklenti konusunda çocuğun yeteneklerinin üstünde ya da yapabileceklerinin üstünde beklentiye girmeleri gençte psikolojik baskı oluşturacaktır. Yine anne- babaların her koşulda sevgi göstermeleri gencin kişiliğine olumlu katkı sağlayacaktır. Aile danışmanlığı merkezleri yaygınlaştırılmalı, ailelerin ihtiyaç duyduklarında bu merkezlerden yardım almaları sağlanmalıdır

6. Okullarımızda rehber öğretmenlerin sayılarının yetersiz olduğu bilinmektedir. Okullardaki rehber öğretmenlerin sayılarının ve niteliklerinin artırılması, okul yöneticilerinin rehberlik hizmetlerine ilişkin eksiklikleri gidermeleri verilecek hizmetlerin daha sağlıklı yapılmasına yardım edecektir.

7. İleriki çalışmalarda sosyal karşılaştırma ihtiyacına sebep olan unsurlar ve sosyal karşılaştırmaların yönüne dikkat çeken çalışmaların yapılması literatüre büyük katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

8. Bu çalışma Sakarya ili ortaöğretim öğrencileri ile sınırlıdır. Araştırma, üniversite öğrencileriyle genişletilebilir. Elde edilecek sonuçlar, üniversite yaşamının, öğrencilerin sosyal karşılaştırma düzeyleri üzerindeki etkisinin görülmesini sağlayacaktır. Bu araştırma öğrencilere yönelik yapılacak daha sonraki araştırmalara da ön çalışma niteliğindedir.

KAYNAKÇA

ADAMS, James (1995), *Ergenliği Anlamak*, 1.Baskı, Çev., Bekir Onur, İmge Kitabevi, Ankara.

ALADAĞ, Banu (2000), *Yatan ve Ayakta Tedavi Gören Hastaların Sosyal Destek ve Sosyal Karşılaştırma Düzeyleri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ALICKE, M. D., LoSchiavo, F. M., Zerbst, J., & Zhang, S. (1997), "The person who outperforms me is a genius: Maintaining perceived competence in upward social comparison", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 73, s.781-789.

ALPARSLAN, Neşe, S. Yaşar, E. Dereli, F. Turan (2003), Sağlık Yüksekokulu ve Teknik Eğitim Fakültesi Öğrencilerinde Görülen Depresif Belirtiler ve Bunu Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*

<http://www.hemargedergi.org/2008/vol10no2-5.pdf> 20.04.2010

ALTUNIŞIK, Remzi, R. Coşkun, S. Bayraktaroğlu, E. Yıldırım (2004), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, 3.Baskı, Avcı Ofset, İstanbul.

ALTERMATT, E. Rydell, Pomerantz, M. Eva (2005), "The Implications of Having High-achieving Versus Low-achieving Friends: A Longitudinal Analysis" *Social Development*; Vol.14, No. 1, s.61-81.

ANTONY, M. Martin, Rowa, Karen, Liss, Andrea, Swallow, R.Stephen, Swinson, Richard (2005), "Social Comparison Processes in Social Phobia" *Behavior Therapy*, Vol.36, No.1, s.65-75.

AYDIN, Ayhan (2000), *Gelişim Ve Öğrenme*, 2. Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.

- BASSETT, Jonathan., "Sex Differences in Jealousy to a Partner's Imagined Sexual or Emotional Infidelity with a Same or Different Race Other" *North American Journal of Psychology*, Vol.7, No.1.
- BAYMUR, Feriha (1984), *Genel Psikoloji*, 6.Baskı, İnkılap Kitabevi, İstanbul.
- BOYCE, P., Parker, G., Barnett, B., Cooney, M.& Smith, F (1991), "Personality As A Vulnerability Faktor To Depression", *British Journal of Psychiatry*, Vol.159, s.106-114.
- BİLGİN, Nuri (1994), *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*, 1.Baskı, Ege Yayıncılık, İzmir.
- BİLGİN, Nuri (1995), *Kolektif Kimlik*, 1.Baskı, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- BİLGİN, Nuri (2003), *Sosyal Psikoloji Sözlüğü Kavramlar ve Yaklaşımlar*, 1.Baskı, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- BİLGİN, Nuri (2006), *Sosyal Psikolojiye Giriş*, 6.Baskı, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir.
- BİLGİN, Nuri (2007), *Kimlik İnşası*, Aşina Yayınları, İzmir.
- BOZKURT, Veysel (2004), *Değişen Dünyada Sosyoloji*, 2.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul.
- BUDAK, Selçuk (2003), *Psikoloji Sözlüğü*, 2.Baskı, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- BUDAK, Selçuk (2001), *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- BUUNK, P. Bram, Kuyper, Hans, Van der Zee (2005), "Affective Response to Social Comparison in the Classroom" *Basic & Applied Social Psychology*; Vol.27, No. 3, s.229-237.
- BLALOCK, J.Susan., Afifi, A.Reman, De Vellis, McEvoy, Brenda, Holt, Kathleen, De Vellis, F.Robert (1990), "Adjustment to Rheumatoid

Arthritis: The Role of Social Comparison Processes" *Oxford University, Health Education Research*, Vol.5, No. 3, s.361-370.

CİĞERCİ, Zeynep Coşar (2006), *Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerde Benlik Saygısı, Başkalarının Algılaması ve Psikolojik Belirtiler Arasındaki İlişkiler*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇALIŞKAN, Deniz, M. Çöl, S. Canat (1994), "AÜTF Psikiyatri Kliniği Ergen Bölümüne Bir Yılda Yapılan Başvuruların Değerlendirilmesi" *Türk Psikiyatri Dergisi* 5(1)

ÇELİKKALELİ, Öner (2004), *Lise Öğrencilerinde Sosyal Yetkinlik Beklentisi ve Psikolojik İhtiyaçlar*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ÇETİN, Hacer (2004), *Yetiştirme Yurtlarındaki Adölesanların Benlik Saygıları ve Psikolojik Belirtileri*, Basılmamış Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

ÇETİNKAYA, Hatice (2004), *Beden İmgesi, Beden Organlarından Memnuniyet Benlik Saygısı ,Yaşam Doyumu ve Sosyal Karşılaştırma Düzeylerinin İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DAĞ, İ. (1991), "Belirti Tarama Listesi (SCL-90-R)'nin Üniversite Öğrencileri İçin Güvenirliği ve Geçerliliği", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2: s.5-11.

DEMİR, Reyhan, Engin, Esra, Açikel, Esin, Örener, Cennet, Çağlar, Sibel (2006), "Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Başhemşirelerinin Yönetim Becerilerini Algılamaları ile Problem Çözme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi",

<http://hemhiz.med.ege.edu.tr/Image/documents/c9.doc>

01.04.2010

- DITTMAR, Helga, Howard, Sarah (2004), "Thin-Ideal Internalization and Social Comparison Tendency As Moderators of Media Models' Impact on Women's Body-Focused Anxiety" *Journal of Social & Clinical Psychology*, Vol.23, No. 6, s.768-791.
- DÜZGÜN, Şükrü (1995), *Lise Öğrencilerinin Psikolojik Belirtileri İle Ana-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ENGİN, Deniz (2004), *Psikolojik Danışma Servisine Başvuran Öğrencilerin Psikolojik Belirti Düzeyleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ESKİN, Mehmet, K. Ertekin, H. Harlak, Ç. Dereboy (2008), "Lise Öğrencisi Ergenler Depresyonun Yaygınlığı Ve İlişkili Olduğu Etmenler", *Türk Psikiyatri Dergisi* 19(4),s. 382-389.
- ERÖZKAN, Atılgan (2004), "Lise Öğrencilerinin Sosyal Karşılaştırma ve Depresyon Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Sayı 13.
- FESTINGER, Leon (1950), Informal Social Communication. *Psychological Review*, 57. s. 271-282. Retrieved July,10, 2007 from PsycARTICLES.
- FESTINGER, L. & Thibaut, J. (1951), "Interpersonal Communications in Small Groups", *Journal of Abnormal & Social Psychology*, Vol.46. s. 92-99. Retrieved July,10, 2007 from PsycARTICLES.
- FESTİNGER, Leon (1954), "A Theory of Social Comparison Processes", *Human Relations*, Vol.7, 117-140.
- GANDER, Mary, Harry Gardier (1993), *Çocuk ve Ergen Gelişimi*, Çev., Bekir Onur, 1.Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.
- GAINES, M. Leslie, Duvall, Jamieson, Webster J.Matthew, Smith, H.Richard (2005), "Feeling Good After Praise for a Successful

Performance: The Importance of Social Comparison Information”
Self & Identity, Vol.4, No.4, s.373-389.

GATA, Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı, *Ergenlik ve Kimlik
Bocalaması*,

<http://www.gata.edu.tr/dahilibilimler/cocukruh/kimlik.HTM>

01.05.2010

GEÇTAN, Engin (2003), *Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar*,
16.Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.

GEÇTAN, Engin (2004), *Psikanaliz ve Sonrası*, 10.Baskı. Metis Yayınları,
İstanbul.

GÜLBAHÇE, Arzu (2007), *Mesleki Olgunluk Düzeyleri Farklı Olan
Öğrencilerin Sosyal Karşılaştırma ve Benlik İmgelerinin
İncelenmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü.

GÜLGEZ, Özlem Eryılmaz (2007), *Lise Öğrencilerinin Olumsuz Risk Alma
Davranışlarının Psikolojik Belirtiler, Yaş ve Cinsiyet Değişkenleri
Açısından İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi
Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

GÜVEN, Ezgi Denizel (2008), *Bir Hazır Giyim İşletmesinde Çıraklık Eğitimi
Kapsamında Çalışan Ergenlerin Öz-Yeterlik İnançlarının Kimlik,
Sosyal Karşılaştırma Eğilimi ve Demografik Değişkenler Bağlamında
İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÜVEN, İlkay Gurbet Saföz (2008), *Fen ve Genel Lise Öğrencilerinin
Cinsiyet ve Sosyometrik Statülerine Göre Öznel İyi Oluş Düzeyleri,
Genel Sağlık Örüntüleri ve Psikolojik Belirti Türleri*, Basılmamış
Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü.

- HOGG, Michael, Graham Vaughan (2007), *Sosyal Psikoloji*, Çev., İbrahim Yıldız, Aydın Gelmez, 1.Baskı, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- KAPIKIRAN, Necla, *Lise Öğrencilerindeki psikopatolojik Belirtilerin Cinsiyet ve Sınıf Değişkenleri Açısından İncelenmesi*,
<http://egitimdergi.pau.edu.tr/makale/say%C4%B110/4-%20Necla%20Kap%C4%B1k%C4%B1ran.pdf> 20.04.2010
- KARASAR, Niyazi (2005), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 14. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- KILIÇ, Mustafa (1987), *Değişik psikolojik Arazilara Sahip Olan ve Olmayan Öğrencilerin Sorunları*, Basılmamış Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KÖKNEL, Özcan, B. Sayiner, E. Savaşan, D. Sözen (2007), "Yükseköğretim Gençlerinin Benlik Algısının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi İstanbul Ticaret Üniversitesi Örneği", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 2, Sayı 11, s.253-265.
- KULAKSIZOĞLU, Adnan (2002), *Ergenlik Psikolojisi*, 5.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- MAJOR, B., Testa, M. & Bylsma, W.H. (1991), "Responses to upward and downward social comparisons: the impact of esteem relevance and perceived control", In J.Suls & T.A. Wills, *Social comparison: Contemporary theory and research*, NJ: Erlbaum, s.237-260.
- MUSSWEILER, T., Gabriel, S., & Bodenhausen, G. V. (2000), " Shifting social identities as a strategy for deflecting threatening social comparisons", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.79, s.398-409.
- ONUR, Bekir (1985), *Ergenlik psikolojisi*, 1.Baskı, Hacettepe kitapçılık, Ankara.

- OFFER, D., OSTROV E., HOWARD K. I. (1990) "Normality and Adolescence", *Psychiatric Clinics of North America*, Vol. 13, s.377-389.
- ÖNER, Necla (1997), *Türkiye de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, s.461-464.
- ÖZBAY, Haluk, S. Dönbak, E. Öztürk (1993), "Gençlerde Psikiyatrik Hastalıkların Tanısında karşılaşılan Sorunlar", *Türk Psikiyatri Dergisi*, Cilt 4, Sayı 4, s.259-263.
- ÖZGÜVEN, İbrahim Ethem (2007), *Psikolojik Testler*, 1.Baskı, Pdrem Yayınları, Ankara.
- PINARLIGİL, Begüm (2008), *Dezavantajlı Gruplarda Sosyal Karşılaştırma, Diyaliz Hastalarının Sosyal Karşılaştırma Süreç ve Eğilimlerinin İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SARI, Cemil (2008), *Ergenlerin Psikolojik Belirti Düzeyleri Ve Uyumlarını Yordayan Bazı Değişkenler*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- SAVAŞIR, I. ve Şahin, N.H. (1997), *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara.
- SELÇUK, Ziya (2000), *Gelişim ve Öğrenme*, 7.Baskı, Nobel Yayınları, Ankara.
- ŞAHİN, N. H. ve Durak, A. (1993) "Kısa Semptom Envanteri: Türk Gençliği İçin Uyarlanması", *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31),s.44-56
- ŞAHİN, H.Nesrin, Batıgün, A. Uğurtaş, S. (2002), "Kısa Semptom Envanteri (KSE):Ergenler İçin Kullanımının Geçerlik, Güvenirlik ve Faktör Yapısı" *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(2),s.125-135.
- ŞEMİN, Refia Uğurluel (1992), *Gençlik Psikolojisi*, 3.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- SHEPPERD, J. A., & Taylor, K. M. (1999), "Ascribing advantages to social comparison targets", *Basic and Applied Social Psychology*, Vol.21, s.103- 117.
- SWALLOW, S.R., Kuiper, N.A. (1990), "Mild Depression,Dysfunctional Cognitions and Interesting Social Comparison Information" *Journal of Social and Clinical Psychology*,Vol.9.
- TAYLOR, S., E., Wayment, H., A., & Carillo, M. (1996), "Social Comparison, Self-regulation and Motivation. In R.M. Sorrentino & E.T. Higgins (Eds.)", *Handbook of Motivation and Cognition*, Vol. 3.
- TEKÖZEL, Mert (2000), *Sosyal Karşılaştırma Süreçlerinde Benliğin Olumlu Değerlendirilmesi İhtiyacının İncelenmesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TEKÖZEL, Mert (2007), *Gerçekliği İnşa Etkinliği Olarak Sosyal Karşılaştırma: Sosyal Karşılaştırma Süreçlerinde Gerçekçi ve Kurgusal Karşılaştırma Enformasyonu Kullanma Eğilimlerinin İncelenmesi*, Basılmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TOLUNAY, Ekin (2008), *Sosyal Karşılaştırma Bilgisi ve Görev Güçlüğü Bilgisinin Beyin Yazımı Tekniğinde Düşünce Üretimine Etkileri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TÜRKLEŞ, Serpil, R. Hacıhasanoğlu, S. Çapar (2008),Lise Öğrencilerinde Depresyon Düzeyi ve Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi, *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*,11:2
- YAVUZ, Halide (1974), *Ergenlik Çağında Gelişmeyi Etkileyen Güçler*, 1.Baskı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- YAVUZER, Haluk (2003), *Çocuk Psikolojisi*, 24.Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.

YEŞİLYAPRAK, Binnur (2009), *Eğitim Psikolojisi*, 5.Baskı, Pegem Akademi, Ankara.

YÜKSEL, Nevzat (2006), *Ruhsal Hastalıklar*, 3.Baskı, Medikal&Nobel, Ankara.

YÖRÜKOğLU, Atalay (2000), *Gençlik Çağı*, 12.Baskı, Özgür Yayınları, İstanbul.

WOOD, J.V & Taylor, K. L. (1991), "Serving Self-relevant Goals Through Social Comparison". In J. Suls & T.A. Wills, *Social Comparison: Contemporary theory and Research Hillsdale, NJ:Erlbaum*, s.4-23